

**KRIMINALFORSORGSUDVALGETS
BETÆNKNING OM
VILKÅR VED BETINGEDE DOMME
OG
PRØVELØSLADELSER**

BETÆNKNING NR .519

1969

Indholdsfortegnelse

Indledning	5
Kapitel 1. Prøvetid	8
I. Lovregler	8
II. Praksis	9
III. Udvalgets overvejelser	11
Kapitel 2. Tilsyn	14
I. Tilsynsbegrebet	14
II. Anvendelsesområdet for tilsyn	15
Kapitel 3. Tilsynstid	19
I. Lovregler	19
II. Praksis	19
III. Udvalgets synspunkter vedrørende tilsynstidens længde	21
IV. Efterfølgende ændring af tilsynstiden	22
Kapitel 4. Særvilkår	24
I. Lovregler	24
II. Praksis	25
III. Baggrunden for udvalgets overvejelser vedrørende særvilkårs formulering, anvendelse m.v.	27
IV. Udvalgets forslag	28

BILAG

1. Udvalgets indstilling om statsstøtte til oprettelse af specialarbejderkurser på optagelseshjemmet »Assersbølgård«	44
2. Udvalgets indstilling vedrørende tilsynsanordningen m. v.	46
3. Udvalgets indstilling vedrørende spørgsmålet om anvendelse af faste medarbejdere i tilsynsarbejde m. v.	48
4. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse vedrørende formuleringen af særvilkår ved prøveløsladelse	55
5. Prøveløsladelser af fængselsfanger i 1966 og 1967 fordelt efter strafetidens samt prøvetidens og tilsynstidens længde	57
6. Justitsministeriets skrivelse af 6. juli 1962 til indenrigsministeriet ..	58

Indledning

Kriminalforsorgsudvalget blev nedsat ved justitsministeriets skrivelse af 9. september 1960 med den opgave at overveje

- 1) en revision af anordningen af 21. februar 1933 om tilsyn med betinget domfældte, prøveløsladte m.v. samt om den i straffelovens § 56, stk. 2, omhandlede særlige undersøgelse i sager angående betinget dom,
- 2) hvilke praktiske foranstaltninger der bør iværksættes med henblik på en effektivisering af kriminalforsorgen for de ikke-anstaltsanbragte kriminelle (betinget dømte, tiltalefritagne og benådede, prøveløsladte samt prøveudskrevne fra psykopatforvaring m.v.); der sigtes herved navnlig til problemer vedrørende tilsynenes effektivitet, optagelses-hjem, ungdomspensioner, alkoholistbehandling og psykiatrisk behandling,
- 3) mulighederne for iværksættelse af forsorgsmæssige foranstaltninger i forbindelse med meddelelse af de i straffelovens § 199 omhandlede pålæg til prostituerede kvinder.

Udvalget fik ved sin nedsættelse følgende sammensætning:

daværende kontorchef i justitsministeriet *Niels Madsen* (formand),
kontorchef i socialministeriet *Asger Friis*,
dommer *Niels Harbou*,
daværende vicedirektør for fængselsvæsenet *A. Hye-Knudsen*,
politiinspektør *Henry Kudsk*,
statsadvokat *Per Lindegaard*,
politimester *Niels Schaumborg* og
direktør *Otto Schlegel*.

Den 17. december 1965 fritog justitsministeriet kommitteret *Niels Madsen* for hvervet som formand og udpegede i hans sted kontorchef i

justitsministeriet, nu direktør for fængselsvæsenet, *L. Nordskov Nielsen* til formand for udvalget.

Den 15. marts 1967 udtrådte dommer *Niels Harbou*, og den 20. april 1967 udtrådte kontorchef *Asger Friis*, og i deres sted beskikkedes henholdsvis landsdommer *K. Kjøgø* og kontorchef i socialministeriet *Vagn Holm* til medlemmer.

Kontorchef *P. Ammundsen* og ekspeditionssekretær *I. Johnsen*, Dansk Forsorgsselskab, samt kontorchef *J. Tornøe*, direktoratet for fængselsvæsenet, har deltaget i udvalgets møder.

Hvervet som udvalgets sekretær har indtil den 21. april 1966 været varetaget af byretsdommer *F. Weber* og derefter af fuldmægtig i justitsministeriet *Sven Ziegler*. Udkastet til den her foreliggende betænkning er dog udarbejdet af ekspeditionssekretær *Jon Johnsen*, Dansk Forsorgsselskab.

Udvalget afgav i oktober 1965 sin første betænkning (betænkning nr. 400 vedrørende tilsyn m.v. med betinget dømte og andre lovovertrædere).

I foråret 1967 nedsatte udvalget to underudvalg til en forberedende behandling af problemerne vedrørende prostituerede kvinder og efterforsorgen for prøveudskrevne fra forvaring, særfængsel, arbejds-hus og sikkerhedsforvaring.

De to underudvalg består - foruden af udvalgets formand og sekretær - af følgende:

Underudvalget vedrørende prostitution:
statsadvokat *Hervert Grell*,
kontorchef *Vagn Holm*,
politiinspektør *Jens Jersild* og
overlæge, dr. med. *Emma Vestergaard*.

Underudvalget vedrørende prøveudskrevne forvarede m.v.:

overlæge, dr. med. *P. Dickmeiss*,
direktør *Poul Gaarden*,
landsdommer *K. Kjøgx*,
statsadvokat *P. Lindegaard*,
politimester *Niels Schaumburg*,
overlæge, dr. med. *G. K. Stiirup* og
kontorchef /. *Tornøe*.

Arbejdsopgaven for underudvalget vedrørende prostitution blev til dels ændret ved skrivelse af 15. august 1967 fra justitsministeriet til kriminalforsorgsudvalget:

» . . . Man skal anmode udvalget om i forbindelse hermed at overveje spørgsmålet om hensigtsmæssigheden af § 199 samt redegøre for, om der bør gennemføres forsorgsmæssige foranstaltninger til modvirkning af prostitutionen, såfremt § 199 ophæves.

Opmærksomheden henledes på, at spørgsmålet er nævnt i den betænkning, der den 24. maj 1967 blev afgivet af folketingsudvalget, der behandlede forslaget om de ved lov nr. 248 af 9. juni 1967 gennemførte ændringer i straffeloven ¹⁾).

De to ovenfor omtalte underudvalg forventes at afgive betænkning i slutningen af 1968 eller begyndelsen af 1969.

Udvalget afgav den 6. april 1967 indstilling om statsstøtte til oprettelse af specialarbejderkurser på Dansk Forsorgsselskabs optagelseshjem »Assersbølghård«. Indstillingen er trykt som bilag 1 til denne betænkning.

Den 12. juni 1967 afgav udvalget indstilling om, at der i retsplejelovens kap. 73 a måtte blive optaget en bestemmelse om, at justitsministeren fastsætter nærmere regler om foretagelsen af personundersøgelser. I forbindelse hermed indstillede udvalget, at anordningen af 21. februar 1933 om tilsyn med betinget domfældte, prøveløsladte m.v. samt om den i straffelovens § 56, stk. 2, omhandlede særlige undersøgelser i sager angående betinget dom måtte blive ophævet. Indstillingen er trykt som bilag 2 til denne betænkning.

Den 13. marts 1968 afgav udvalget indstilling vedrørende spørgsmålet om anvendelsen af faste medarbejdere i tilsynsarbejde m.v. Indstillingen er trykt som bilag 3 til denne betænkning.

Udvalget behandler for tiden spørgsmålet om

gennemførelse af en vis uddannelse eller instruktion af Dansk Forsorgsselskabs honorarlønnede (»private«) tilsynsførende og personundersøgere.

Udvalget agter i den nærmeste fremtid at påbegynde behandlingen af spørgsmålet om en effektivisering af den ambulante behandling af de alkoholskadede lovovertrædere og af den ambulante psykiatriske behandling af lovovertrædere.

I maj 1967 besluttede udvalget at overveje spørgsmålet om fastsættelse af retningslinjer for længden af prøvetid, anvendelsen af tilsyn, længden af tilsynstid samt anvendelsen, formuleringen og fortolkning af særvilkår i betingede domme og i afgørelser om prøveløsladelse.

Baggrunden herfor var, at erfaringen havde vist, at der i de nævnte henseender savnedes fasthed og ensartethed i praksis. Navnlig var det påfaldende og - bl. a. for Dansk Forsorgsselskabs arbejde - uheldigt, at domstolene (betingede domme), justitsministeriet (prøveløsladelse fra fængsel) og fængselsnævnet (prøveløsladelse fra ungdomsfængsel, arbejdsdus og sikkerhedsforvaring) anvendte forskellige formuleringer.

De omtalte spørgsmål har foruden på ordinære udvalgsmøder været drøftet på et fællesmøde den 27. juni 1967 mellem på den ene side lederne af fængselsvæsenets anstalter og tjenestemænd fra direktoratet for fængselsvæsenet og på den anden side kriminalforsorgsudvalget. De særlige problemer vedrørende prøveløsladelse fra ungdomsfængsler har været behandlet på to af de fællesmøder (den 2. og 30. oktober), der løbende afholdes med deltagelse af inspektørerne for ungdomsfængslerne, fængselsnævnet og tjenestemænd fra direktoratet for fængselsvæsenet; udvalget var på de to møder repræsenteret af formanden, af direktør Schlegel og af ekspeditionssekretær J. Johnsen.

På mødet den 27. juni 1967 forelå et udkast til formulering af særvilkår. På mødet opnåedes enighed om de formuleringer, der burde anvendes. På grundlag af drøftelserne udsendte justitsministeriet, direktoratet for fængselsvæsenet, den 18. august 1967 en cirkulæreskrivelse, hvori ministeriet angav, hvilke formuleringer man fremtidig ville anvende med hensyn til særvilkår i henhold til straffelovens § 39, stk. 2, jfr. § 57, stk. 1 (prøveløsladelse fra fængsel). Cirkulæreskrivelsen er (med en enkelt ændring af 6. november 1967) optaget i denne betænkning som bilag 4. Fængselsnævnet er i efteråret

¹⁾ FT. 1966-67, tillæg B, sp. 1417.

1967 gået over til at anvende cirkulæreskrivelsens formuleringer.

Resultatet af udvalgets overvejelser vedrørende prøvetider, tilsyn og særvilkår foreligger i denne betænkning. Betænkningen indeholder ikke forslag til nye lovregler eller administrative bestemmelser. Den giver blot udtryk for udvalgets synspunkter med hensyn til retningslinjer for retsmyndighedernes praksis i de nævnte henseender. Udvalget skønner, at en publikation af disse synspunkter kan gøre nytte dels for retsmyndighedernes overvejelser, dels for forsorgsselskabets tilsynsarbejde.

Betænkningen omfatter ikke vilkår i domme og kendelser i henhold til straffelovens § 70 om

psykisk abnorme lovovertrædere. Der foreligger her særlige problemer vedrørende de domme og kendelser, der omtales i rigsadvokatens cirkulære nr. 57 af 15. marts 1957 om foranstaltninger over for sindssyge kriminelle, og vedrørende kendelser om prøveudskrivning fra forvaringsanstalt. Udvalget har taget disse spørgsmål op til drøftelse og vil senere afgive en særskilt indstilling herom, herunder om de retningslinjer, der er fastsat i det nævnte cirkulære. Man skal imidlertid allerede nu pege på, at de synspunkter, der anlægges i nærværende betænkning om vilkårsformulering, i vidt omfang har gyldighed også for afgørelser efter straffelovens § 70.

København, i november 1968.

Vagn Holm

Henry Kudsk

Niels Schaumburg

A. Hye-Knudsen

Fer Lindegaard

Otto Schlegel

K. Kjøgø

L. Nordskov Nielsen

formand

Jon Johnsen Sven Ziegler.

KAPITEL 1

Prøvetid

Prøvetid er — modsat tilsynstid — begrebsmæssigt knyttet til enhver betinget dom og enhver prøveløsladelse. Prøvetiden er den tid, hvori lovovertræderen må holde sig kriminalitetsfri, hvis han vil undgå, at den betingelsesvis udsatte straf eller reststraf fuldbyrdes sammen med straf for det nye kriminelle forhold. Prøvetiden betyder altså ikke, at der pålægges lovovertræderen ekstraordinære pligter i denne periode, men han undergives en ekstraordinær straffetrussel: ny kriminalitet i prøvetiden medfører både straf for denne kriminalitet og fuldbyrdelse af en tidligere forskyldt straf (eller reststraf). Der foreligger ikke udvalget bekendt forskning, der belyser effektiviteten af denne forøgelse af straffetruslen i den pågældende periode. Den nærliggende antagelse er naturligvis, at der sker en vis styrkelse af straffetruslens præventive virkning, men der er nok grund til at advare mod overdrevne forestillinger i denne henseende. Den specialpræventive effekt af en betinget dom uden tilsyn er nok snarere knyttet til den advarsel, processen giver den pågældende, i forbindelse med antagelse af, at næste gang »slipper« han ikke.

Bla. på denne baggrund må udvalget mene, at spørgsmålet om længden af prøvetid i sig selv er af forholdsvis underordnet betydning.

I. Lovregler.

A. Betingede domme.

Ifølge straffelovens § 56, stk. 3, fastsættes prøvetiden i betingede domme af retten, og den kan i almindelighed ikke overstige 3 år, men under særlige omstændigheder kan der dog fastsættes en prøvetid på indtil 5 år.

I tilfælde af vilkårsovertrædelse (uden ny kriminalitet) kan retten i henhold til straffelovens § 60, stk. 1, nr. 2, ved kendelse forlænge prøvetiden inden for den i § 56, stk. 3, fastsatte længstetid (d.v.s. 3 eller 5 år). I tilfælde af ny

kriminalitet kan retten efter § 61, nr. 2 - når omstændighederne taler for denne løsning — idømme ny ubetinget straf for det nye forhold og eventuelt i forbindelse hermed ændre vilkårene i den betingede dom; denne sidstnævnte bestemmelse må fortolkes således, at retten kan forlænge prøvetiden i den betingede dom, men dog ikke ud over den omtalte længstetid, jfr. § 56, stk. 3.

B. Tiltalefrafald.

I henhold til retsplejelovens § 723 a, stk. 2, kan der i forbindelse med tiltalefrafald fastsættes samme vilkår - altså også samme prøvetid — som i betingede domme. Vilklårene fastsættes af anklagemyndigheden, men skal godkendes af retten, jfr. § 723 a, stk. 3.

C. Løsladelse på prøve.

Ved løsladelse på prøve fra fængsel, herunder særgefængsel, fastsættes prøvetiden af justitsministeren til mindst 1, højst 3 år, jfr. straffelovens § 39, stk. 1. Hvis den resterende straffetid overstiger 3 år, kan der dog fastsættes en prøvetid på indtil 5 år.

Ved løsladelse på prøve fra ungdomsfængsel eller arbejdsfængsel finder tilsvarende regler anvendelse, jfr. straffelovens § 42, stk. 2, og § 63, stk. 2, men i disse tilfælde fastsættes prøvetiden af fængselsnævnet.

Ved løsladelse på prøve fra sikkerhedsforvaring fastsættes prøvetiden af fængselsnævnet, og prøvetiden kan ikke være kortere end 2 år, jfr. straffelovens § 66, stk. 2. Nogen længstetid er ikke fastsat.

Såfremt en person, der er prøveløsladt fra fængsel, herunder særgefængsel, bliver genindsat til udståelse alene af reststraf, kan der efter straffelovændringen i 1965, jfr. straffelovens § 40, stk. 4, 2. pkt, finde fornyet prøveløsladelse sted, selv om de almindelige tidsmæssige

betingelser i straffelovens § 38, stk. 1 og 2, ikke er opfyldt med hensyn til reststraffen. Ved sådanne prøveløsladelser gælder de almindelige regler om fastsættelse af prøvetid, men den maksimale prøvetid (som regel 3 år) reduceres dog med et tidsrum, der svarer til den tid, i hvilken den pågældende tidligere har været prøveløsladt, jfr. straffelovens § 40, stk. 4, sidste pkt.

I tilfælde af overtrædelse af de fastsatte vilkår kan der bl.a. ske forlængelse af prøvetiden inden for den i straffeloven fastsatte længstetid, jfr. § 40, stk. 1, nr. 1 (fængsel), § 43, stk. 1 (ungdomsfængsel) og § 63, stk. 3 (arbejdshus). Med hensyn til sikkerhedsforvaring er som nævnt ikke fastsat nogen længstetid for prøvetidens længde, og der er da heller ikke nogen begrænsning med hensyn til adgangen til at forlænge prøvetiden i tilfælde af vilkårsovertrædelse, jfr. § 66, stk. 3.

II. Praxis.

Ifølge kriminalstatistikken for 1965 og 1966 har prøvetiden i samtlige *betingede domme* (inklusive 227, henholdsvis 221, kombinationsdomme¹⁾ været fastsat således:

1965.

prøvetid	mænd	kvinder	i alt
1 år....	9 0,4%	0 —	9 0,3%
2 år....	1229 50,3%	247 56,6%	1476 51,3%
3 år....	1191 48,7%	186 42,7%	1377 47,8%
4 år....	9 0,4%	1 0,2%	10 0,3%
5 år....	6 0,2%	2 0,5%	8 0,3%
i alt....	2444 100,0%	436 100,0%	2880 100,0%

1966.

prøvetid	mænd	kvinder	i alt
år....	15 0,6%	2 0,4%	17 0,6%
år....	1424 55,0%	303 66,3%	1727 56,7%
år....	1144 44,1%	150 32,9%	1294 42,4%
år....	5 0,2%	— —	5 0,2%
år....	2 0,1%	2 0,4%	4 0,1%
alt....	2590 100,0%	457 100,0%	3047 100,0%

¹⁾ Det vil sige domme efter straffelovens § 58, . 1, hvorefter der fastsættes kort ubetinget frilssstraf, medens dommen i øvrigt gøres betinget.

Ifølge Dansk Forsorgsselskabs årsberetninger for 1966 og 1967 har prøvetiden i betingede domme med tilsyn (inklusive henholdsvis 210 og 182 kombinationsdomme) været fastsat således:

1966.

prøvetid	mænd	kvinder	i alt
1 år....	4 0,3%	2 0,7%	6 0,4%
2 år....	770 53,4%	184 68,1%	954 55,7%
3 år....	659 45,7%	83 30,8%	742 43,4%
4 år....	5 0,4%	0 —	5 0,3%
5 år....	3 0,2%	1 0,4%	4 0,2%
i alt....	1441 100,0%	270 100,0%	1711 100,0%

1967.

prøvetid	mænd	kvinder	i alt
1 år....	3 0,2%	1 0,4%	4 0,2%
2 år....	768 54,4%	159 60,5%	927 55,4%
3 år....	627 44,5%	103 39,1%	730 43,6%
4 år....	13 0,9%	0 —	13 0,8%
5 år....	0 —	0 —	0 —
i alt....	1411 100,0%	263 100,0%	1674 100,0%

Kriminalstatistikens tal for de senere år viser en klar tilbøjelighed hos domstolene til at anvende kortere prøvetider, således at 2 års prøvetid nu anvendes i over halvdelen af alle de betingede domme med tilsyn. Domstolene anvender kun i ganske særlige tilfælde 1 års prøvetid, ligesom der udvises stor tilbageholdenhed med hensyn til at benytte adgangen til at fastsætte længere prøvetid end 3 år.

Som det fremgår af nedenstående opstilling over samtlige betingede domme (undtagen domme, hvor domfældtes bopæl var uoplyst), der er uddraget af kriminalstatistikken for 1965, er retterne i hovedstadsområdet mere tilbøjelige til at foretrække 2 fremfor 3 års prøvetid end retterne i det øvrige land.

1. Hovedstaden:

prøvetid	mænd	kvinder	i alt
1 år....	2 0,2%	0 —	2 0,2%
2 år....	533 57,2%	143 66,2%	676 58,8%
3 år....	394 42,2%	72 33,3%	466 40,6%
4 år....	2 0,2%	0 —	2 0,2%
5 år....	2 0,2%	1 0,5%	3 0,2%
i alt....	933 100,0%	216 100,0%	1149 100,0%

2. Købstæder med 5.000 indbyggere og derover:

prøvetid	mænd	kvinder	i alt
1 år....	3 0,4%	0 —	3 0,3%
2 år....	360 43,2%	61 44,3%	421 43,4%
3 år....	464 55,7%	75 54,3%	539 55,5%
4 år....	4 0,5%	1 0,7%	5 0,5%
5 år....	2 0,2%	1 0,7%	3 0,3%
i alt....	833 100,0%	138 100,0%	971 100,0%

3. Danmark i øvrigt:

prøvetid	mænd	kvinder	i alt
1 år....	4 0,6%	0 —	4 0,5%
2 år....	320 49,1%	42 52,5%	362 49,5%
3 år....	325 49,8%	38 47,5%	363 49,6%
4 år....	3 0,5%	0 —	3 0,4%
5 år....	0 —	0 —	0 —
i alt....	652 100,0%	80 100,0%	732 100,0%

Med hensyn til *kombinationsdomme* efter straffelovens § 58, stk. 1, fremgår det af Dansk Forsorgsselskabs årsberetning for 1961-1965, at for kombinationsdomme, der har været forbundet med vilkår om tilsyn, har 3 års prøvetid været anvendt noget hyppigere end 2 års prøvetid. I 1966 er afsagt 210 kombinationsdomme med tilsyn, hvoraf 96 med 3 års, 112 med 2 års og 2 med 1 års prøvetid. I 1967 er afsagt 182 kombinationsdomme med tilsyn, hvoraf 78 med 3 års og 104 med 2 års prøvetid.

Kombinationsdomme anvendes dels i sager, der angår flere uligeartede forhold, som f.eks. tyveri og motorkørsel i spirituspåvirket tilstand, dels i sager, der angår ét eller flere ligeartede forhold. I den førstnævnte gruppe vil domstolene i almindelighed fastsætte prøvetiden efter samme retningslinier som ved ordinære betingede domme. Som anført i bemærkningerne (Folketingstidende 1960-61, tillæg A, sp. 572) til lovforslaget til § 58, stk. 1, har kombinationsdomme vedrørende et eller flere ligeartede forhold en funktion svarende til prøveløsladelser - og på denne baggrund udtales, at der »... i sådanne tilfælde i almindelighed ikke (bør) fastsættes en prøvetid, som er længere end 2 år...«, jfr. også *Nordskov Nielsen* i *Juristen* 1961, s. 417.

Ved *tiltalefrafald* fastsættes i den praktisk

dominerende gruppe - *tiltalefrafald* på vilkår om børne- og ungdomsforsorg - normalt en prøvetid efter samme synspunkter som ved betingede domme; der foreligger ikke statistiske oplysninger herom, men det er for udvalget oplyst, at varigheden tenderer imod 3 år, ved mindre alvorlig kriminalitet dog 2 år. Også ved de øvrige *tiltalefrafald* med tilsynsvilkår grupperer prøvetiderne sig omkring 2 og 3 år.

Direktoratet for fængselsvæsenet har oplyst, at i 1966 og 1967 har prøvetiden i *prøveløsladelser fra fængsel* været fastsat således.

1966.

prøvetid	fængsel indtil 9 mdr.	fængsel over 9 mdr.	i alt
1 år....	9	0	9
2 år....	561	606	1167
3 år....	0	6	6
4 år....	0	1	1
5 år....	0	1	1
i alt....	570	614	1184

1967.

prøvetid	fængsel indtil 9 mdr.	fængsel over 9 mdr.	i alt
1 år....	2	0	2
2 år....	532	669	1201
3 år....	0	3	3
4 år....	0	1	1
5 år....	0	2	2
i alt....	534	675	1209

Direktoratet har ved en cirkulæreskrivelse af 17. september 1965 til inspektørerne for fængselsvæsenets anstalter fastsat de retningslinjer vedrørende prøvetidens længde m.v., som direktoratet ville følge efter de ændringer i reglerne om prøveløsladelse, som trådte i kraft den 1. oktober 1965, jfr. lov nr. 212 af 4. juni 1965.

Det fremgår heraf, at direktoratet over fo dømte med straffetider indtil 6 år i almindelig hed som hidtil vil fastsætte prøvetiden til 2 år. Såfremt den ved prøveløsladelsen tilbageslår de straffetid er under 2-3 måneder, vil der de blive fastsat en prøvetid på 1 år, hvis forhold ne særligt taler derfor, f.eks. i tilfælde, h den pågældende ikke tidligere har været idø fængselsstraf, betinget eller ubetinget, eller s

dan domfældelse dog ligger adskillige år tilbage 1 tiden, eller hvor recidivrisikoen anses for meget ringe. Overstiger den ved prøveløsladelsen resterende straffetid 1 år, vil der f.eks. over for personer med gentagne recidiver være mulighed for at fastsætte en prøvetid på 3 år. Når straffetiden er over 6 år, vil prøvetiden i almindelighed blive fastsat til 3 år. Er reststraffen over 3 år, vil prøvetiden blive fastsat til 4 eller 5 år.

Ved prøveløsladelse fra ungdomsfængsel har fængselsnævnet tidligere regelmæssigt anvendt 2 års prøvetid ved den første løsladelse og 1 års prøvetid ved fornyet prøveløsladelse efter genindsættelse. Ved drøftelserne på det fællesmøde af 2. oktober 1967, som omtales s. 6, er imidlertid fastlagt en lidt ændret ordning. Ved førstegangs-løsladelser vil 2 års prøvetid vel stadig blive hovedreglen, men man er nu i højere grad åben over for muligheden af at anvende den minimale prøvetid på 1 år eller i visse tilfælde 1½ år. Udgangspunktet er, at prøvetiden ikke bør fastsættes til et længere tidsrum end det, hvori den kan forventes at blive effektiv, det vil sige få den virkning, at ny kriminalitet medfører genindsættelse. Ud fra dette udgangspunkt udviser man tilbageholdenhed med hensyn til prøvetider, der rækker ud over den løsladtes 23. år. Et foreliggende tilsynsbehov kan dog undertiden føre til, at prøvetiden fastsættes længere, end det ellers ville være sket (prøvetiden kan ikke fastsættes kortere end til synstiden). - Ved gentagen prøveløsladelse, hvor prøvetiden som nævnt tidligere regelmæssigt fastsættes til 1 år, foretages der nu i højere grad en konkret vurdering, hvorved der navnlig lægges vægt på alder, modenhed, tilsynsbehov og den samlede varighed af hans ungdomsfængselstid (herunder tidligere prøve- og tilsynstid). Prøvetiden vil nok stadig i de fleste tilfælde af gentagen løsladelse blive 1 år, men der er i visse tilfælde grund til at anvende 1½ eller 2 års prøvetid; dette vil bl.a. jævnlig gælde tilfælde, hvor den pågældende efter sin første prøveløsladelse blev genindsat meget hurtigt, og derefter påny løslades i forholdsvis ung alder.

Ved prøveløsladelse fra *arbejdshus* anvendes ret regelmæssigt en prøvetid på 2 år.

Justitsministeriet har oplyst, at prøvetiden i 1965 og 1966 har været fastsat således i 169 tilfælde, hvor der af ministeriet er udvirket *benådning* for hele den idømte straf:

prøvetid	hæfte og fængsel indtil 4 mdr.	fængsel over 4 mdr.	i alt
Ingen . .	17	5	22
1 år . . .	0	0	0
2 år . . .	86	0	86
3 år . . .	43	18	61
4 år . . .	0	0	0
5 år . . .	0	0	0
i alt . . .	146	23	169

III. Udvalgets overvejelser.

Spørgsmålet om prøvetidens længde foreligger på lidt forskellig måde i *betingede domme* uden tilsyn og i *betingede tilsynsdomme*.

Med hensyn til de første domme foreligger spørgsmålet så at sige rent — i den anden domsgruppe kan længden af prøvetiden blive påvirket af overvejelserne om, hvilken tilsynstid der ud fra forsorgsmæssige synspunkter skønnes at burde foretrækkes. Denne sammenhæng beror på to forhold.

For det første kan tilsynstiden ikke være længere end prøvetiden, jfr. straffelovens § 57, stk. 1, 1. pkt., hvorefter retten som vilkår kan bestemme, »at den dømte i hele prøvetiden eller en del af denne skal undergives tilsyn«; tilsvarende formulering findes i reglerne om prøveløsladelse. Heraf følger, at man - hvis der skønnes at være behov for f. eks. 3 års tilsyn og anvendelsen heraf også i øvrigt findes rimelig og hensigtsmæssig - tvinges til at vælge en prøvetid af mindst samme varighed, hvis man vil imødekomme tilsynsbehovet. I praksis vil synspunkter vedrørende prøvetidsproblemet som sådant ikke give anledning til afgørende betænkeligheder ved sådanne tilsynsbegrundede prøvetidsforlængelser; hertil er argumentationen omkring prøvetidens længde alt for ubestemt, jfr. nedenfor.

Også på et andet punkt fortjener spørgsmålet om sammenhæng mellem prøvetid og tilsynstid overvejelse. I andre europæiske lande er der sammenfald mellem prøvetid og tilsynstid. Dette er i og for sig nok så ejendommeligt. Tilsynstiden må naturligvis primært fastlægges på grundlag af en vurdering af tilsynsbehovet; og det er vanskeligt at se, at denne vurdering giver nogen afgørende vejledning for afgørelsen af, hvor længe den pågældende bør være undergivet den særlige straffetrussel, som prøvetiden indebærer. Her i landet har kombinationen 3 års prøvetid og 2 års tilsyn i mange år

været den talstærkeste kombination — og den dækker stadig et stort domsantal, selv om kombinationen 2 års prøvetid og 2 års tilsyn nu er blevet hyppigere. Det synspunkt har undertiden været fremført, at det ud fra specialpræventive synspunkter er hensigtsmæssigt, at prøvetiden er længere end tilsynstiden, idet der derved opnås, hvad der kan betegnes som en aftrapning af den betingede doms indhold.

Denne betragtning har ingen støtte i undersøgelser, og den må nok anses for så usikker, at det er urigtigt at anvende den som begrundelse for at forlænge prøvetiden ud over det tidsrum, den ellers ville blive ansat til.

Når man ser bort fra spørgsmålet om tilsynsbehovets indirekte indflydelse på prøvetiden, jfr. ovenfor, og således diskuterer spørgsmålet om prøvetidens længde som et rent problem, er der nok grund til indledningsvis at understrege, at en finudmåling af prøvetidslængder på basis af rationelle overvejelser er umulig. Argumenterne omkring prøvetidens længde bliver af meget ubestemt karakter, og fastlæggelse af prøvetid må derfor nødvendigvis ske efter en meget grov målestok.

Det er næppe urimeligt, når man i praksis i nogen grad synes at lade prøvetidens længde variere med det strafbare forholds grovhed. Principielt rigtigere er vel det synspunkt, at prøvetidens længde bør bero på den forventede nytte af den ekstra straffetrussel mod ny kriminalitet, som prøvetiden indebærer. Det er dog klart, at dette synspunkt ikke kan give nogen nævneværdig vejledning for prøvetidens længde.

Imod for lang prøvetid kan anføres, at en forholdsvis lang prøvetid kan tænkes at betyde et urimeligt eller uheldigt pres af ufrihed over den pågældende; megen realitet har dette synspunkt næppe, men det forekommer dog vistnok, at prøveløsladte oplever prøvetidens udløb som generhvervelse af den »fulde frihed«. Vigtigere er dog nok den generelle betragtning, at de samme synspunkter, som ligger til grund for straffelovens regler om forældelse af strafansvar, også tilsiger en nogenlunde snæver tidsmæssig grænse for adgang til (i anledning af ny kriminalitet) at fuldbyrde straf for ældre kriminelle forhold, navnlig når disse allerede har medført visse reaktioner (retsforfølgning, dom, eventuelt tilsyn m. v. — og efter prøveløsladelse fuldbyrdelse af den væsentligste del af straf). Med hensyn til betingede domme med straffastsættelse og prøveløsladelse fra tidsbestemt fængsel er der specielt grund til at pege

på, at en fuldbyrdelse i længere tid efter dommen betyder, at man henholder sig til en strafudmåling, der kan være sket under forhold, der er væsentligt forskellige fra de nuværende forhold; dette kan undertiden være mindre heldigt.

Efter udvalgets skøn er de senere års udvikling vedrørende *betingede domme* i retning af noget kortere prøvetider en rigtig udvikling. De hensyn, der er nævnt ovenfor, kan muligvis tale for en fortsættelse af udviklingen fra 3 til 2 års prøvetid. Man skal pege på oplysningerne s. 9-10 om en tilsyneladende forskel i praksis i og uden for København; en udligning i retspraksis på dette punkt synes ønskelig.

Også med hensyn til *tiltalefrafald*, det vil navnlig sige tiltalefrafald mod ungdomsforsorg, kan der efter udvalgets opfattelse være grund til at overveje at fastsætte prøvetiden efter disse retningslinjer. Der kan i denne forbindelse henvises til rigsadvokatens cirkulære af 4. august 1966 om behandlingen af sager mod unge lovovertrædere, der i pkt. 6 behandler spørgsmålet om genoptagelse af den med tiltalefrafald afgjorte sag i anledning af nyt strafbart forhold eller vilkårsovertrædelse i prøvetiden; herefter træffes i almindelighed ikke bestemmelse om genoptagelse i tilfælde, hvor der er forløbet lang tid fra tiltalefrafaldet.

Med hensyn til *kombinationsdomme* efter straffelovens § 58, stk. 1, skal man pege på den ovenfor refererede udtalelse fra bestemmelsens forarbejder, hvorefter prøvetiden i sådanne domme, hvis disse angår ét (eller flere ligeartede) forhold, bør fastsættes under hensyn til de retningslinjer for prøvetid, der gælder ved prøveløsladelse fra fængsel.

Indtil straffelovsændringen i 1965 var prøvetiden ved *løsladelse på prøve fra fængsel* lig med reststraffens længde, dog mindst 2 år; dette betød, at 2 års prøvetid var den altovervejende hovedregel, og der er, som det fremgår af de statistiske oplysninger, kun sket ret små ændringer i justitsministeriets praksis, efter at der i 1965 blev åbnet adgang for en friere graduering af prøvetiden mellem 1 og 3 år. Udvalget kan tilslutte sig de af justitsministeriet, jfr. ovenfor s. 10, formulerede retningslinjer for fastsættelse af prøvetiden. Man skal pege på, at der også blandt prøveløsladte med reststraffetid på mere end 2-3 måneder kan findes særlige grupper med ubetydelig recidivrisiko, f.eks. militærnægtere, hvor det kan komme på tale at anvende lovens minimale prøvetid på 1 år.

Med hensyn til *prøveløsladelse fra ungdomsfængsel* kan udvalget tiltræde de retningslinjer, der blev fastlagt på det møde af 2. oktober 1967, som omtales ovenfor s. 6. Man skal imidlertid i denne forbindelse pege på et lovgivningsproblem, som er drøftet på det nævnte møde og følgende fællesmøde af 30. oktober 1967. Efter straffelovens § 42 kan løsladelse fra ungdomsfængsel kun ske på prøve (ikke endeligt), og prøvetiden kan ikke være mindre end 1 år. På møderne har der været enighed om, at der bør søges tilvejebragt lovhjemmel for, at fængselsnævnet i undtagelsestilfælde kan løslade en person endeligt fra ungdomsfængsel, og for, at nævnet kan fastsætte en kortere prøvetid end 1 år. Udvalget er helt enig i denne opfattelse. Det forekommer, at der fra ungdomsfængsel løslades personer, om hvem man

ved, at de ikke i tilfælde af ny kriminalitet bør genindsættes i ungdomsfængsel - dette kan skyldes deres alder eller deres manifesterede uegnethed til behandling i ungdomsfængsel - og det er da »tomme ord« ved løsladelsen at fastsætte prøvetid; en endelig løsladelse, eventuelt ledsaget af tilbud om forsorgsmæssig bistand på frivillig grundlag, bør da foretrækkes. Anvendelse af særlig kort prøvetid, f. eks. $\frac{1}{2}$ år, kan være indiceret på grund af den pågældendes alder (nær ved 23 år) eller fordi man alene ønsker nogle få måneders tilsyn, og dermed prøvetid, for at formidle overgangen til fri tilværelse, og derefter mener at burde afskrive ham fra ungdomsfængslet.

Oplysningerne ovenfor s. 11 om praksis vedrørende løsladelse fra *arbejdshus* giver ikke udvalget anledning til bemærkninger.

KAPITEL 2

Tilsyn

I. Tilsynsbegrebet.

Straffelovens bestemmelser om tilsyn med betinget dømte og prøveløsladte findes i straffelovens § 57, stk. 1, 1. pkt. (betingede domme) og § 39, stk. 2, 1. pkt., § 42, stk. 2, § 63, stk. 2 og § 66, stk. 2 (prøveløsladelse fra fængsel, ungdomsfængsel, arbejds- og sikkerhedsforvaring).

Navnlig med henblik på tilfælde, hvor vilkåret om, at den betinget dømte eller prøveløsladte skal undergives tilsyn, er afgørelsens eneste vilkår (bortset fra vilkåret om straffri vandel), er det af afgørende betydning at få klarlagt, hvad tilsynsvilkåret i sig selv indebærer.

Det er i denne henseende relevant at sondre mellem vilkårets betydning for den dømte eller prøveløsladte og dets betydning for tilsynsmyndigheden.

Om disse to spørgsmål indeholder straffeloven ingen udtrykkelige bestemmelser.

Med hensyn til det første af spørgsmålene fremgår det af forarbejderne til straffelovens § 57 (Folketingstidende 1960/61, tillæg A, sp. 568-69), at tilsynsvilkåret i sig selv kun indebærer, at den dømte undergives et kontrolmæssigt tilsyn med den deraf følgende forpligtelse til at holde sig i kontakt med tilsynsmyndigheden, som, jfr. straffelovens § 59, stk. 1, kan give den dømte de forskrifter, som anses for nødvendige til at opretholde denne kontakt. Der henvises til udvalgets første betænkning af 1965, side 16, samt til straffelovskommissionens betænkning af 1953 om forsorgsdomme og betingede domme, side 39 ff.

De forskrifter, den tilsynsførende herefter kan give den, der er under tilsyn, omfatter navnlig pålæg om at give oplysning om bopæl

og arbejdssted og om at indfinde sig hos den tilsynsførende eller modtage dennes besøg¹⁾. Der er grund til at understrege, at tilsynet - ud over disse pligter - betyder et tilbud til den pågældende om støtte med hensyn til løsning af sociale og personlige problemer.

For tilsynsmyndigheden må tilsynsvilkåret antages i alle tilfælde at indebære en pligt til at give det lige nævnte tilbud om støtte, til at søge tilbuddet accepteret og til - i bekræftende fald - at søge støtten gennemført.

Der er grund til at fremhæve, at et tilsyns kontrollerende funktion er af særdeles problematisk karakter. Det er urealistisk at gøre sig forestillinger i retning af, at tilsynsmyndigheden gennem kontrollerende funktioner i nogen nævneværdig grad er egnet til at forebygge tilbagefald til kriminalitet. Værdien af et rent tilsynsvilkår beror ganske overvejende på, hvilken støtte tilsynet på et — i forhold til den pågældende - frivilligt grundlag kan komme til at yde. Det rene tilsynsvilkår har således stort set kun sin plads i de tilfælde, hvor tilsynets støttearbejde kan - og måske bedst kan - udføres på et frivilligt grundlag. Det bør tilføjes, at tilsynsmyndigheden, for så vidt angår betinget dømte, såfremt den finder, at tilsynsvilkåret er utilstrækkeligt, kan tage initiativet **til**, at der - efterfølgende - til den betingede dom føjes særvilkår efter straffelovens § 59, jfr. § 57.

Unddrager den dømte eller prøveløsladte sig

¹⁾ Det bør tilføjes, at tilsynsvilkåret ved prøveløsladelse regelmæssigt ledsages af et vilkår om, at den løsladte skal føre »et ordentligt liv«, jfr. straffelovens § 39, stk. 2, 1. pkt., og heraf følger, at tilsynet får kompetence til at meddele den dømte de forskrifter, der er nødvendige til gennemførelse af dette ubestemte vilkår.

tilsynet, forligger der en *vilkårsovertrædelse* med den deraf flydende mulighed for reaktioner efter straffelovens § 60 (betingede domme) og § 40, stk. 1-3, § 43, stk. 1 og 3, § 63, stk. 3-4, § 66, stk. 3-4 (prøveløsladelse fra fængsel, ungdomsfængsel, arbejds hus og sikkerhedsforvaring) og efter retsplejelovens § 1004 (anholdelse og fængsling under sagen).

Det er ikke muligt direkte at *tvangsfuldbyrde* de i dommen eller prøveløsladelsesresolutionen fastsatte vilkår om tilsyn m. v. Tilsynsmyndigheden kan således ikke som almindelig regel med henblik på retablering af en afbrudt kontakt påkalde sig politiets bistand til fremstilling af den pågældende for tilsynsmyndigheden. Ej heller kan politiet bringe en dømt til en institution eller tilbage til en sådan. Derimod kan politiets bistand kræves til eftersøgning af en dømt, som man ikke på normal måde kan få forbindelse med.²⁾

Endvidere påhviler det politiet at behandle sager om vilkårsovertrædelse dels med henblik på konstatering af, om en sådan har fundet sted, dels med henblik på fastsættelse af sanktion herfor.

Jævnligt vil sagsbehandlingen her - efter aftale med tilsynsmyndigheden - indskrænke sig til, at politiet iværksætter eftersøgning af den pågældende til konstatering af bopæl og i fortsættelse heraf indskærper ham, at han har pligt til at holde tilsynsmyndigheden underrettet om sit opholdssted og holde sig i forbindelse med sin tilsynsførende. Vægrer den pågældende sig herimod, vil dette være en skærpende omstændighed ved bedømmelsen af den begåede vilkårsovertrædelse.

Under en sag vedrørende overtrædelse af dommens eller resolutionens vilkår vil der efter omstændighederne, som et led i sagens undersøgelse, være anledning for politiet til at konfrontere den pågældende med den tilsynsførende. Dette kan dog kun ske tvangsmæssigt, hvis den dømte eller prøveløsladte er anholdt eller fængslet under sagen, jfr. retsplejelovens § 1004; i så fald vil det tillige være muligt for

den tilsynsførende at besøge ham i arresten; i almindelighed vil det derimod ikke være hensigtsmæssigt, om politiet tvangsmæssigt (med henblik på konfrontation) fører den anholdte til forsorgsselskabets afdelingskontor (eller den tilsynsførendes bopæl). Resultatet af de nævnte kontakter mellem parterne under omstændigheder, der for den dømte eller prøveløsladte klargør konsekvensen af en fortsat vilkårsovertrædelse, vil ofte være, at den pågældende erklærer sig villig til at samarbejde med tilsynet, og at et reelt grundlag for et sådant samarbejde tør antages at foreligge; dette resultat kan som regel begrunde, at straf fuldbyrdes, som ellers var forskyldt, undlades. Ifølge oplysning fra forsorgsselskabet og direktoratet for fængselsvæsenet er det forekommet, at en dommer eller en politimyndighed i sådanne tilfælde har givet udtryk for, at anholdelsen eller fængslingen tilsyneladende har savnet tilstrækkeligt grundlag. Denne vurdering er vel ikke uforståelig, men dog urigtig. Ved gennemførelsen af reglerne i retsplejelovens § 1004 var det netop klart forudsat, at anholdelse og fængslinger i disse tilfælde ikke uden videre skulle følges op af reaktioner, men først skulle give anledning til en efterprøvelse af mulighederne for genetablering af tilsynskontakt, jfr. herved *Nordkov Nielsen* i *Juristen* 1961, s. 426-27, og § 4, stk. 3, i justitsministeriets cirkulære nr. 21 af 31. januar 1968 om prøveløsladtes vilkårsovertrædelser.

II. Anvendelsesområdet for tilsyn.

I straffelovens § 57 om *betingede domme* udtales blot, at retten som vilkår kan fastsætte, at den dømte i hele prøvetiden eller en del af denne skal undergives tilsyn. Der gives således ikke i loven nogen vejledning med hensyn til, hvornår tilsyn bør anvendes.

I bemærkningerne til det lovforslag, hvorved bestemmelsen blev gennemført (Folketingstidende 1960/61, tillæg A, spalte 568) udtales: »Der er ikke angivet retningslinjer for, hvornår tilsyn bør anvendes. Afgørelsen af dette spørgsmål må ske på grundlag af den personundersøgelse, som efter retsplejelovens § 800 a i almindelighed skal foretages i sager, hvor der er spørgsmål om anvendelse af betinget dom, og som forudsættes foretaget i enhver sag, hvor der er mulighed for anvendelse af betinget dom med tilsyn.«

Udvalget udtalte i sin første betænkning side 17, at hvis den tiltalte ikke har aktuelle sociale

²⁾ Bestemmelsen i § 12, stk. 3, i anordningen af 21. februar 1933 om tilsyn med betinget dømte, prøveløsladte m. v., hvorefter politiet er pligtigt på begæring af tilsynet at yde bistand ved gennemførelsen af sådanne foranstaltninger, som måtte være hjemlet i vedkommende dom eller resolution eller foreskrevet af tilsynet, er således ikke dækkende, jfr. udvalgets indstilling af 12/6 1967 (bilag 2).

eller personlige problemer, og der heller ikke er særlig grund til at antage, at sådanne vil opstå i prøvetiden, bør tilsyn ikke institueres.

Dansk Forsorgsselskab har i 1962 udfærdiget en udførlig vejledning i foretagelse af personundersøgelser, hvori der er opstillet visse nærmere kriterier for, hvornår tilsyn bør anvendes. Det fremhæves bl. a., at man bør lægge vægt på, om tilsynets forsorgsmæssige støtte kan antages at nedsætte recidivrisikoen, om den pågældende er positivt indstillet på at samarbejde med tilsynsmyndigheden, og om han er i besiddelse af de karaktermæssige og intellektuelle forudsætninger for at modtage den retledning, som skønnes nødvendig. Det siges endvidere i vejledningen, at undersøgeren ikke bør foreslå tilsyn, når det er klart, at tilsynsmyndigheden ikke råder over de nødvendige hjælpemidler til at løse eller afhjælpe den pågældendes sociale eller personlige problemer.

Nedenfor belyses anvendelsen af tilsyn i betingede domme med nogle få statistiske oplysninger:

Medens tilsyn kun blev anvendt i ca. 30 % af de betingede domme i årene op til 1956, er der siden sket en gradvis stigning i anvendelsen af tilsyn. I 1961 var således 973 af i alt 1940 betingede domme forbundet med tilsyn, svarende til 50 %, og i 1966 var tallet steget til 1405 af 2590 betingede domme (heri inkluderet 218 kombinationsdomme efter straffelovens § 58, stk. 1) eller 54 %; tallene vedrører alene mandlige dømte. Af de 457 betingede domme vedrørende kvinder var 271 eller ca. 60 % tilsynsdomme.

Dansk Forsorgsselskab har på baggrund af de statistiske oplysninger i selskabets årsberetninger udtalt, at der hvert år afsiges et ikke helt lille antal *betingede domme* med vilkår om tilsyn, uanset at den foretagne personundersøgelse ikke har fundet grundlag for at anbefale tilsyn. I en del af disse tilfælde kan domsmyndighedens skøn over tilsynsbehovet vel være rimeligt begrundet under hensyn til vurderingen af sagens konkrete omstændigheder, men Dansk Forsorgsselskab skønner på grundlag af sine erfaringer, at der fra tid til anden fastsættes vilkår om tilsyn ud fra pønalt prægede synspunkter, måske for at den dømte gennem kontakten med tilsynsmyndigheden stadig skal have den betingede doms straffetrussel i erindring, eller for gennem en bestemmelse om tilsyn at ligestille 2 meddomfældte, som dømmes for ensartet kriminalitet, men hvoraf kun den ene har

sådanne sociale eller personlige problemer, som kan begrunde anvendelsen af tilsynsvilkår.

Medens der således nok undertiden fastsættes tilsyn, uden at dette ud fra forsorgsmæssige synspunkter er indiceret, er der på den anden side næppe tvivl om, at der er andre sager, hvor betinget dom gives uden tilsyn, uanset at der foreligger et tilsynsbehov. I 1966 blev der afsagt i alt 3047 betingede domme (herunder kombinationsdomme efter straffelovens § 58, stk. 1), men kun i 1857 af sagerne blev der foretaget personundersøgelse, jfr. Dansk Forsorgsselskabs årsberetning for samme år. Det må forekomme sandsynligt, at der i nogle af de resterende godt 1.000 sager gennem personundersøgelser kunne være afsløret et tilsynsbehov.

Udvalget, jfr. også udvalgets 1. betænkning, er helt enig i de synspunkter, som finder udtryk i forarbejderne til straffelovens § 57 og i Dansk Forsorgsselskabs vejledning af 1962, jfr. ovenfor. Udvalget ønsker i forbindelse hermed at understrege betydningen af, at der på linie med forarbejderne (Folketingstidende 1959/60, tillæg A, spalte 2907) til retsplejelovens § 800 a og foreliggende instruktioner fra rigsadvokaten foretages personundersøgelse i alle sager, hvor det ikke er praktisk udelukket, at betinget dom med tilsyn vil blive anvendt. Udvalget finder navnlig grund til at fremhæve personundersøgelsens betydning for valget mellem betinget og ubetinget dom og skal herved henvise til, at der i ca. 2500 sager, hvor der i 1966 blev foretaget personundersøgelse, kun i ca. 150 tilfælde blev idømt ubetinget straf.

Med hensyn til anvendelse af tilsyn i forbindelse med *prøveløsladelse fra fængsel*, herunder særfængsel, gælder reglen i straffelovens § 39, stk. 2, hvorefter der i almindelighed skal fastsættes vilkår om tilsyn (og om, at den løsladte skal føre »et ordentligt liv«). Til denne regel henviser § 42, stk. 2 (ungdomsfængsel), § 63, stk. 2 (arbejdshus) og § 66, stk. 2 (sikkerhedsforvaring).

Principielt bør tilsyn anvendes efter samme kriterier som ved betingede domme, men da der blandt de indsatte i anstalterne hyppigere findes åbenbare sociale og personlige problemer, og da sådanne erfaringsmæssigt ofte vil opstå efter løsladelsen, vil tilsynsvilkår naturligvis være indiceret ved de fleste prøveløsladelser, således som det forudsættes i loven.

Spørgsmålet om prøveløsladelse (fra fængsel) uden tilsyn har fået større betydning efter

den ændring af prøveløsladelsesreglerne, som gennemførtes i 1965, og hvorefter der også med hensyn til de kortere straffe på 9 mdr. og derunder (men over 4 mdr.) er tilvejebragt en almindelig adgang til prøveløsladelse efter udståelse af $\frac{2}{3}$ af straffen, dog mindst 4 måneder.

Ændringen hidrører fra et forslag i straffelovrådets (utrykte) indstilling af juni 1963 til justitsministeriet. Om tilsynsspørgsmålet udtales i indstillingen:

»Som det fremgår af rådets hovedbegrundelse for den foreslåede bestemmelse, er det rådets opfattelse, at der også for fanger, der udstår straffe på 5-9 måneder, er et væsentligt behov for tilsyn og eventuelt anden efterforsorg i forbindelse med løsladelsen. På den anden side kan det nok være tvivlsomt, om forsorgsbehovet er helt så fremtrædende her som med hensyn til fanger, der udstår længere straffe. Hertil kommer, at det over for personer med korte reststraffe kan føles mindre rimeligt at sætte længere tids tilsyn og eventuelt andre vilkår om forsorg i stedet for afsoning af reststraffen, når et behov for efterforsorg ikke er klart indiceret. Under hensyn hertil bør såvel spørgsmålet om anvendelse af tilsyn som spørgsmålet om tilsynstidens længde afgøres på grundlag af en bedømmelse af forholdene i det enkelte tilfælde.«

Denne udtalelse er gengivet i bemærkningerne til lovforslaget vedrørende ændringen (jfr. Folketingstidende 1964/65, tillæg A, spalte 957). Om tilsynsregien indeholder bemærkningerne (spalte 958) endvidere følgende udtalelse:

»Efter 1. pkt. i den foreslåede bestemmelse skal det i almindelighed fastsættes som vilkår, at den pågældende i hele prøvetiden eller en del af denne undergives tilsyn og fører et ordentligt liv.

Bestemmelsen om tilsyn bygger på den erfaring, at langt de fleste prøveløsladte har behov for et tilsyns støtte i en overgangstid. I de tilfælde, hvor et sådant behov ikke foreligger, bør tilsyn naturligvis undlades.«

Relevant er også følgende udtalelse i betænkningen fra det folketingsudvalg, der behandlede det omtalte lovforslag (Folketingstidende 1964/65, tillæg B, spalte 802):

»Af hensyn til en mulig effektivisering af tilsynene finder udvalget det imidlertid af betydning, at omfanget af prøveløsladelser med tilsyn som vilkår afpasses med de praktiske muligheder for at udøve effektivt tilsyn. Det er under drøftelserne af dette spørgsmål oplyst

over for udvalget, at det er hensigten med den nye formulering af lovens § 39, stk. 2, at man i noget videre udstrækning end hidtil, og navnlig for den nye gruppe prøveløsladte med udstået straffetid fra 4 til 9 måneder, skal kunne fastsætte vilkår om tilsyn i en del af prøvetiden eller eventuelt i visse tilfælde helt undlade at fastsætte vilkår om tilsyn.«

De forudsætninger, man anlagde ved gennemførelsen i 1965 af reglen om almindelig adgang til prøveløsladelse også med hensyn til straffe på 9 mdr. og derunder, var næppe helt rigtige. Den nye persongruppe med mindre straffe, der nu er kommet ind under den almindelige prøveløsladelsesadgang, har vist sig at være en gruppe med sociale og personlige problemer, der ikke er bemærkelsesværdigt mindre end de problemer, man møder hos personer med længere straffe.

Direktoratet for fængselsvæsenet har foretaget en opgørelse over samtlige prøveløsladelser i 1966 og 1967 (bilag 5 a-b). Det fremgår heraf, at af i alt 1184 personer, der blev prøveløsladt i 1966, blev 89, svarende til ca. 7,5 %, løsladt uden tilsyn, heraf 31 militærnægtere (der var dømt for også at nægte at gøre civil arbejdstjeneste), som afsonede straffe over 9 måneder. 570 af de prøveløsladte afsonede straffe på indtil 9 måneders fængsel, og af disse blev kun 40 løsladt uden tilsyn. I 1967 blev 1209 personer prøveløsladt; heraf blev 97 eller 8,0 % løsladt uden tilsyn; 35 af disse var militærnægtere, som afsonede straffe over 9 mdr. 534 af de prøveløsladte afsonede straffe på indtil 9 måneders fængsel, og af disse blev kun 49 løsladt uden tilsyn.

Spørgsmålet om en yderligere begrænsning i anvendelsen af tilsyn blev behandlet på det s. 6 omtalte møde den 27. juni 1967. Der var på dette møde enighed mellem direktoratets repræsentanter, anstaltslederne og kriminalforsorgsudvalget om at understrege, at tilsyn ikke bør anvendes rutinemæssigt, men kun efter en konkret vurdering af, om tilsynet vil være formålstjenligt med henblik på at forebygge den pågældendes tilbagefald til ny kriminalitet; denne vurdering må bygge på et skøn i hvert enkelt tilfælde over, hvilke opgaver en tilsynsførende kan tænkes at ville få. Man var endvidere på mødet tilbøjelig til at mene, at man med det her fremhævede udgangspunkt ville nå frem til en praksis med nogle flere prøveløsladelser uden tilsyn, jfr. herved også udvalgets 1. be-

tænkning s. 40. Dette er også sket i et vist omfang, jfr. bilag 5 b (2. halvår af 1967).

Med hensyn til personer, der *prøveløslades fra ungdomsfængsel, arbejds- eller sikkerhedsforvaring*, vil der typisk være et markant behov for tilsyn. Heller ikke her bør spørgsmålet om tilsyn dog afgøres rutinemæssigt; der kan ikke bortses fra tilfælde, hvor et tilsyns-

arbejde ingen reelle muligheder vil have, og hvor det måske netop samtidig skønnes fordelagtigt, at der gives den pågældende en chance for »at stå på egne ben«. I denne forbindelse henvises til bemærkningerne nedenfor s. 21 om fastsættelsen af tilsyn for en ganske kort periode.

KAPITEL 3

Tilsynstid

I. Lovregler.

Ifølge straffelovens § 57, stk. 1, kan den betinget dømte sættes under tilsyn i hele prøvetiden eller en del af denne; som anført s. 8, fastsættes prøvetiden ifølge § 56, stk. 3, af retten inden for et maksimum på 3 år, under særlige omstændigheder 5 år. Noget minimum fastsætter loven ikke. Med hensyn til prøveløsladelser (fra fængsel, særfængsel, ungdomsfængsel, arbejds- og sikkerhedsforvaring) gælder på tilsvarende måde, at tilsynstiden kan være lig med hele prøvetiden eller en del af denne,

jfr. § 39, stk. 2, § 42, stk. 2, § 63, stk. 2, og § 66, stk. 2. Om prøvetidens længde ved prøveløsladelser henvises til s. 8-9.

Nogen vejledning for rettens eller løsladelsesmyndighedernes fastsættelse af tilsynstidernes længde giver lovreglerne ikke.

II. Praxis.

Ifølge kriminalstatistikken for 1965 og 1966 har tilsynstiden i samtlige *betingede tilsynsdomme* (inclusive kombinationsdomme) været fastsat således:

1965.

Tilsynstid	Mænd	Kvinder	I alt
1 år . . .	62 4,4 ⁰ / ₀	14 5,0 ⁰ / ₀	76 4,4 ⁰ / ₀
2 år . . .	1124 78,9 ⁰ / ₀	233 83,2 ⁰ / ₀	1357 79,7 ⁰ / ₀
3 år . . .	235 16,5 ⁰ / ₀	33 11,8 ⁰ / ₀	268 15,7 ⁰ / ₀
4 år . . .	1 0,1 ⁰ / ₀	0 —	1 0,1 ⁰ / ₀
5 år . . .	1 0,1 ⁰ / ₀	0 —	1 0,1 ⁰ / ₀
I alt . . .	1423 100,0 ⁰ / ₀	280 100,0 ⁰ / ₀	1703 100,0 ⁰ / ₀

1966.

Tilsynstid	Mænd	Kvinder	I alt
1 år . . .	97 6,7 ⁰ / ₀	20 7,4 ⁰ / ₀	117 6,8 ⁰ / ₀
2 år . . .	1159 80,4 ⁰ / ₀	226 83,7 ⁰ / ₀	1385 81,0 ⁰ / ₀
3 år . . .	184 12,8 ⁰ / ₀	23 8,5 ⁰ / ₀	207 12,1 ⁰ / ₀
4 år . . .	— —	— —	— —
5 år . . .	1 0,1 ⁰ / ₀	1 0,4 ⁰ / ₀	2 0,1 ⁰ / ₀
I alt . . .	1441 100,0 ⁰ / ₀	270 100,0 ⁰ / ₀	1711 100,0 ⁰ / ₀

Siden 1950'erne har der været en stadig tendens til at anvende kortere tilsynsperioder, således at 2 års tilsyn nu anvendes i 80-81 % af dommene, medens 3 års tilsyn udgør 12-15 % og 1 års tilsyn 4-7 %; de lange tilsynsperioder

på 4 og 5 år anvendes kun i ganske særlige undtagelsestilfælde.

Udvalget har fra Dansk Forsorgsselskab indhentet oplysning om kombinationer af prøve- og tilsynstider ved betingede domme med vilkår om tilsyn ved forsorgsselskabet:

Prøvetid	Tilsynstid	Hovedstadsområdet ¹⁾	Provensen ¹⁾	I alt ¹⁾
1 år	1 år	0 —	1 0,2 ⁰ / ₀	1 0,1 ⁰ / ₀
2 år	1 år	54 11,1 ⁰ / ₀	33 5,3 ⁰ / ₀	87 7,9 ⁰ / ₀
2 år	2 år	254 52,3 ⁰ / ₀	283 45,5 ⁰ / ₀	537 48,5 ⁰ / ₀
3 år	1 år	11 2,3 ⁰ / ₀	7 1,1 ⁰ / ₀	18 1,6 ⁰ / ₀
3 år	2 år	144 29,7 ⁰ / ₀	220 35,4 ⁰ / ₀	364 32,9 ⁰ / ₀
3 år	3 år	22 4,5 ⁰ / ₀	74 11,9 ⁰ / ₀	96 8,7 ⁰ / ₀
4 år	2 år	— —	1 0,2 ⁰ / ₀	1 0,1 ⁰ / ₀
4 år	4 år	— —	1 0,2 ⁰ / ₀	1 0,1 ⁰ / ₀
5 år	2½ år	— —	1 0,2 ⁰ / ₀	1 0,1 ⁰ / ₀
I alt		485 100,0 ⁰ / ₀	621 100,0 ⁰ / ₀	1106 100,0 ⁰ / ₀

i) Mænd og kvinder.

Den almindeligste kombination har indtil for få år siden været 3 års prøvetid og 2 års tilsyn. Af opgørelsen, der omfatter domme afsagt i perioden 1. januar-20. september 1967, fremgår, at der nu er en klar tendens til i stedet herfor at anvende kombinationen 2 års prøvetid og 2 års tilsyn.

Direktoratet for fængselsvæsenet har oplyst, at tilsynstiden for *statsfængselsfanger, prøveløsladt* i 1966 og 1967 med tilsyn, har været fastsat således:

1966.

Tilsyns-tid	Fængsel indtil 9 mdr.		Fængsel over 9 mdr.		I alt	
1 år	110	20,8 ⁰ ₀	11	1,9 ⁰ ₀	121	11,0 ⁰ ₀
2 år	420	79,2 ⁰ ₀	547	96,8 ⁰ ₀	967	88,3 ⁰ ₀
3 år	0	—	5	0,9 ⁰ ₀	5	0,5 ⁰ ₀
4 år	0	—	1	0,2 ⁰ ₀	1	0,1 ⁰ ₀
5 år	0	—	1	0,2 ⁰ ₀	1	0,1 ⁰ ₀
I alt	530	100,0 ⁰ ₀	565	100,0 ⁰ ₀	1095	100,0 ⁰ ₀

1967.

Tilsyns- tid	Fængsel indtil 9 mdr.		Fængsel over 9 mdr.		I alt					
	1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår						
1/2 år.....	1	0,4 ⁰ ₀	2	0,9 ⁰ ₀	1	0,3 ⁰ ₀	4	0,3 ⁰ ₀		
1 år.....	65	25,0 ⁰ ₀	94	41,7 ⁰ ₀	11	3,7 ⁰ ₀	22	6,7 ⁰ ₀	192	17,3 ⁰ ₀
2 år.....	194	74,6 ⁰ ₀	129	57,4 ⁰ ₀	284	95,3 ⁰ ₀	306	93,0 ⁰ ₀	913	82,1 ⁰ ₀
3 år.....	—	—	—	—	2	0,7 ⁰ ₀	—	—	2	0,2 ⁰ ₀
5 år.....	—	—	—	—	—	—	1	0,3 ⁰ ₀	1	0,1 ⁰ ₀
I alt.....	260	100,0 ⁰ ₀	225	100,0 ⁰ ₀	298	100,0 ⁰ ₀	329	100,0 ⁰ ₀	1112	100,0 ⁰ ₀

straffe, det vil sige straffe på 9 mdr. og derunder (men dog over 4 mdr.), var det nærliggende at anlægge nye synspunkter²⁾.

For det første måtte det vurderes, om denne gruppe af forholdsvis kortidsstraffede havde samme tilsynsbehov som personer med straffe på over 9 mdr. (det tidligere prøveløsladelses-klientel); for det andet måtte det overvejes, hvor

Som det fremgår af tabellerne, anvendes 2 års tilsyn i langt de fleste af prøveløsladelserne. Der er dog sket et fald fra ca. 88 % i 1966 til ca. 82 % i 1967. Samtidig er de tilfælde, hvor 1 års tilsynsperioder har fundet anvendelse, steget fra 11 % til ca. 17 %. Denne udvikling har været mest markant i gruppen af prøveløsladte med straffetider fra 4–9 måneder - og her navnlig i 2. halvår 1967, hvor kun godt 57 % har tilsynstider på 2 år, medens resten har kortere tilsynstider; sidstnævnte gruppe er steget fra ca. 20 % i 1966 til godt 42 % i 2. halvår 1967.

Indtil straffelovsændringen i 1965 anvendtes næsten undtagelsesfrit tilsynsperioder, som var identiske med den fastsatte prøvetid, det vil hovedsagelig sige lovens daværende minimum på 2 år.

Da der ved straffelovsændringen i 1965 blev tilvejebragt en almindelig adgang til prøveløsladelse også med hensyn til forholdsvis korte

lang tilsynstid det ud fra proportionalitetsbetragtninger kunne forsvares at anvende over de kortidsstraffede, som ved deres prøveløsladelse kun fritages for afsoning af kort reststraf - på 3 mdr. eller derunder.

Om straffelovrådets syn på dette spørgsmål henvises til det citat fra rådets indstilling af 1963, som er gengivet s. 17.

Rådets synspunkter fandt tilslutning i justitsministeriets bemærkninger til lovforslaget om prøveløsladelsesreglerne, jfr. Folketingstidende 1964/65, tillæg A, spalte 957, samt i betænkningen fra vedkommende folketingsudvalg, jfr. Folketingstidende 1964/65, tillæg B, spalte 802.

Anvendelsen af korte tilsynstider over for de omtalte personer med straffe mellem 4 og 9 måneder har i praksis stødt på betydelige vanskeligheder. Den ene af de ovenfor nævnte for-

²⁾ I forbindelse med ændringen af prøveløsladelsesreglerne i 1965 udtalte *Nordskov Nielsen* (Juristen 1965, side 321), at de nye regler med hensyn til tilsyn pegede på en større individualisering, især hvad tilsynstidens længde angår, idet de nye regler forudsatte, at der toges hensyn ikke alene til tilsynsbehovet, men også til reststraffens længde, således at en tilsynstid på 1 år antagelig burde blive hovedreglen i forbindelse med prøveløsladelse af de kortidsstraffede med straffetider indtil 9 mdr.

udsætninger for anvendelse af kort tilsynstid, som blev lagt til grund under de nye prøveløsladelsesreglers tilblivelse, har vist sig ikke at holde stik; det gælder ikke som en almindelig regel, at personer med straffe mellem 4 og 9 mdr., når de løslades, har et mindre forsorgsbehov end personer med længere straffe.

Dette er baggrunden for den ovenfor angivne statistik, der endnu ved udgangen af 1. halvår 1967 viser forholdsvis få tilsynstider på under 2 år.

Som det imidlertid fremgår af statistikken, anvendes kortere tilsynstider nu i videre omfang. Den nuværende praksis har navnlig sit grundlag i de forhandlinger, som fandt sted på det tidligere omtalte møde den 27. juni 1967. Der var på dette møde enighed om, at det ville være urigtigt at udforme nogen fastere retningslinjer for tilsynstiden for de personer med straffe mellem 4 og 9 mdr., som løslades på prøve. Afgørende må være en konkret vurdering — på grundlag af bl.a. den indstillende anstalts oplysninger — af forsorgsbehovet og af rimeligheden af de tilsynstider, hvorom der kan blive spørgsmål på baggrund af størrelsen af den reststraf, tilsynet så at sige skal remplacere. Der var dog enighed om, at anstalterne og justitsministeriet i deres skøn over, hvilken tilsynstid der bør foretrækkes for de omhandlede korttidsstraffede, bør tage udgangspunktet i en tilsynstid på 1 år. Men man mente dog, at forsorgsbehovet undertiden er så betydeligt, at en længere tilsynstid er nødvendig, hvis prøveløsladelse skal anses for forsvarlig; man sigtede herved navnlig til visse recidivister, der flere gange har afsonet fængselsstraf, herunder særlig nogle af de recidivister, der kræver alkoholbehandling. På den anden side blev det fremhævet, at man i øget omfang burde være opmærksom på tilfælde, hvor ganske korte tilsyn, f.eks. 1/2 år eller eventuelt endnu kortere, kunne være hensigtsmæssige som »igangsætningstilsyn«. Specielt vedrørende recidivister, hvor der som nævnt kan være en tilbøjelighed til at foretrække længerevarende tilsyn, hvad også jævnligt kan være begrundet, er det fremhævet, at man bør være åbne over for den mulighed også her undertiden at anvende ganske korte tilsyn; der er sigtet til tilfælde, hvor den pågældende er kørt »tilsynstræt«. I sådanne tilfælde har tilsynet ingen mulighed for at gøre nytte — ud over måske at hjælpe den pågældende igang — et længerevarende tilsyn kan tværtimod befrygtes at gøre skade.

Med hensyn til *prøveløsladelse fra ungdomsfængsel* gælder, at de pågældende typisk har et massivt tilsynsbehov, og at tilsynstiden regelmæssigt af fængselsnævnet fastsættes til samme tidsrum som prøvetiden, jfr. ovenfor. Dette betyder, at personer, der løslades første gang fra ungdomsfængsel, i almindelighed får 2 års tilsyns- og prøvetid. Ved gentagen prøveløsladelse (efter genindsættelse) kan prøvetiden som nævnt s. 8 ikke fastsættes lavere end 1 år, og den vil undertiden blive fastsat til 1½ eller 2 år, jfr. s. 11. Også her er det typisk, at der må skønnes at være behov for tilsyn i hele prøvetiden. Men der er undtagelsestilfælde, hvor det bør foretrækkes at undlade tilsyn, jfr. s. 18, eller at fastsætte et ganske kortvarigt igangsætningstilsyn. På et af de s. 6 omtalte fællesmøder (mødet den 2. oktober 1967) var der enighed om, at ungdomsfængslernes ledere og fængselsnævnet bør være opmærksomme på sådanne tilfælde; og praksis viser, at dette er tilfældet. Spørgsmålet om at foretrække nogle få måneders tilsyn kommer navnlig frem i tilfælde, hvor den pågældende har været løsladt 2 eller flere gange før, og hvor man ved, at han vil være modvilligt indstillet over for et længerevarende tilsyn.

Ved prøveløsladelse fra *arbejdshus* anvendes regelmæssigt 2 års tilsyn, men også her er man opmærksom på tilfælde, hvor en kortere tilsynstid kan være at foretrække.

Justitsministeriet har oplyst, at tilsynstiden har været fastsat til 2 år i 14 af 18 tilfælde, hvor der i 1965 og 1966 er udvirket *benådning* for hele den idømte straf samtidig med, at tilsyn er fastsat.

III. Udvalgets synspunkter vedrørende tilsynstidens længde.

Til belysning af spørgsmålet om længden af tilsynstiden i betingede domme kan der henvises til straffelovskommissionens betænkning af 1953 om forsorgsdomme og betingede domme. Efter denne betænkning, side 23, skulle tilsynet ved forsorgsdommene fastsættes af retten med et minimum på 1 år og et maksimum på 5 år. Kommissionen mente ikke, at der i loven burde angives en »normal« forsorgsperiode; der henvistes til sagernes forskelligartethed og til, at domstolene derfor burde være frit stillet. Kommissionen mente dog, at 1 års tilsyn og forsorg kun burde anvendes i undtagelsestilfælde, og at der på den anden side måtte vises

varsomhed med at vælge den maksimale tilsynsperiode på 5 år, da en så langvarig foranstaltning kunne virke deprimerende på den dømte. Efter kommissionens forslag til nye regler om betingede domme skulle tilsyn kunne fastsættes i hele prøvetiden eller en del af denne, det vil sige maksimalt 5 år, men intet minimum blev foreslået.

Dansk Forsorgsselskab tilkendegav over for kommissionen (betænkningen side 47), at det i almindelighed ikke var ønskeligt, at et tilsyn varer i mere end 2 år.

I forsorgsselskabets vejledning af februar 1962 i foretagelse af personundersøgelser hedder det: »I de fleste tilfælde må man fra selskabets side anse en tilsynsperiode på 2 år for at være hensigtsmæssig. Erfaringsmæssigt er det som oftest muligt inden for dette tidsrum at støtte domfældte til en stabilisering af hans tilværelse, og det kan virke urimeligt belastende for klienten, om han i længere tid herefter skal underkaste sig den kontrol, som et tilsyn indebærer. For klienter, der står foran indkaldelse til militæret, vil det dog ofte være hensigtsmæssigt med en 3-års tilsynsperiode, for at tilsynet efter klientens hjemsendelse fra militæret kan få nogen tid til at vejlede ham i gentilpasningen til samfundet. Også i de tilfælde, hvor man i forbindelse med tilsyn foreslår vilkår om afvænnning fra alkoholmisbrug eller vilkår om psykiatrisk behandling, vil det ofte være nødvendigt at anbefale tilsyn og behandling i mere end 2 år.«

Udvalget er af den opfattelse, at domstolenes nuværende praksis, hvor der som hovedregel anvendes 2 års tilsyn i forbindelse med betinget dom, er tilfredsstillende, og den er da også stort set i overensstemmelse med forsorgsselskabets forslag i personundersøgelserne. Selv om man - også bortset fra det ovennævnte særlige problem vedrørende værnepligtige - kan anføre eksempler på særlige grupper af domfældte, som typisk vil have behov for en længere tilsynsperiode, f.eks. narkotikamisbrugere, psykisk afvigende og sværere alkoholister, må domstolenes afgørelse af forsorgsbehovet fortsat bero på en konkret bedømmelse af sagens omstændigheder, hvorved også hensynet til den forskyldte strafs størrelse bør spille ind.

Udvalget vil dog pege på, at der - bl.a. ud fra lignende synspunkter som anført ovenfor vedrørende prøveløsladelse - muligvis er anledning til i noget videre omfang at anvende tilsynstider under 2 år. Størrelsen af den for-

skyldte straf kan tale derfor, sammenlign at udgangspunktet er 1 års tilsyn med prøveløsladelse, når reststraffen er 3 mdr. eller derunder. Hertil kommer, at der også blandt betinget dømte (smig. ovenfor s. 21 om prøveløsladelse) må være personer, hvis tilsynsbehov i første række er et behov for støtte i en overgangstid, bl.a. med henblik på at hjælpe ham over de problemer, der er en umiddelbar følge af hans kriminelle handlinger og den påfølgende retsforfølgning. For denne gruppe vil en praktisk løsning dog jævnligt være forsorgsselskabets tilbud om forsorgsmæssig bistand på helt frivilligt grundlag i fortsættelse af den kontakt, der er etableret gennem personundersøgelsen.

Den nugældende praksis angående tilsynstider ved *prøveløsladelse fra fængsel, ungdomsfængsel og arbejds- og uddannelseshus* giver ikke kriminalforsorgsudvalget anledning til bemærkninger, idet udvalget har deltaget i de overvejelser, der ligger til grund for denne praksis.

IV. Efterfølgende ændring af tilsynstiden.

For betinget dømte kan der i løbet af tilsynstiden ske ændring af dennes varighed efter § 59, stk. 2. Ændringen foretages af retten og kan gå ud på både forlængelse og forkortelse af tilsynstiden. Forlængelse af tilsynstiden forudsætter ikke nogen vilkårsovertrædelse, men kan anvendes som sanktion i anledning af sådan overtrædelse, jfr. § 60.

Med hensyn til prøveløsladte findes ingen udtrykkelig hjemmel til at ændre tilsynstiden uden vilkårsovertrædelse. Begår den pågældende en sådan overtrædelse, kan justitsministeriet (§ 40, stk. 1, nr. 1) eller fængselsnævnet (§ 43, stk. 1, § 63, stk. 3, og § 66, stk. 3) forlænge tilsynstiden, hvis denne ikke allerede er fastsat til samme tid som den efter loven maksimale tilsynstid.

Det er imidlertid - også uden udtrykkelig lovhjemmel - klart, at justitsministeriet og fængselsnævnet efterfølgende kan forkorte tilsynstiden.

Det må erkendes, at domstolene, justitsministeriet og fængselsnævnet på det tidspunkt, da vilkåret om tilsyn fastsættes, kun har ret begrænsede muligheder for nogen mere præcis vurdering af, hvilken tilsynstid der er den rigtige. Det kan efterfølgende vise sig, at tilsynstiden burde være fastsat til et længere tidsrum; behovet herfor vil navnlig vise sig ved ny kriminalitet eller anden vilkårsovertrædelse, og ud-

valget har fundet det vigtigt, at vedkommende myndigheder i sådanne tilfælde er opmærksom på muligheden for forlængelse af tilsynstiden. Omvendt skal udvalget pege på, at opretholdelsen af tilsyn kan være unyttig og efter omstændighederne have en negativ virkning i forhold til klienten. Spørgsmålets praktiske betydning er dog begrænset. At en person er undergivet tilsyn, indebærer ikke en pligt for den tilsynsførende til at have et bestemt antal kontakter med klienten eller kontakter af en bestemt på forhånd fastlagt art; tværtimod påhviler det den tilsynsførende at fastlægge - og således også begrænse - sin virksomhed til det omfang, som ud fra behandlingsmæssige synspunkter findes mest formålstjenligt. Det kan således efter omstændighederne være den rigtige fremgangsmåde, at forsorgsselskabet på et givet tidspunkt meddeler klienten, at det, medmindre det får oplysning om nye særlige omstændigheder, der nødvendiggør kontakt, vil betrag-

te sin virksomhed som begrænset til et stående tilbud til klienten om assistance, hvis en sådan ønskes. Det kan dog forekomme rigtigst, at tilsynet ophæves, når det ikke længere skønnes at gøre nytte, og der heller ikke er rimelig grund til at tro, at der senere i den fastsatte tilsynstid vil vise sig opgaver for tilsynet, og undtagelsesvis må ophævelsen - måske selv om tilsynet godt nu eller senere kunne udøve en funktion - anses for påkrævet, fordi tilsynet af klienten opleves som så belastende, at det ud fra en helhedsbedømmelse gør mere skade end gavn. Med hensyn til tilsyn i forbindelse med prøveløsladelse kan sådan ophævelse ske under en enkel administrativ procedure. Ophævelse af tilsyn i forbindelse med betingede domme kræver en mere kompliceret juridisk procedure, og det kan under hensyn hertil være rimeligt at begrænse de formelle ophævelser til de undtagelsestilfælde, hvor tilsynets opretholdelse har uheldige virkninger.

KAPITEL 4

Særvilkår

Med udtrykket »særvilkår« sigtes til alle andre vilkår end vilkåret om straffri vandel i en prøvetid og tilsynsvilkåret.

Med hensyn til mulighederne for at gennemføre vilkårene kan henvises til de bemærkninger, der er gjort s. 14 om det tilsvarende problem vedrørende tilsynsvilkåret.

I. Lovregler.

For *betingede domme* findes bestemmelsen om særvilkår i straffelovens § 57, hvorefter retten kan fastsætte sådanne vilkår, »som findes formålstjenlige, herunder at den dømte:

- 1) overholder særlige bestemmelser vedrørende opholdssted, arbejde, uddannelse, anvendelse af fritid eller samkvem med bestemte personer,
- 2) tager ophold i egnet hjem eller institution; for sådant ophold fastsættes ved dommen en længstetid, der i almindelighed ikke kan overstige 1 år,
- 3) afholder sig fra misbrug af alkohol, narkotika eller lignende medikamenter,
- 4) underkaster sig afvænningsbehandling for misbrug af alkohol, narkotika eller lignende medikamenter, om fornødent på hospital eller i særlig institution,
- 5) underkaster sig psykiatrisk behandling, om fornødent på hospital,
- 6) retter sig efter tilsynsmyndighedens bestemmelser om indskrænkninger i rådigheden over indtægter og formue og om opfyldelse af økonomiske forpligtelser,

7) betaler erstatning for tab, der er forvoldt ved lovovertrædelsen,

8) efter bestemmelse af børne- og ungdomsforsorgens myndigheder undergives børne- og ungdomsforsorg, eventuelt af nærmere angivet art, og efterkommer de forskrifter, forsorgsmyndigheden meddeler ham.«

Sidstnævnte vilkår indtager i forhold til de øvrige særvilkår en særlig stilling og vil ikke blive nærmere omtalt i denne betænkning. Om vilkårets anvendelsesområde kan henvises til Nordskov Nielsen i Juristen 1961, side 421.

For *tiltalefrafalds* vedkommende bestemmer retsplejelovens § 723 a, at der kan fastsættes samme vilkår som i betingede domme.

Om *prøveløsladelse fra fængsel* bestemmer straffelovens § 39, stk. 2, at særvilkår kan fastsættes efter reglerne i § 57, dog med den begrænsning, at vilkår om ophold i hjem, hospital eller anden institution ikke har gyldighed for længere tidsrum end den resterende straffetid.

Samme regel gælder for *ungdomsfængsel*, jfr. straffelovens § 42, stk. 2, *arbejdshus*, jfr. straffelovens § 63, stk. 2, og *sikkerhedsforvaring*, jfr. straffelovens § 66, stk. 2, som alle indeholder en henvisning til § 39.

Lovreglerne giver anledning til visse *generelle bemærkninger*:

Loven har ikke angivet de særvilkår, som kan bringes i anvendelse, på udtømmende måde. Principielt kan alle vilkår, som vedkommende myndighed finder formålstjenlige, bringes i anvendelse. De vilkår, som opregnes i § 57, nr. 1-8, hvortil reglerne om prøveløsladelse henviser, er - ligesom den tilsvarende opregning af

pålæg og bestemmelser i § 70 vedrørende psykisk abnorme lovovertrædere - kun eksempler, hvis værdi består i den vejledning, de giver domstole og løsladelsesmyndighed om foreliggende muligheder.

Visse begrænsninger med hensyn til fastsættelse af særvilkår følger dog af § 57.

Bestemmelsen i § 57 hjemler alene anvendelse af vilkår, der er »formålstjenlige«. Dette udtryk bør efter sin sammenhæng fortolkes således, at der alene kan anvendes vilkår, som kan påregnes at have en virkning i retning af at skabe bedre muligheder for, at den pågældende fremtidig fører en kriminalitetsfri tilværelse. Bestemmelsen kan ikke benyttes til i vilkårsform at fastsætte restriktioner med rent »pønalt« sigte.

Det har tidligere været jævnlige forekommende i betingede domme og resolutioner om løsladelse på prøve at anvende et generelt formuleret vilkår, hvorefter den pågældende skal »rette sig efter tilsynets forskrifter« (eller tilsvarende formulering). Anvendelsen af et sådant vilkår tør formentlig anses for udelukket ved den angivelse af specielle vilkår, som § 57 nu giver anvisning på. Praksis synes nu også at være i overensstemmelse med denne opfattelse, men der er indtil den seneste tid forekommet anvendelser af det nævnte generelle vilkår. Rigsadvokaten har i Meddelelsesblad 25, pkt. 5, henstillet, at anklagemyndigheden medvirker til, at vilkåret undgås.

Endelig skal nævnes, at der gælder visse tidsbegrænsninger vedrørende institutionsophold i henhold til vilkår i betingede domme og prøveløsladelsesresolutioner. Efter § 57, stk. 1, nr. 2, skal der for »ophold i egnet hjem eller institution ... fastsættes ... en længstetid, der i almindelighed ikke kan overstige 1 år.« Denne regel må antages at gælde også ved prøveløsladelse, idet reglerne herom som nævnt henviser til § 57. Den omtalte tidsbegrænsningsregel gælder ikke for hospitals- eller andet institutionsophold med henblik på behandling mod alkohol- eller narkotikamisbrug eller psykiatrisk behandling, jfr. § 57, stk. 1, nr. 4 og 5. Med hensyn til prøveløsladelser gælder yderligere — som allerede nævnt - en særlig tidsbegrænsningsregel, jfr. § 39, stk. 2, 3. pkt., § 42, stk. 2, § 63, stk. 2 og § 66, stk. 2; vilkår om institutionsanbringelse - og dette gælder også anbringelser i hospital eller lignende — har ikke gyldighed for længere tidsrum end den resterende straffetid.

Det må i øvrigt være en almindelig forudsætning for anvendelse af et særvilkår, at dets overtrædelse vil være af så væsentlig betydning, at der med rimelighed kan rejses spørgsmål om en reaktion i anledning af overtrædelsen.

II. Praksis.

Ifølge Dansk Forsorgsselskabs årsberetning har særvilkår i forbindelse med *betingede domme* med tilsyn (incl. kombinationsdomme) været anvendt i følgende omfang i 1966 og 1967.

Vilkår om:	1966	1967
ophold eller arbejde	974	1005
anvendelse af fritid	10	7
anbringelse på optagelseshjem	175	202
alkoholistbehandling	388	304
narkomanbehandling	16	20
ambulant psykiatrisk behandling..	105	97
anbringelse på hospital	49	60
økonomisk administration	14	14
betaling af erstatning	13	15
	1744	1724

Det samlede antal vilkår har været fordelt på henholdsvis 1.163 og 1.139 domme. Disse udgjorde ca. 68 % af samtlige betingede tilsynsdomme de to år.

Det fremgår af selskabets tidligere årsberetninger, at i 1955 anvendtes særvilkår kun i 13 0/0 af tilsynsdommene, i 1957 i 23 0/0, i 1959 i 30 0/0, i 1961 i 44 0/0, i 1963 i 56 0/0; der har således været en stadig stigning i særvilkårenes anvendelse.

I forbindelse med *prøveløsladelse fra fængsel* har særvilkår ifølge selskabets årsberetning været anvendt således i 1966 og 1967:

Vilkår om:	1966	1967
ophold og arbejde	252	484
anvendelse af fritid	1	0
anbringelse på optagelseshjem....	86	157
alkoholistbehandling	467	446
narkomanbehandling	5	6
ambulant psykiatrisk behandling..	18	18
anbringelse på hospital	13	40
økonomisk administration	2	3
betaling af erstatning	0	0
	844	1154

Det samlede antal vilkår har været fordelt på henholdsvis 733 og 682 prøveløsladte. Disse udgjorde henholdsvis ca. 73 % og ca. 71 % af samtlige prøveløsladte i 1966 og 1967.

Allerede i 1957 anvendtes særvilkår i ca. 40 % af prøveløsladelserne, hvorfor stigningen i særvilkårenes brug gennem de senere år ikke har været helt så brat, som tilfældet er for de betingede domme.

Det må dog i denne forbindelse nævnes, at den ovenfor angivne statistik for 1966-67 ikke illustrerer den seneste praksis. De drøftelser, som har fundet sted i de senere måneder, herunder navnlig drøftelserne på mødet den 27. juni 1967, samt udstedelsen af justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 18. august 1967 om særvilkår har medført en øget anvendelse af særvilkår om ophold og arbejde, således at rene tilsynsvilkår alene anvendes i de tilfælde, der omtales s. 14.

Med hensyn til prøveløsladte fra særfængsel fremgår det af selskabets årsberetning for 1965, at der var knyttet særvilkår til samtlige prøveløsladelser.

Ved prøveløsladelse fra *ungdomsfængsel* anvendte fængselsnævnet efter fast praksis indtil efteråret 1967 over for alle løsladte et særvilkår om anbringelse i optagelseshjem i tilfælde af arbejdsledighed. Om anvendelse af særvilkår i øvrigt fremgår det af straffelovskommissionens betænkning af 1959 om ungdomskriminaliteten, side 66, at der kun i enkelte tilfælde har været anvendt andre vilkår, såsom alkoholbehandling, psykiatrisk behandling og specielle opholds- og arbejdsbegrænsninger (f.eks. »forblive i fast plads ved landbrug« eller »ikke tage ophold eller arbejde øst for Storebælt«). I de senere år er der også på dette område sket en kraftig udvikling, således at vilkår om alkoholbehandling nu anvendes i ca. 33 % af prøveløsladelserne fra ungdomsfængsel. Efter justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 18. august 1967 og de drøftelser, der i tilknytning hertil har fundet sted på de tidligere omtalte fællesmøder, anvendes vilkår om, at den pågældende skal efterkomme tilsynets bestemmelser om arbejde og ophold, herunder eventuelt ophold i egnet hjem eller institution, i næsten alle fængselsnævnets resolutioner om prøveløsladelser.

Ved praktisk taget alle prøveløsladelser fra *arbejdshus* fastsættes særvilkår, navnlig vilkår om, at den pågældende skal efterkomme tilsynets bestemmelser om arbejde og ophold, herunder eventuelt ophold i egnet hjem eller institution. I næsten alle resolutioner optages også vilkår om alkoholbehandling.

Også alle resolutioner om prøveløsladelse fra *sikkerhedsforvaring* indeholder særvilkår.

I forbindelse med *tiltalefrafald*, der har vilkår om tilsyn, anvendes særvilkår i ca. 60 % af sagerne, først og fremmest vilkår om arbejde og opholdssted.

Udvalget tilvejebragte i foråret 1967 en oversigt over de almindeligt anvendte formuleringer af særvilkår dels i betingede domme og tiltalefrafald, dels i justitsministeriets resolutioner om prøveløsladelse fra fængsel, dels i fængselsnævnets resolutioner om prøveløsladelse fra ungdomsfængsel, arbejdshus og sikkerhedsforvaring. Af oversigten fremgik, at der på en række punkter var tale om karakteristiske forskelle mellem domstolene, justitsministeriets og fængselsnævnets praksis. Kun enkelte af disse forskelle skal omtales her.

Med hensyn til vilkår om arbejde og opholdssted anvendtes i almindelighed over for betinget dømte den generelle formulering, at domfældte skulle tage arbejde og ophold efter tilsynsmyndighedens bestemmelse, medens justitsministeriet gennem mange år havde anvendt den snævrere formulering, at den pågældende ikke må skifte arbejde og opholdssted uden forud indhentet tilladelse af tilsynsmyndigheden.

Vilkår om institutionsophold er for betinget dømte i almindelighed formuleret således, at den pågældende skal efterkomme tilsynets bestemmelse om sådan anbringelse; for prøveløsladte var institutionsanbringelse efter de tidligere anvendte formuleringer som regel betinget af, at den pågældende var arbejdsløs, eventuelt uden fast bopæl.

For så vidt angår alkoholbehandling anvendes såvel for betinget dømte som for prøveløsladte dels et såkaldt »ubetinget« vilkår, hvorefter behandlingen straks skal iværksættes, dels et »betinget« vilkår, hvorefter behandlingen først iværksættes, når tilsynet bestemmer det. Dette gælder også for prøveløsladte fra ungdomsfængsel og arbejdshus. Såvel justitsministeriet som fængselsnævnet anførte tidligere udtrykkeligt i vilkåret om alkoholbehandling, at denne eventuelt skulle gennemføres med støtte af antabus, medens domstolene for nogle år siden forlod denne formulering. For arbejdshusets vedkommende fastsattes vilkår om ikke at nyde spirituøse drikke oftest samtidig med vilkår om alkoholbehandling. Afholdsvilkåret bruges ikke i forbindelse med betingede domme, og justitsministeriet har for nogle år siden ændret sin formulering af vilkåret om alkohol-

behandling, således at afholdsvilkåret i almindelighed ikke længere anvendes ved prøveløsladelse fra fængsel og særfængsel.

III. Baggrunden for udvalgets overvejelser vedrørende særvilkårs formulering, anvendelse m.v.

Dansk Forsorgsselskab har ved skrivelse af 25. februar 1966 henledt justitsministeriets opmærksomhed på, at de forskellige formuleringer, der anvendes, giver anledning til tvivl blandt de forsorgsmedarbejdere, der skal administrere vilkårene, med hensyn til den rette fortolkning af de enkelte vilkår. Denne usikkerhed var blevet yderligere forstærket ved, at nogle af fængselsvæsenets anstalter havde praktiseret anvendelsen af det betingede vilkår om alkoholistbehandling over for samme kategorier af alkoholmisbrugere, som ved løsladelse fra andre anstalter fik det ubetingede vilkår om alkoholistbehandling.

Forsorgsselskabet har i samme forbindelse gjort opmærksom på, at det ofte vil være hensigtsmæssigt at kombinere vilkår om alkoholistbehandling med opholdsvilkår, eventuelt ophold på institution, således som det praktiseres over for betinget dømte. Forsorgsselskabet har derfor henstillet, at man søger at koordinere myndighedernes praksis med hensyn til særvilkår.

På denne baggrund blev det generelle problem om særvilkårs anvendelse, formulering og fortolkning som allerede nævnt s. 6 taget op til behandling i kriminalforsorgsudvalget og bl.a. drøftet på et møde med lederne af samtlige fængselsvæsenets anstalter.

Problemerne omkring anvendelsen af særvilkår ved betingede domme har været genstand for indgående drøftelser i straffelovskommissionen under dennes udarbejdelse af forslag til ændring af reglerne om betingede domme i 1953.

Ved straffelovsændringen i 1961 gennemførtes kommissionens forslag om særvilkår næsten uændret, og vilkårenes formulering i praksis har været genstand for en å jourføring i takt med de senere års udvikling i forsorgsarbejdet.

Selv om der også var sket visse ændringer i justitsministeriets og fængselsnævnets vilkårspraksis, viste udvalgets materiale, at formuleringen af særvilkårene ved prøveløsladelser i højere grad havde været traditionsbundne.

Udvalget kunne tiltræde de af Dansk Forsorgsselskab ovenfor gengivne synspunkter,

hvorefter det er uheldigt, når der i praksis opstår tvivl om vilkårenes fortolkning som følge af de forskellige formuleringer, der anvendes.

Med hensyn til betingede domme følger domstolene den praksis ved særvilkårenes formulering, at de ofte delegerer en ret vidtrækkende kompetence til tilsynsmyndigheden, som giver denne en større smidighed ved udformningen af de praktiske forsorgsforanstaltningers indhold. For de prøveløsladtes vedkommende anvendtes tidligere på visse punkter en formulering, der sætter ret snævre grænser for tilsynsmyndighedens adgang til at tilpasse vilkårets indhold til de ændringer i prøveløsladtes situation, som måtte indtræffe i løbet af tilsynsperioden.

Forskelle i særvilkårenes formulering og fortolkning kan medføre særlige vanskeligheder, når en tidligere betinget dømt efter afsoning af en ubetinget straf bliver løsladt på prøve, eller når en prøveløsladt bliver idømt en betinget dom med tilsyn for ny kriminalitet, begået i prøvetiden.

Da straffeloven, for så vidt angår alle prøveløsladelser, nu henviser til, at der over for prøveløsladte kan fastsættes samme vilkår som angivet for betinget dømte i straffelovens § 57, stk. 1, må man anse det for rigtigst, at der tilstræbes en ensartet formulering af særvilkårene inden for alle de kategorier, der underkastes kriminalforsorg i frihed, således at man kun bibeholder de specielle formuleringer, som følger af lovbestemmelser eller har særlig relevans i forbindelse med de enkelte sanktionsarter eller grupper af kriminelle.

Det foreløbige resultat af udvalgets overvejelser var justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 18. august 1967, hvor justitsministeriet tilkendegav, hvilke formuleringer af særvilkår ministeriet fremtidig ville benytte i resolutioner om prøveløsladelse fra fængsel, herunder særfængsel. Cirkulæreskrivelsen byggede navnlig på forhandlingerne i mødet den 27. juni 1967, hvori fængselsvæsenets anstaltsledere deltog.

I fortsættelse heraf blev det på de tidligere omtalte fællesmøder i efteråret 1967 vedtaget, at fængselsnævnet ville anvende tilsvarende formuleringer ved prøveløsladelse fra ungdomsfængsel, arbejds- og sikkerhedsforvaring.

De omtalte formuleringer svarer i hovedsagen til de formuleringer, der er indarbejdet i domstolenes praksis med hensyn til vilkår i betingede domme.

De formuleringsforslag, som udvalget frem-

sætter nedenfor, betegner kun en mindre udbygning i forhold til cirkulæreskrivelsen. I forbindelse med formuleringsforslagene vil der imidlertid i et vist omfang blive angivet retningslinjer for de enkelte vilkårs typiske anvendelsesområde, ligesom der vil blive redegjort for, hvorledes vilkårene efter udvalgets opfattelse bør fortolkes, dels i relation til de forpligtelser, som vilkåret pålægger den pågældende, dels i relation til begrænsningerne i tilsynsmyndighedens kompetence. Det bemærkes herved, at den anlagte fortolkning af de enkelte særvilkår ikke sætter grænser for den tilsynsførendes virksomhed, for så vidt denne består i henstillinger, opfordringer m.v., der går ud over de pågældende særvilkårs område; tværtimod kan det ofte tjene som udgangspunkt for en sådan udvidet virksomhed. Betydningen af fortolkningen viser sig for den pågældende deri, at der alene foreligger en vilkårsovertrædelse, med deraf følgende reaktionsmuligheder, hvis han tilsidesætter forskrifter, der ikke går ud over særvilkårenes grænser.

Udvalget vil i fremstillingen nedenfor følge den gruppering af vilkårene, som er angivet i straffelovens § 57, jfr. ovenfor side 24.

IV. Udvalgets forslag.

1. ad straffelovens § 57, stk. 1, nr. 1:

Bestemmelser vedrørende opholdssted, arbejde, uddannelse, anvendelse af fritid eller samkvem med bestemte personer.

a) Opholdssted og arbejde.

I almindelighed må det anses for mest hensigtsmæssigt at formulere vilkår af denne art således, at den pågældende i tilsynsperioden skal »efterkomme tilsynsmyndighedens bestemmelse om ophold og/eller arbejde«.

Det fremgår af motiverne til straffelovsændringen i 1961, at der på baggrund af den dér anlagte, snævre forståelse af selve tilsynsbegrebet vil være et større behov for særvilkår, navnlig af den her nævnte art, og domstolene anvender nu dette vilkår i omkring halvdelen af de betingede tilsynsdomme; vilkåret anvendes endvidere nu i de fleste resolutioner om prøveløsladelse.

Vilkår om ophold vil være begrundet, når den pågældende ikke har fast bopæl, vagabonderer eller har bopæl i et uheldigt miljø eller kan påregnes at ville søge bopæl i et sådant miljø. Navnlig er der grund til at undersøge

vilkårets anvendelse som middel til at fremme godt eller hindre dårligt miljøskifte.

Vilkår om arbejde vil naturligvis navnlig være indiceret over for personer med hang til lediggang, løsgængerier eller lignende og personer med ustabile arbejdsforhold eller i tilfælde, hvor et bestemt arbejde rummer en særlig risiko for tilbagefald.

Selv om spørgsmålet om anvendelse af opholds- og arbejdsvilkår naturligvis må bero på en konkret vurdering på grundlag af de oplysninger og indstillinger, der foreligger i personundersøgelser eller - i prøveløsladelsessager - i det materiale, vedkommende anstalt forelægger for justitsministeriet, kan visse hovedregler for vilkårenes anvendelse dog angives.

Rigsadvokaten nævner således i sit cirkulære af 4. august 1966 om behandlingen af sager mod unge lovovertrædere, at der for de unge lovovertrædere må formodes i almindelighed at være behov for i betingede domme at kombinere et tilsyn med vilkår om ophold og arbejde. Udvalget er enig i denne erfaringsmæssigt begrundede vurdering.

Også med hensyn til personer, der er alkoholmisbrugere, vil der typisk være behov for de nævnte vilkår. Når der anvendes de senere omtalte vilkår om alkoholmisbrug og alkoholistbehandling, er udgangspunktet, at der også må anvendes vilkår om ophold og arbejde. Det gælder særlig arbejdsvilkåret, medens opholdsvilkåret ikke helt sjældent kan undlades under hensyn til, at den pågældende er gift og har etableret et nogenlunde godt og solidt hjem.

Generelt kan det endvidere siges, at de omtalte vilkår har et forholdsvis større anvendelsesområde over for prøveløsladte end over for betinget dømte. Dette beror ikke alene på, at de ubetinget dømte, der senere skal prøveløslades, ud fra en gennemsnitsbetragtning repræsenterer alvorligere personlige og sociale problemer end de betinget dømte; fængselsopholdet har ofte i sig selv skabt særlige problemer med hensyn til den pågældendes bopæls- og arbejdsmæssige forhold.

Der vil meget ofte i lovovertræderens forhold være grundlag for at kombinere vilkår om opholdssted med vilkår om arbejde, fordi ustabilitet på det ene område som regel smitter af på det andet, uden at man umiddelbart kan pege på, hvor de primære vanskeligheder ligger. I praksis anvendes de to vilkår ganske overvejende i kombination, og udvalget finder, at der er anledning til at fremhæve risikoen for,

at sammenkædningen af de to vilkår bliver for stereotyp.

I nogle tilfælde vil det være rimeligt kun at fastsætte begrænsninger vedrørende opholdssted, som f.eks. hvor det drejer sig om personer, der er arbejdsudygtige, men hvis miljø eller boligforhold er utilfredsstillende, og i andre tilfælde bør der kun fastsættes vilkår om at tage arbejde efter tilsynsmyndighedens bestemmelse, f.eks. hvor den pågældende har fast bopæl i acceptabelt miljø, men alene har manifesteret manglende tilpasningsevne på sine arbejdspladser eller forkærlighed for arbejdspladser, der for ham rummer en særlig kriminalitetsrisiko.

Man må som nævnt i almindelighed foretrække at formulere vilkår om ophold og arbejde som en generel bemyndigelse til tilsynsmyndigheden til nærmere at fastsætte de begrænsninger, som denne finder fornødent i tilsynets hyppigt skiftende faser.

Tilsynsmyndigheden vil på grundlag af denne generelle formulering kunne forbyde den pågældende at bo et bestemt sted eller i et bestemt område eller forbyde ham at arbejde på en bestemt arbejdsplads eller i et bestemt fag, men sådanne forbud må forudsætte, at tilsynsmyndigheden har pligt til om fornødent at skaffe ham anden bolig eller beskæftigelse.

Tilsynsmyndigheden er endvidere bemyndiget til at give den pågældende pålæg om at tage ophold i et bestemt område, således at det inden for dette overlades til den dømte selv - evt. med bistand fra tilsynet - at finde frem til en ny bopæl; viser klienten manglende evne eller vilje til selv at fremskaffe egnet bopæl, må tilsynsmyndigheden dog være berettiget til at meddele pålæg om bestemt bopæl. Tilsynsmyndigheden kan ligeledes pålægge ham at tiltræde i en bestemt arbejdsplads.

I praksis vil disse vilkår dog have en subsidiær funktion, idet de forsorgsmæssige problemer som hovedregel vil blive søgt løst ved et samarbejde mellem tilsynsmyndigheden og klienten, således at klientens ønsker og dispositioner med hensyn til bopæl og arbejde imødekommes, så vidt det efter tilsynsmyndighedens skøn må anses for forsvarligt. Egentlige forbud vil derfor kun komme på tale, når klientens valg af bopæl eller arbejde findes uacceptabelt, og pålæg kun, når klienten har vist manglende evne eller vilje til selv at fremskaffe egnet bopæl eller arbejde.

I visse tilfælde kan der være trang til at formulere vilkårene således, at den pågældendes

forpligtelser og dermed tilsynsmyndighedens kompetence er nøjere begrænset, f.eks. at han ikke (eller ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke) må tage ophold hos sine forældre sammen med sin mindreårige søster, over for hvem han har været uterlig. Lignende begrænsninger anvendes over for lovovertrædere, hvis kriminalitet har haft nøje tilknytning til et bestemt erhverv; i sådanne tilfælde anvendes f.eks. vilkår om, at den pågældende ikke må tage beskæftigelse som tjener eller som provisionslønnet repræsentant, ved handel med brugte genstande, brugte motorkøretøjer, ved undervisning af børn under 18 år eller lignende.

Sådanne særlige begrænsninger kan desuden kombineres med det generelt formulerede vilkår om at efterkomme tilsynsmyndighedens bestemmelse om ophold og/eller arbejde, når der både er behov for at tillægge tilsynsmyndigheden en videre kompetence og desuden behov for overfor den pågældende at præcisere, hvilke særlige grænser man ønsker at sætte for hans handlefrihed. En sådan specifikation kan forebygge, at den pågældende indtager en negativ holdning over for tilsynsmyndigheden, da det ikke er denne, der har truffet beslutningen om det særlige indgreb i hans forhold.

Et vilkår om opholdssted kan ikke i sig selv indebære en pligt til at tage ophold på en institution, såsom optagelseshjem eller ungdomspension, idet sådan anbringelse må være udtrykkeligt hjemlet i dommen eller resolutionen, jfr. herved straffelovens § 57, stk. 1, nr. 2. Tilsynsmyndigheden må dog i henhold til et vilkår om opholdssted kunne pålægge den pågældende at tage ophold på et herberg, sømandshjem, svendehjem eller lignende, hvor der alene er tale om at give husly; dette synes i hvert fald at måtte gælde, når sædvanlig bopælmæssig placering ikke er mulig.

b) Uddannelse.

Vilkår om uddannelse er kun anvendt i begrænset omfang og bør fortsat anvendes med varsomhed.

Vilkår om lærlinguddannelse kan dog overvejes i tilfælde, hvor den pågældende har afbrudt en sådan uddannelse kort tid før dens afslutning, og kriminaliteten skønnes at have sammenhæng med manglende arbejdsmæssig stabilitet efter afbrydelsen. Der kan være særlig grund til at pege på, at dette særvilkår eller vilkår om fortsat specialarbejderuddannelse kan være hensigtsmæssigt i forbindelse med en

prøveløsladelse, efter at den pågældende i fængslet (typisk ungdomsfængsel) er nået frem i nærheden af en lærlinguddannelses afslutning eller har gennemgået visse kurser inden for en specialarbejderuddannelse.

Uddannelsesvilkår af helt speciel karakter har i praksis været anvendt over for ordblinde og hørehæmmede, hvis adfærdsvanskeligheder skønnedes at have forbindelse med deres mangelfulde læse-, skrive- eller høreevner; man har i sådanne tilfælde fastsat vilkår om at følge ordblindeundervisning, tunghøreundervisning eller lignende.

c) Fritidsbeskæftigelse.

Vilkår om anvendelse af fritid benyttes også kun i få tilfælde. Der er flere gode grunde til, at man i praksis er tilbageholdende med hensyn til at anvende dette vilkår.

Vilkår vedrørende fritidsanvendelse er indgreb i anvendelsen af den tid, den pågældende netop skulle have til fri rådighed, og vilkåret føles derfor antagelig særlig vidtgående - som en særlig »umyndiggørelse«.

Det siger sig selv, at vilkårmæssige reguleringer af fritidsanvendelsen må forudsætte, at den pågældendes kriminalitet må skønnes at have en nærmere forbindelse med de påvirkninger, han har været udsat for i kraft af sin hidtidige fritidsanvendelse. Om en sådan nærmere forbindelse eksisterer, er som regel dunkelt. Det er vel typisk, at lovovertræderen har savnet andre fritidsinteresser end piger og beværtninger - men han adskiller sig i denne henseende ikke fra mange andre. Ud fra en umiddelbar betragtning er det snarere arten af miljø og omgangskreds end mangel på fritidsinteresser, der synes at være kriminalitetsfaktorer.

Til dels af de ovennævnte grunde vil det kun ganske undtagelsesvis kunne antages, at domstolene vil lade tilsidesættelse af et fritidsvilkår medføre straffuldbyrdelse. Også dette forhold taler for tilbageholdenhed med hensyn til vilkårets anvendelse.

I det omfang, vilkåret har været anvendt i praksis, har det oftest været formuleret som et generelt pålæg om at efterkomme tilsynsmyndighedens bestemmelser med hensyn til anvendelse af fritiden.

Vilkåret kan også tænkes anvendt i en mere begrænset form, enten som forbud mod at anvende fritiden på en bestemt måde, f.eks. forbud mod at komme på en bestemt stambeværtning eller kaffebær, eller som et påbud om at

frekventere en ungdomsklub eller et bestemt kursus. I praksis har man over for en homoseksuel spejderleder anvendt vilkår om »ikke at være medlem af Det danske spejderkorps eller lignende ungdomsorganisationer«.

Såfremt der skal tillægges tilsynsmyndigheden bemyndigelse til at give påbud om fritidsanvendelse, må det i almindelighed være en forudsætning for den myndighed, der fastsætter vilkåret, at der inden afgørelsen er tilvejebragt oplysninger om den pågældendes særlige fritidsinteresser, hans vilje til at deltage aktivt i en særlig fritidsforanstaltning og om de konkrete muligheder for at inddrage ham i et eksisterende program. Det må herved erindres, at de nuværende muligheder for at frekventere ungdomsklubber er stærkt begrænsede, når der er tale om personer, der er fyldt 18 år, hvilket gælder de fleste blandt kriminalforsorgens klientel.

d) Samkvem med bestemte personer.

Vilkår om samkvem med bestemte personer kan kun praktiseres i forbudets form.

I forbindelse med betingede domme har vilkår om samkvem kun været anvendt i ganske få tilfælde, og da i form af en generel bemyndigelse til tilsynsmyndigheden til at give forskrifter vedrørende »samkvem med bestemte personer«. Vilkåret har eksempelvis i denne formulering været anvendt af tilsynsmyndigheden til at forbyde den betinget dømte at komme hos en person, som holdt åbent hus for kvarterets uheldigste elementer.

Straffelovskommissionen fremhævede i sin betænkning af 1953, side 75, at forbud mod samkvem med en bestemt navngiven person kan virke urimeligt nedsættende for den person, der nævnes i dommen, og at der kun i yderst sjældne tilfælde bør gives forbud mod samkvem med familiemedlemmer, selv om de kriminelle handlinger er begået sammen med disse.

Såfremt det med et samkvemsforbud er tanken at beskytte den pågældende mod en tredjemands formodede negative indflydelse, bør det erindres, at man ikke derigennem har mulighed for at forhindre, at denne tredjemand opsøger den person, som man ønsker at beskytte gennem vilkåret. Hvis der er tale om to medsigtede, som har dårlig indflydelse på hinanden, vil man derimod måske undertiden ved at give begge vilkår om samkvemsforbud kunne opnå en effektiv håndhævelse.

Størst praktisk betydning vil vilkåret have i forbindelse med løsladelse på prøve af personer, der er dømt for sædelighedsforbrydelse. Det kan da formuleres som et forbud mod at have forbindelse med den forulempede person, især når denne er mindreårig eller det på grund af familiemæssig tilknytning må anses for nærliggende at antage, at gerningsmanden vil sætte sig i forbindelse med den pågældende.

Ved løsladelsen af sædelighedsforbrydere, som har forbrudt sig mod hjemmeboende børn, vil direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen og det stedlige børne- og ungdomsværn altid få lejlighed til at udtale sig i forbindelse med behandlingen af spørgsmålet om løsladelse på prøve. Undertiden er hensynet til barnets tarv ikke foreneligt med, at den pågældende ved løsladelsen vender tilbage til hjemmet. For at undgå at fjerne barnet fra hjemmet fastsætter man i stedet som vilkår for prøveløsladelsen, at han »ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke har forbindelse med (sin datter) N.N., født den ...«

Sædelighedsforbrydere, som har forgrebet sig på mindreårige børn, bør undertiden have vilkår om, at de »ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke modtager besøg af børn (eller drenge, eller piger) under 18 år eller selv tager ophold hos personer, hos hvem der opholder sig børn (eller drenge, eller piger) under denne alder«.

I de tilfælde, hvor den pågældende alene har udnyttet sin stilling som arbejdsgeber til at forulempe mindreårige arbejdstagere, kan - om fornødent — i stedet anvendes vilkår om, at han »ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke tager børn (eller drenge, eller piger) under 18 år i sin tjeneste«.

Det har i praksis vist sig at være hensigtsmæssigt at indføre det nævnte forbehold, hvorefter det fastsatte forbud kan ophæves med tilsynsmyndighedens samtykke. Navnlig i familierelationerne kan der i tilsynsperioden opstå situationer, hvor det ikke vil være betænkeligt midlertidigt at ophæve forbudet for at give den pågældende lejlighed til at tage del i særlige familiebegivenheder, såsom højtidssage, alvorlig sygdom eller begravelser. Det må herved erindres, at tilsynsmyndigheden, hvis det findes påkrævet, vil kunne gøre et samtykke betinget af, at børne- og ungdomsværnet er indforstået, at den tilsynsførende ledsager og overvåger den pågældende, at et pålideligt familiemedlem er til stede eller lignende. Ved afgørelsen af, om samtykke bør gives, må både hensynet til den

dømte (prøveløsladte) og hensynet til de pågældende familiemedlemmer tages i betragtning. Når forholdene tillader det, påhviler det tilsynsmyndigheden at forelægge spørgsmålet for børne- og ungdomsværnet, uden hvis tiltræden samtykke i almindelighed ikke bør gives.

Et forbud mod at have »samkvem« med en bestemt person antages at omfatte såvel personlig som skriftlig eller telefonisk kontakt.

Forbud mod at modtage besøg af mindreårige børn omfatter enhver, selv nok så kortvarig, indladen af børn i den pågældende bolig.

Når man overvejer at fastsætte vilkår om forbud mod, at en fader har forbindelse med sin datter, bør man være opmærksom på, om vilkåret kommer i modstrid med faderens beføjelser og forpligtelser som værge eller indehaver af forældremyndigheden. Hvis dette er tilfældet, og vilkåret dog findes nødvendigt, må der ved dets fastsættelse drages omsorg for, at de nævnte hverv overdrages til andre.

De problemer, der foreligger vedrørende fastsættelse og udførelse af de her omtalte vilkår, er ømtålelige og kræver så omhyggelig en undersøgelse og overvejelse som muligt af både retsmyndighederne og tilsynsmyndigheden.

2. Ad straffelovens § 57, stk. 1, nr. 2.

Ophold i egnet hjem eller institution.

Vilkår af denne art er nært beslægtet med det almindelige vilkår om opholdssted (§ 57, stk. 1, nr. 1), men har et mere indgribende indhold. Vilkåret vil da praktisk taget også kun finde anvendelse i kombination med opholdsvilkåret efter § 57, stk. 1, nr. 1.

I en del sager vil det være afgørende for dommeren, når han skal træffe valget mellem betinget og ubetinget sanktion, om en betinget afgørelse kan kombineres med en øjeblikkelig anbringelse på institution, således at tilsynet kan starte med denne mere intensive behandlingsform. For de unge lovovertræderes vedkommende må det erindres, at dommerens valg ganske jævnlige i realiteten står mellem betinget dom og ungdomsfængsel, og navnlig i grænseområdet til ungdomsfængsel vil der typisk være behov for vilkår om ophold på institution for at effektivere den fjernelse fra miljøet, som ellers kun kan gennemføres ved dom til ungdomsfængsel. Det bør i disse tilfælde være bragt på det rene inden dommen, om tilsynsmyndigheden vil have praktisk mulighed for at iværksætte institutionsanbringelsen.

I andre tilfælde vil der ikke ved dommen eller løsladelsen bestå noget umiddelbart behov for anbringelse på institution, men det må anses for sandsynligt, at der i tilsynsperiodens løb vil opstå situationer, der gør et institutionsophold påkrævet. Der tænkes herved navnlig på de mest ustabile blandt de unge lovovertrædere og på de alkoholister, der findes egnede til ambulant behandling, men som i forbindelse med alkoholrecidiv bør kunne indtages på institution til et kortvarigt ophold, dels for at blive ædru, dels for at tilsynsmyndigheden kan få saneret de sociale forhold, der er ødelagt ved drikkeriet.

Skal der angives visse hovedretningslinjer for vilkårets anvendelsesområde, kan peges på unge ugifte lovovertrædere uden god tilknytning til forældrenes hjem, på de fleste af de alkoholmisbrugere, som ikke har støtte i et godt ægteskab, samt i det hele på prøveløsladte uden sikre bopælsforhold.

Da der ved anbringelse på institution er tale om ret indgribende foranstaltninger, har man anset det for påkrævet i lovgivningen at fastsætte bestemte grænser for opholdets varighed.

For betingede domme gælder reglen i § 57, stk. 1, nr. 2, hvorefter der i dommen skal fastsættes en længstetid for opholdet, som i almindelighed ikke kan overstige 1 år. Samme regel gælder for de med betinget dom beslægtede foranstaltninger, kombinationsdom og tiltalefrafald. Da der i praksis ses en del domme med vilkår om institutionsophold uden angivelse af længste opholdstid, kan der være grund til at fastslå, at der ifølge loven altid i dommen skal være fastsat en maksimumstid for opholdet.

For løsladelse på prøve fra fængsel gælder som tidligere nævnt den særlige regel i straffelovens § 39, stk. 2, 3. pkt., hvorefter vilkår om institutionsophold ikke har gyldighed for længere tidsrum end den resterende straffetid. Samme regel gælder principielt for prøveløsladelse fra ungdomsfængsel, arbejds- og sikkerhedsforvaring, men får ikke samme praktiske betydning på grund af disse foranstaltningers relativt tidsubestemte karakter.

Inden for den længstetid, der måtte være angivet efter de anførte regler, må det i almindelighed overlades til tilsynsmyndigheden at træffe bestemmelse om opholdets varighed.

Kun i ganske særlige tilfælde bør institutionsvilkåret anvendes, uden at der samtidig fastsættes vilkår om tilsyn, jfr. f. eks. visse tiltale-

frafald over for ældre lovovertrædere med vilkår om ophold på et alderdomshjem, hvor det er anset for tilstrækkeligt at fjerne de pågældende fra deres miljø og undergive dem et vist opsyn af personalet på alderdomshjemmet. Det påhviler i sådanne tilfælde anklagemyndigheden at påse, at vilkåret overholdes.

Såfremt den pågældende udskrives fra institutionen inden længstetidens udløb, vil tilsynsmyndigheden senere kunne pålægge ham at tage ophold på institution på ny, så længe den sammenlagte opholdstid ikke overskrider den fastsatte længstetid.

Man kunne rejse det spørgsmål, om et institutionsophold under alle omstændigheder skal bringes til ophør ved længstetidens udløb. Der er imidlertid ikke grundlag for at fortolke reglerne således. Vilkåret betyder, at den pågældende har pligt til i det anførte tidsrum at rette sig efter et påbud om at tage ophold på institution, og han må da ikke afbryde opholdet uden tilladelse. Tilsidesætter han disse pligter, kan der reageres over for ham som i øvrigt ved vilkårsovertrædelse. Såfremt tilsynsmyndigheden ved længstetidens udløb skønner, at et fortsat ophold vil være hensigtsmæssigt, og den pågældende frivilligt samtykker heri, kan han naturligvis forblive på institutionen, men det bør tydeligt tilkendegives ham, at der ikke længere er tvangsmidler forbundet med opholdet. Tilsvarende vil naturligvis eventuelle senere institutionsanbringelser kunne ske helt på frivillig basis.

Et andet spørgsmål er, om tilsynsmyndigheden kan formidle institutionsanbringelser på frivilligt grundlag for en person, der har vilkår om ophold på institution i begrænset tidsrum, således at tilsynsmyndigheden derved reserverer sig mulighed for senere, i en situation, hvor han ikke frivilligt vil lade sig anbringe, at gennemtvinge anbringelsen under trussel om indberetning for vilkårsovertrædelse. Uanset om en sådan fortolkning er holdbar eller ej, bør den ikke lægges til grund for praksis. Der vil let opstå tvivl om anbringelsesgrundlaget, og det bør derfor fastslås, at enhver anbringelse indenfor maksimumstidens rammer, som formidles af tilsynsmyndigheden, må betragtes som sket i henhold til vilkåret om institutionsophold.

På den anden side er det klart, at den pågældende ikke må kunne udvirke en afkortning af det fastsatte tidsrum for opholdet ved at tage ophold på en institution af egen drift uden tilsynsmyndighedens viden eller medvirken.

Under et sådant frivilligt ophold må tilsynsmyndigheden imidlertid med hjemmel i vilkåret kunne give ham pålæg om at forblive på institutionen i det i vilkåret nævnte tidsrum. Tilsynsmyndigheden bør da drage omsorg for, at der tilvejebringes et klart, helst skriftligt, grundlag for, hvornår dette pålæg er meddelt, således at der ikke senere kan opstå tvivl om vilkårets tidsmæssige rækkevidde.

For betinget dømte vil institutionsvilkåret som regel kunne formuleres således, at han »efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelser om ophold, herunder eventuelt om ophold i egnet hjem eller institution i indtil . . . måneder«.

For prøveløsladte kan i almindelighed anvendes følgende formulering: »efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelser om ophold, herunder eventuelt om ophold i egnet hjem eller institution. Den samlede opholdstid i hjem eller institution i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid.«

3. Ad straffelovens § 57, stk. 1, nr. 3.

Vilkår om at afholde sig fra misbrug af alkohol, narkotika eller lignende medikamenter.

Bestemmelsen svarer til den formulering, som straffelovskommissionen anbefalede i sin betænkning af 1953, side 30. Der var dog i kommissionen et mindretal, som anbefalede, at man med hensyn til alkohol anvendte vilkår om total afholdenhed.

a) Alkoholmisbrug.

Vilkår om at afholde sig fra misbrug af alkohol må ses i sammenhæng med det mere indgribende vilkår om afvænningsbehandling mod misbrug af alkohol, som omtales nærmere nedenfor.

Vilkårets anvendelsesområde må i almindelighed være begrænset til de tilfælde, hvor der ikke er indikation for en afvænningsbehandling, men hvor der dog kan peges på en vis forbindelse mellem den pågældendes kriminelle adfærd og hans alkoholvaner. For en del af de yngre lovovertrædere vil der ofte være tale om, at kriminaliteten er begået enten under en akut rus eller med det formål at forskaffe sig spiritus, det være sig ved direkte tyveri af drikkevarer eller ved at skaffe midler til køb af alkohol, uden at man dog kan betegne de

pågældende som drikfældige, idet de endnu ikke er fastere forankret i deres forhold til alkohol, men kun hengiver sig til lejlighedsvis drikkeri, som imidlertid er tilstrækkeligt til at sløre modforestillingerne over for kriminel adfærd inden for ungdomsklikens rammer.

I disse tilfælde vil det være hensigtsmæssigt at give et pålæg om at afholde sig fra misbrug af alkohol for derigennem at motivere den pågældende til at være mere varsom med spiritusforbruget, uden at man derved har stemplet ham som alkoholist, og uden at man har afskåret ham fra at deltage i den sædvanemæssige, selskabelige alkoholnydelse.

Vilkåret vil også kunne anvendes over for personer, der efter de foreliggende sociale oplysninger må antages at være forfaldne til alkoholmisbrug, men som selv nægter at være afhængige af alkohol og afviser at underkaste sig en afvænningsbehandling. Her vil vilkåret om at afholde sig fra misbrug give tilsynsmyndigheden mulighed for hurtig indgriben, dersom det i løbet af tilsynsperioden viser sig, at den pågældende har et alkoholproblem. Tilsynsmyndigheden kan da enten påvirke ham til at underkaste sig en frivillig afvænningsbehandling eller søge sagen genoptaget med henblik på at få indføjet et vilkår om behandling mod misbrug af alkohol.

Ved anvendelse af vilkåret om misbrug må man nødvendigvis opstille visse retningslinjer for sondringen mellem på den ene side det almindelige forbrug og på den anden side misbruget, men helt klare kriterier kan ikke udformes. Straffelovskommissionen udtalte i sin betænkning af 1953, side 31, at rækkevidden af et vilkår om at afholde sig fra misbrug af alkohol må bedømmes under hensyntagen til den enkelte lovovertræders individuelle tolerans.

Misbrug må dog siges at foreligge, hvor alkoholnydelsen giver anledning til værtshus- og gadeuorden, husspektakler eller lignende adfærd, som medfører ordenspolitiets indgriben (medmindre forholdet er af isoleret karakter), eller hvor drikkeriet medfører gentagne arbejdsforømmelser og eventuelt afskedigelser, eller antager et sådant omfang, at den pågældende ikke kan klare sine økonomiske forpligtelser.

b) Narkotikamisbrug.

Straffelovskommissionen udtalte i sin betænkning af 1953, side 30, at der med hensyn til narkotika og lignende medikamenter natur-

ligvis kun kunne være tale om at fastsætte vilkår, der forbyder misbrug, idet vilkåret ikke må være til hinder for det forbrug, der efter et lægeligt skøn må anses for påkrævet af helbredsmæssige årsager.

Medens der tidligere kun har eksisteret et ret begrænset misbrug af euforiserende stoffer blandt en snæver kreds af narkotikamisbrugere, har man i de seneste år kunnet konstatere en større udbredelse af dette misbrug. Samtidig har brugen af hashish (marihuana) vundet indpas; dette stof finder ingen medicinsk anvendelse, og man kan for så vidt meget vel — uden lægelige konsekvenser - fastsætte vilkår, der forbyder enhver brug af dette stof.

Udvalget mener i overensstemmelse med de nævnte hensyn, at vilkår af denne art kan formuleres således, at den pågældende ikke må »indtage eller forskafe sig narkotika eller lignende stoffer, udover hvad der måtte blive ham ordineret af hans egen læge og ikke skifte læge uden efter tilsynsmyndighedens godkendelse«.

Vilkåret tager sigte på de tilfælde, hvor lovovertræderen kun i en kortere periode eller i begrænset omfang har indtaget euforiserende stoffer, uden at egentlig tilvænning eller afhængighed endnu har fundet sted, men hvor der må antages at være en fare for, at han glider over i et kronisk misbrug.

Endvidere kan vilkåret anvendes over for lovovertrædere, som alene bruger sådanne stoffer, som ikke antages at give fysisk tilvænning, f.eks. hashish, og hvor der ikke bliver tale om vilkår om afvænningsbehandling.

Vilkåret vil også kunne finde anvendelse over for lovovertrædere, som ved tidspunktet for den betingede dom, prøveløsladelsen m. v. har gennemgået en afvænningsbehandling, hvorfor vilkår om afvænningsbehandling ikke er ubetinget påkrævet.

Endelig kan vilkåret anvendes over for personer, der på grund af kroniske lidelser eller lignende til stadighed indtager narkotiske midler efter lægeordination. Her vil der efter sagens natur alene kunne blive tale om at dæmpe op for et misbrug, idet det må overlades til den behandlende læge - eventuelt ved regelmæssigt at skifte over til ordination af nye præparater - at drage omsorg for, at der ikke sker unødigt tilvænning.

Under hensyn til den særlige lovgivning om euforiserende stoffer har udvalget ment, at vilkåret bør formuleres således, at det dækker ikke alene den ulovlige indtagelse af disse stof-

fer, men også det forhold, at den pågældende skaffer sig i besiddelse af stofferne, uanset om dette sker helt eller delvis med henblik på ulovlig videreförhandling.

Narkotikamisbrugere udfolder erfaringsmæssigt ofte store bestræbelser for at få fat i de ønskede stoffer, i mange tilfælde ved at opsøge den ene læge efter den anden for gennem forskellige påskud eller opdigtede sygdomme eller symptomer at få udleveret recepter til dækning af deres stigende behov for euforiserende stoffer. Man må derfor anse det for hensigtsmæssigt at formulere vilkåret således, at han ikke uden tilsynsmyndighedens godkendelse må skifte læge, men skal holde sig til en bestemt læge; ved udtrykket »hans egen læge« sigtes til hans almindelige sygekasselæge eller sædvanlige læge i øvrigt, herunder også den lægevagter eller natlæge, som fungerer som stedfortræder for den sædvanlige læge.

Det forudsættes herved, at tilsynsmyndigheden i tilfælde af lægeskift er bemyndiget til at orientere den nye læge om den pågældendes narkotikaproblem.

Når der er tale om narkotikamisbrugere, der ikke blot befinder sig på misbrugets indledende stadier, må man erkende, at et blot forbud mod at indtage eller forskafe sig euforiserende stoffer ikke vil være tilstrækkeligt til at forebygge misbrug, og hvis den pågældende selv benægter misbrug, vil det være vanskeligt for tilsynsmyndigheden at konstatere, om vilkåret overtrades.

For en række af de hyppigst misbrugte stoffers vedkommende er der imidlertid mulighed for gennem forholdsvis ukomplicerede laboratorieundersøgelser at konstatere med sikkerhed, om en person har sådanne stoffer i organismen.

Det kan derfor i de lidt mere tvivlsomme tilfælde, hvor der er nogen grund til at tro, at misbrug vil finde sted, være hensigtsmæssigt at supplere det almindelige vilkår om misbrug med et vilkår om, at han »efter tilsynsmyndighedens bestemmelse underkaster sig kontrol for misbrug af narkotika eller lignende stoffer«.

Den nævnte undersøgelse kan rent teknisk gennemføres ambulant, men i nogle tilfælde vil man blive udsat for, at den pågældende under forskellige påskud unddrager sig et påbud om en ambulant undersøgelse, og det kan derfor være praktisk at udvide vilkåret med en bestemmelse om, at kontrollen skal kunne ske »eventuelt ved hospitalsindlæggelse«.

4. ad straffelovens § 57, stk. 1, nr. 4.

Vilkår om at underkaste sig afvænningsbehandling for misbrug af alkohol, narkotika eller lignende medikamenter, om fornødent på hospital eller i særlig institution.

a) Alkoholistbehandling.

Alkoholmisbrug spiller en væsentlig rolle i forbindelse med kriminel adfærd, og bekæmpelsen af dette misbrug og dets årsager er derfor en vigtig opgave for kriminalforsorgen.

Bortset fra de ovenfor under punkt 3 a) nævnte lettere tilfælde af alkoholmisbrug, må interessen samle sig om en positiv behandlingsmæssig indsats med det sigte at afvænne den pågældende fra overdreven nydelse af alkohol.

Det må forudsættes, at der altid er tilvejebragt fyldige oplysninger om alkoholmisbrugets omfang, varighed og nærmere omstændigheder i øvrigt, herunder så vidt muligt dets baggrund, inden der tages stilling til spørgsmålet om afvænningsvilkår og dets sigte. Der kan herved være grund til at advare imod for hurtige slutninger om årsagssammenhæng mellem alkoholnydelse og kriminalitet og mod anlæg af for strenge normer for, hvad der er acceptabelt drikkeri.

Medens afvænningsbehandling tidligere alt-overvejende var forbundet med anbringelse på særlige behandlingsinstitutioner, dronkerhjem, har hovedvægten ligget på den ambulante behandling, siden antabusstoffet blev taget i anvendelse omkring 1950.

Udgangspunktet bør derfor være et vilkår om ambulant behandling, som i almindelighed vil kunne formuleres således, at den pågældende »påbegynder en lægeligt godkendt behandling mod misbrug af alkohol og i øvrigt i tilsynstiden underkaster sig sådan behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse«. For prøveløsladte anvendes dog følgende formulering: »at den løsladte fortsætter en før løsladelsen påbegyndt, lægeligt godkendt behandling mod misbrug af alkohol og i øvrigt i tilsynstiden underkaster sig sådan behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse«.

Det er en afgørende forudsætning for en afvænningsbehandling, at den pågældende selv er positivt indstillet over for en afvænningsbehandling. Såfremt han nægter at medvirke til en afvænningsbehandling eller giver udtryk for så stærk modvilje, at man ikke kan påregne det nødvendige samarbejde fra hans side, er det formålsløst at fastsætte vilkår om ambulant behandling.

Vilkåret bør heller ikke anvendes, hvis det må antages at være overvejende sandsynligt, at den pågældende er utilgængelig for en ambulant behandling, f. eks. fordi han som kronisk alkoholist gennem mange år er fast forankret i alkoholmisbruget, fordi han på grund af svag karakter mangler evnen til at gennemføre behandlingen, eller fordi hans sociale situation forhindrer en effektiv kontrol med afvænningsbehandlingen. Det kan også være påkrævet at tage i betragtning, at de praktiske muligheder for alkoholistbehandlingens gennemførelse ikke er lige gode i alle egne af landet. Nogle steder er der oprettet ambulatorier for alkoholskadede.

Der bør ved afgørelsen af, om vilkår om alkoholistbehandling bør fastsættes, tages hensyn til, om vilkåret vil berede den pågældende særlige vanskeligheder, f. eks. psykologisk ved den følelse af »stempling«, vilkåret kan give anledning til, eller socialt ved at isolere ham fra en kammeratskabskreds, som måske er hans eneste støtte.

Når vilkåret formuleres som anført, indebærer dette, at tilsynsmyndigheden er forpligtet til at iværksætte behandlingen ved tilsynets etablering.

Det er derimod overladt til tilsynsmyndigheden at træffe bestemmelse om behandlingens form, herunder også om der som led i behandlingen skal anvendes antabuskur, men enhver brug af antabus og andre medikamenter skal godkendes af en læge.

Det har tidligere været praktiseret, såvel ved betingede domme som ved prøveløsladelser, at formulere afvænningsvilkåret som et direkte påbud om antabuskur eller under fremhævelse af, at behandlingen eventuelt kunne støtte sig på antabus. Da antabus kun er et enkelt af de midler, alkoholistforsorgen bringer i anvendelse, og da det er almindelig accepteret og kendt, at antabus og lignende stoffer som regel indgår i behandlingen, finder udvalget det naturligt, at det helt overlades til de behandlende specialister at tage bestemmelse om behandlingens indhold fra sag til sag.

Det må anses for ønskeligt, at en alkoholistbehandling foregår under lægelig ledelse, som tilfældet er de steder, hvor alkoholistforsorgen er bedst udbygget, men i erkendelse af, at det i mange egne af landet ikke vil være muligt at gennemføre dette princip inden for en overskuelig årrække, har udvalget valgt at foreslå en formulering, der alene kræver lægelig god-

kendelse af behandlingen og ikke lægelig ledelse.

Tilsynsmyndigheden er endvidere bemyndiget til at indstille den iværksatte behandling, men kan også til enhver tid give pålæg om afvænningsbehandlings genoptagelse.

I straffelovskommissionens betænkning af 1953, side 31, udtales det, at hvor pålæg om afvænningsbehandling anvendes, bør der ikke samtidig gives pålæg om afholdenhed fra misbrug af alkohol. Dette har da heller ikke været praktiseret ved betingede domme, hvorimod det indtil for få år siden ved løsladelse på prøve fra statsfængsel var fast praksis at kombinere vilkår om alkoholistbehandling med vilkår om afholdenhed fra spiritusnydelse. Denne praksis har direktoratet for fængselsvæsenet imidlertid forladt, hvilket må ses på baggrund af den almindelige erfaring, at der jævnligt vil indtræffe tilbagefald til alkoholnydelse hos personer, der er undergivet alkoholistbehandling, hvad enten de er underkastet en løbende antabuskur eller forsøgsvis er fritaget for antabus. Et sådant akut tilbagefald kan i øvrigt udnyttes på positiv måde i den fortsatte behandling, og det må anses for u hensigtsmæssigt, om den blotte alkoholnydelse eller et akut, isoleret alkoholmisbrug skulle indebære en vilkårsovertrædelse med deraf følgende sanktioner.

Selv om vilkåret om alkoholistbehandling ikke er kombineret med vilkår om at afholde sig fra alkoholmisbrug, må behandlingsvilkåret dog fortolkes således, at dersom den pågældende under behandlingen gennem en ikke helt kort periode, f. eks. gennem en periode af et par uger, hengiver sig til et regelmæssigt alkoholmisbrug, kan han herved — afhængig af en konkret bedømmelse — have gjort sig skyldig i så væsentlig en tilsidesættelse af behandlingen, at vilkåret må anses for overtrådt.

Udvalget kan i hovedsagen tilslutte sig straffelovskommissionens standpunkt, at der ikke er behov for at kombinere vilkår om alkoholistbehandling med vilkår om afholdenhed fra alkoholmisbrug.

Opmærksomheden henledes på bemærkningerne ovenfor s. 27 og 28, hvorefter det erfaringsmæssigt er praktisk at knytte vilkår om arbejde og om ophold, eventuelt på institution, til vilkåret om alkoholistbehandling; det vil jævnligt blive påkrævet at gennemføre kortvarige anbringelser på optagelseshjem og lignende for at genoprette den sociale situation efter en akut drikkeperiode. Sådanne anbrin-

gelser bør ikke forveksles med de nedenfor s. 37 nævnte, mere langsigtede anbringelser på egentlige behandlingsinstitutioner.

»Betinget behandling«.

Der kan forekomme tilfælde, hvor det ikke kan anses for påkrævet eller praktisk gennemførligt at etablere en alkoholistbehandling straks ved tilsynets begyndelse, men hvor det dog må være nærliggende at give tilsynsmyndigheden en bemyndigelse til at iværksætte en behandling, så snart det måtte vise sig nødvendigt.

Vilkåret kan da formuleres således, at den pågældende, »såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent, underkaster sig en lægeligt godkendt behandling mod misbrug af alkohol«.

Dette vilkår vil eksempelvis kunne bruges, når den pågældende modsætter sig en afvænningsbehandling, fordi han vil demonstrere sin evne til uden støtte at afholde sig fra misbrug, eller fordi han ikke vil erkende, at han er afhængig af alkohol, selv om sagens omstændigheder i øvrigt støtter formodningen herom.

Vilkåret vil også kunne anvendes i situationer, hvor alkoholmisbruget ligger længere tilbage, og den pågældende faktisk har været afholdende i forbindelse med en langvarig strafafsoning eller hospitalsophold, eller fordi han på frivilligt grundlag har underkastet sig en heldigt gennemført ambulant afvænningsbehandling.

Det betingede vilkår må — sammenholdt med det tidligere omtalte ubetingede vilkår om alkoholistbehandling — fortolkes således, at behandlingen ikke skal iværksættes — og forudsættes ikke at blive iværksat — samtidig med tilsynets etablering, men først på det senere tidspunkt, hvor tilsynsmyndigheden finder, at udviklingen har skabt grundlag derfor. Dette grundlag vil vel navnlig foreligge, når den pågældende har haft tilbagefald til alkoholmisbrug og derved er kommet til erkendelse af et behandlingsbehov. Tilsynsmyndigheden vil imidlertid også kunne meddele pålæg om behandlingens iværksættelse med præventivt sigte, hvis den pågældende tager ophold i et drikfældigt miljø, tager arbejde på en arbejdsplads, hvor der er udbredt drikkeri eller særlig let adgang til alkohol, eller der på anden måde må antages at være overhængende risiko for drikkeri, f. eks. under en depressionsperiode.

Af det foregående afsnit (s. 34-36) fremgår, at en vis forsigtighed med hensyn til anvendelse af det såkaldte »ubetingede« alkoholist-

vilkår efter udvalgets opfattelse er velbegrun- det. De samme modhensyn gør sig ikke - eller ikke med samme vægt - gældende med hensyn til det betingede alkoholistvilkår; ved anvendelsen af dette vilkår giver man den pågældende en fair chance for selv at forsøge at administrere sit alkoholforbrug.

Heller ikke i forbindelse med det her omtalte vilkår vil det vel i almindelighed være nødvendigt eller hensigtsmæssigt at anvende det vilkår vedrørende alkoholmisbrug, som omtales ovenfor under pkt. 3 a. Anvendelsen af misbrugsvilkåret kan dog måske undertiden have en vis pædagogisk betydning, og dets overtrædelse vil kunne danne grundlag for anvendelse af reaktioner, herunder anholdelse og fængsling efter retsplejelovens § 1004.

Institutionsbehandling.

For så vidt angår kroniske alkoholister med et langvarigt og massivt alkoholmisbrug må udsigterne til positive behandlingsresultater bedømmes overordentligt pessimistisk, da de som regel vil savne både evne og vilje til at gennemgå en behandling, der stiller blot minimale krav til deres personlige indsats. Især vil udsigten til at kunne gennemføre en ambulant behandling være lille, bl. a. fordi nogle vil være i stand til at drikke, selv om de får antabus, da de kan drikke sig igennem det fysiske ubehag, der er forbundet med alkohol- antabusreaktionen.

For denne kategoris vedkommende må afvænningsforsøg som regel indledes med en frhedsberøvende foranstaltning eller anden form for institutionsbehandling, og det vil være væsentligt for tilsynsmyndigheden i kritiske situationer at kunne anbringe (genanbringe) den pågældende på særlige behandlingsinstitutioner, hvor han kan bringes på fode såvel socialt som fysisk og psykisk, inden ambulant behandling forsøges igen.

I disse tilfælde bør vilkåret derfor formuleres således, at den pågældende »påbegynder en lægelig godkendt behandling mod misbrug af alkohol og i øvrigt i tilsynstiden underkaster sig sådan behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse, samt at han herunder efterkommer bestemmelser om behandling på hospital eller i særlig institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandlende læge«.

Med hjemmel i dette vilkår vil tilsynsmyndigheden kunne bestemme, dels at behandlingen skal indledes med institutionsanbringelse, dels at sådan anbringelse skal finde sted, når den ambulante behandling viser sig utilstrækkelig eller midlertidigt uigennemførlig.

For prøveløsladte kan den samlede anbringelsestid ikke overstige den resterende straffetid, hvilket bør føjes til vilkåret. I betingede domme eller betingede tiltalefrafald skal der derimod ikke fastsættes maksimum for anbringelsestiden.

b) Behandling mod narkotikamisbrug.

Narkotikamisbruget har hidtil været af ret begrænset omfang og har ikke været noget større problem i kriminalforsorgen. Omkring 1953-55 udviklede der sig i København en egentlig organiseret narkotikahandel, navnlig blandt en gruppe asociale og i forvejen kriminelle personer, men det lykkedes politiet at finde frem til hovedmændene og splitte organisationen. Der har derefter været ro om narkotika-problemet, indtil misbruget for et par år siden blussede op i alle nordiske lande, navnlig i Sverige.

På baggrund af de begrænsede erfaringer, man indtil nu har haft med behandlingen af narkotikamisbrugere her i landet, må man antage, at vanskelighederne ved at gennemføre en afvænningsbehandling under ambulante former er meget betydelige.

Vilkår om behandling mod misbrug af narkotika eller lignende stoffer kan formuleres som et ubetinget eller som et betinget vilkår efter samme retningslinjer som anført ovenfor under bemærkningerne vedrørende behandling mod alkoholmisbrug.

For narkotikamisbrugernes vedkommende bør imidlertid både det ubetingede og det betingede behandlingsvilkår som almindelig regel kombineres med vilkår om, at den pågældende »efterkommer bestemmelser om behandling eller kontrol på hospital eller institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandlende læge«.

Det er udvalgets opfattelse, at narkotikamisbrugere i almindelighed bør underkastes mentalundersøgelse inden sagens afgørelse, idet en lægelig vurdering af misbrugets omfang og misbrugerens personlighed er af væsentlig betydning for valg af de rigtige foranstaltninger.

5. Ad straffelovens § 57, stk. 1, nr. 5.

Vilkår om at underkaste sig psykiatrisk behandling, om fornødent på hospital.

Som anført i straffelovskommissionens betænkning af 1953 må vilkår om psykiatrisk behandling betragtes som et supplement til reglerne i straffelovens §§ 16 og 17, jfr. § 70, idet der også i en række tilfælde, hvor de nævnte bestemmelser ikke bringes i anvendelse, vil være behov for behandling af den lettere del af de psykiske lidelser, herunder visse neurotiske tilfælde og karakterdefekter.

1 forbindelse med dom til særfængsel finder vilkåret naturlig anvendelse ved løsladelse på prøve i fortsættelse af den behandling, der har fundet sted under frihedsberøvelsen. Men også med hensyn til personer, der prøveløslades fra almindeligt fængsel, ungdomsfængsel, arbejds- hus og sikkerhedsforvaring, vil der jævnligt være behov for vilkårets anvendelse.

Vilkår om psykiatrisk behandling bør kun anvendes, når det gennem en forudgående mentalundersøgelse er fastslået, at den pågældende har behov for en behandling af denne art, eller der foreligger andre lægelige erklæringer hidrørende fra tidligere hospitalsindlæggelser, fængselsophold eller fra tidligere tilsynsperiode og lignende, som finder sådan behandling indiceret.

Der bør i øvrigt ved vilkårets anvendelse tages hensyn til de faktiske begrænsninger for gennemførelse af en psykiatrisk behandling, idet en ambulant behandling mange steder i provinsen ikke vil kunne etableres, fordi der ikke findes tilstrækkelig mange psykiatere.

Ligesom med hensyn til behandling mod misbrug af alkohol eller narkotika kan der med hensyn til psykiatrisk behandling benyttes et ubetinget eller et betinget vilkår, og til begge kan som yderligere vilkår tilføjes, at den pågældende herunder »efterkommer bestemmelser om behandling i hospital eller i særlig institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandlende læge«.

Et vilkår, der alene omhandler psykiatrisk behandling, kan kun antages at pålægge den pågældende en pligt til at underkaste sig en ambulant behandling. Hvis det er hensigten at give tilsynsmyndigheden bemyndigelse til at iværksætte en anbringelse i hospital eller lignende, må dette derfor udtrykkeligt fremgå af vilkårets formulering.

Spørgsmålet om kompetenceforholdet mel-

lem på den ene side tilsynsmyndigheden og den behandlende læge og på den anden side hospitalerne har givet anledning til principielle overvejelser i indenrigs- og justitsministeriet efter ændringerne af straffelovens regler om betingede domme i 1961. Fra hospitalernes side forudså man en stigning i anbringelser i henhold til vilkår og ønskede en nærmere præcision af sådanne anbringelsers retsvirkninger i forhold til frivillige indlæggelser og tvangsindlæggelser i henhold til sindssygeloven. Justitsministeriets skrivelse herom af 6. juli 1962 til indenrigsministeriet, direktoratet for statshospitalerne, er aftrykt som bilag 6 til denne betænkning.

Indlæggelser af betinget dømte, prøveløsladte m.v. i henhold til vilkår må principielt ligestilles med frivillige indlæggelser, for så vidt som indlæggelsen ikke kan effektueres uden patientens samtykke, selv om nægtelsen konstituerer en vilkårsovertrædelse og medfører, at reglerne i straffelovens § 60 og retsplejelovens § 1004 kan bringes i anvendelse. Spørgsmålet om, hvem der kan træffe bestemmelse om hospitalsindlæggelse, må bero på indholdet af den betingede dom eller resolutionen om prøveløsladelse. Bestemmelsen kan tænkes truffet i selve dommen eller resolutionen; men i almindelighed vil denne overlade afgørelsen til tilsynsmyndigheden, der i praksis vil støtte sig på en lægelig udtalelse, selv om dette ikke er påkrævet efter dommen. Hospitalet kan således ikke afvise at modtage en patient, som (typisk) af tilsynsmyndigheden efter samråd med den behandlende læge har fået pålæg om indlæggelse i henhold til vilkår herom, når patienten er indforstået med at lade sig indlægge, og indlæggesseddelen foreligger.

Når indlæggelsen har fundet sted, beror spørgsmålet om udskrivning tilsvarende på dommens bestemmelse. Såfremt patienten selv begærer sig udskrevet, vil han ikke kunne tilbageholdes, medmindre sindssygelovens betingelser for tvangsmæssig tilbageholdelse er opfyldt; da han imidlertid gør sig skyldig i en vilkårsovertrædelse ved at afbryde behandlingen, må hospitalet så vidt muligt omgående underrette tilsynsmyndigheden om patientens krav om udskrivning, således at der gives tilsynet lejlighed til enten at indskærpe patienten de eventuelle følger af en sådan vilkårsovertrædelse eller at indberette overtrædelsen til anklagemyndigheden, eventuelt med begæring om anholdelse i henhold til retsplejelovens §

1004, således at anholdelsen kan ske i det øjeblik, patienten forlader hospitalet

Da der ikke er hjemmel til at tilbageholde patienten ud over det tidsrum, der efter hospitalets normale forretningsgang kræves for at effektuere en udskrivning, er det vigtigt, at såvel hospitalet som tilsynsmyndigheden træffer de nødvendige forholdsregler så hurtigt som muligt.

Indenrigsministeriet, direktoratet for stats-hospitalerne har den 24. juli 1962 instrueret samtlige statshospitaler i overensstemmelse hermed.

6. Ad straffelovens § 57, stk. 1, nr. 6.

Vilkår om at rette sig efter tilsynsmyndighedens bestemmelser om indskrænkninger i rådigheden over indtægter og formue og om opfyldelsen af økonomiske forpligtelser.

Vilkår om økonomisk administration anvendes kun i ganske få tilfælde, og det må også anses for rigtigt, at der alene i specielle tilfælde gives pålæg af denne art med mulighed for straffuldbyrdelse eller andre sanktioner ved overtrædelse.

I relation til betingede domme er der hos domstolene en almindelig tendens til at formulere vilkåret i overensstemmelse med lovens tekst med dennes generelle bemyndigelse til tilsynsmyndigheden.

Med hensyn til prøvelsladte anvendtes vilkår om økonomisk administration tidligere regelmæssigt ved løsladelse fra arbejds- og sikkerhedsforvaring, men alene formuleret som en begrænsning i rådigheden over de under anstaltsopholdet opsparede arbejdspenge, som blev underkastet tilsynsmyndighedens forvaltning. En almindelig hjemmel til at administrere opsparede arbejdspenge findes i justitsministeriets bekendtgørelse af 18. april 1955, og reglen herom gælder også for andre endeligt løsladte. Man er derfor i efteråret 1967 ophørt med at anvende det nævnte vilkår, der er overflødig.

Lovens formulering rækker videre end straffelovskommissionens forslag i betænkningen af 1953, side 54, derved at loven har medtaget en hjemmel til rådighedsindskrænkning over ikke alene indtægter, men også formue.

Som det også fremgår af den nævnte betænkning side 54, giver den anførte formulering ikke tilsynsmyndigheden en ganske ubegrænset kompetence i økonomiske anliggender.

Tilsynsmyndigheden kan alene forbyde klienten at anvende sin indtægt eller formue på bestemte måder, eller påbyde ham at opfylde bestemte økonomiske forpligtelser, men kan herudover ikke i almindelighed påbyde ham at anvende indtægter eller formue til bestemte formål.

Tilsynsmyndigheden må ofte bistå klienten med at lægge budget, for at han kan få overblik over sine økonomiske forpligtelser og lære at sætte disse i relation til sine indtægtsforhold. Dette samarbejde bør så vidt muligt ske som et led i tilsynets almindelige støtteforanstaltninger.

I særlige tilfælde må det imidlertid anses for rimeligt at præcisere klientens forpligtelser i denne henseende ved fastsættelse af særlige vilkår. Der tænkes herved på lovovertrædere, der har manifesteret en manglende vilje til at opfylde økonomiske forpligtelser, som er af væsentlig betydning for hans sociale situation, f. eks. betaling af skat, underholdsbidrag, fagforening og sygekasse, eller til lovovertrædere, som på grund af svigtende realitetsbedømmelse pådrager sig så store forpligtelser, at de ikke kan klare de nødvendige udgifter til almindeligt underhold.

Ud over lovens generelle formulering af begrænsninger i økonomisk henseende, har der også i praksis været anvendt vilkår med et mere afgrænset indhold, såsom et forbud mod at indgå afbetalingshandler uden tilsynsmyndighedens godkendelse, et pålæg om, at en nærmere bestemt formuedel, f. eks. en arv eller erstatningssum, skal indbetales til tilsynsmyndigheden til forvaltning i samråd med den pågældende selv.

Sådanne vilkår har naturligvis ingen indflydelse på gyldigheden af retshandler i forhold til tredjemand.

Man har også i praksis set rådighedsindskrænkende vilkår anvendt i et grænsetilfælde, hvor det overvejedes at umyndiggøre den pågældende, men hvor man foretrak at benytte vilkåret i stedet som et mindre indgreb i hans formueforhold.

7. Ad straffelovens § 57, stk. 1, nr. 7.

Vilkår om betaling af erstatning for tab, der er forvoldt ved lovovertrædelsen.

Kriminalstatistikken indeholder ikke oplysninger om, i hvilket omfang erstatningsvilkår er fastsat i forbindelse med betingede domme,

men i forsorgsselskabets årsberetning findes sådanne oplysninger for *betingede domme med tilsyn*.

Af de 1711 betingede domme af denne karakter, herunder kombinationsdomme, der blev afsagt i 1966, var der i 1127 sager fastsat særvilkår ved siden af tilsyn; men kun i 13 *tilfælde* var der som særvilkår fastsat pligt til at betale erstatning.

Efter kriminalstatistikken for 1965 er der ikke i noget tilfælde fastsat vilkår om erstatningsbetaling ved *tiltalefrafald*. Denne statistik dækker dog ikke tiltalefrafald med prøvetid, men det er givet, at erstatningsvilkår heller ikke her er anvendt i nævneværdigt omfang. Herved må dog erindres, at tiltalefrafald jævnligt vil have haft til forudsætning, at den sigtede under sagen har betalt erstatning eller, hvis han ikke har kunnet det, i retten har vedtaget at betale, således at den forurettede inden tiltalefrafaldet har fået et eksekutionsgrundlag (forlig) for erstatningen.

Erstatningsvilkår er vistnok aldrig anvendt i forbindelse med *prøveløsladelser*.

Man har i praksis altid indtaget en noget reserveret holdning til erstatningsvilkåret.

/ *straffelovskommissionens betænkning af 1953 om betingede domme* udtales bl.a. (s. 35-36):

»... Det er imidlertid givet, at erstatningspligten som tillægsvilkår indtager en særstilling. I modsætning til tilsyn, opholdspåbud, afvænningskur, psykiatrisk behandling etc. har den ikke i første række karakter af forsorg, men foreskrives af hensyn til den forurettede, hvis udsigt til at opnå erstatning forøges, når undladelse af at betale udsætter den dømte for straffuldbyrdelse. Samtidig kan et pålæg om erstatningspligt også have gavnlige virkninger på den dømte, f. eks. ved at influere på hans økonomi, men sådanne momenter er formentlig ret svage ...

Et pålæg om, hvorledes erstatningsudredelse skal ske, kan efter de gældende regler ikke forringe den krænkedes retsstilling - f. eks. være ensbetydende med en henstands- og afdragsordning - men har alene den virkning at hjemle straf anvendelse, hvis betaling ikke sker som foreskrevet. Baggrunden herfor er den forudsætning, at fordringshaveren faktisk ikke straks inddriver sit tilgodehavende; men erstatningsvilkåret vil netop ofte være i fordringshaverens interesse, fordi straffetruslen over for

den dømte øger dennes interesse i at betale i stedet for f. eks. at gøre sig insolvent.

Efter kommissionens opfattelse bør de strafferetlige regler om erstatningspålæg ikke bevirke nogen ændring af de gældende regler om påkendelse af civile krav under kriminelle sager. Der bør kun være tale om at anvende det som led i en ordning, der lægger et ekstra pres på den dømte (under forudsætning af, at han har en rimelig mulighed for at betale), og som samtidig faktisk forøger fordringshaverens udsigt til betaling (fordi han ikke ser nogen fordel ved at gøre udlæg, men ønsker at afvente, at den særlige pression på den domfældte skal virke). Ulempen ved sådanne vilkår er ikke så meget den, at manglende betaling kan føre til en urimelig straf fuldbyrdelse; dette kan undgås ved et fornuftigt skøn over omstændighederne. Men hvis vilkåret ikke anvendes med varsomhed, kan myndighedernes og fordringshavernes forhold let i de dømtes øjne tage sig ud som en hårdhændet inkasso med en straffetrusel i baghånden. Vilkåret må ikke anvendes i tilfælde, hvor den forstærkede straffetrusel ikke er rimelig under hensyn til domfældtes økonomiske muligheder. Hertil kommer ved dom til forsorg, at det vil være uheldigt i for vidt omfang at operere med straffetruslen (som jo er det, der giver pålægget praktisk værdi). Kommissionen er alt i alt tilbøjelig til at mene, at pålægget i ret få tilfælde vil være på sin plads, men at det kan være det, og at det derfor som hidtil bør være hjemlet.«

I *Dansk Forsorgsselskabs vejledning i foretagelse af personundersøgelser* (s. 36—37) udtales om erstatningsvilkåret bl. a.:

»Vilkåret bør kun undtagelsesvis foreslås i personundersøgelser, idet baggrunden for vilkåret må søges i et hensyn til skadelidte, som det må ligge uden for personundersøgerens pligt at varetage, men der kan forekomme tilfælde, hvor det ud fra pædagogiske synspunkter vil være berettiget at foreslå erstatningsbetaling som et egentligt vilkår.«

Efter gennemførelsen af de nye regler var spørgsmålet genstand for *behandling på et møde mellem rigsadvokaten og statsadvokaterne i september 1961*. Det blev fra flere statsadvokaters side fremhævet, at man havde meget dårlige erfaringer med erstatningsvilkår i betingede domme, og rigsadvokaten erklærede sig enig i, at vilkår om erstatning burde anvendes med stor forsigtighed. Der blev på mø-

det givet udtryk for, at hovedområdet for dette vilkår måtte være volds- og hærværkssager og lignende, men at der i disse sager sjældent blev tale om betinget dom.

Sammenfattende kan man vel vurdere erstatningsvilkår således:

Der er navnlig to synspunkter, der taler for anvendelse af vilkåret:

- 1) Hensynet til den forurettede.
- 2) Antagelse af, at erstatningsbetalingen har en særlig pædagogisk effekt over for overtræderen.

Det første synspunkt lider af en betydelig svaghed: Det lader sig vanskeligt rationelt forklare, hvorfor den forurettedes erstatningsmæssige stilling skal bero på, om det erstatningsbegrundende forhold er et strafbart forhold, som afgøres med en betinget dom eller et betinget tiltalefrafald - eller på den anden side er et ikke-strafbart forhold eller et strafbart forhold, som afgøres med ubetinget straf. Også af andre grunde kan vilkårets anvendelse forekomme noget vilkårlig i forhold til de forurettede. Det vil ofte bero på tilfældigheder, om erstatningskravets størrelse er oplyst allerede på det tidspunkt, hvor den betingede dom afsiges. Navnlig større og mere komplicerede erstatningsspørgsmål vil blive henvist til privat søgsmål, hvorefter der vil være ringe udsigt til, at der senere indføres vilkår om betaling af erstatning. Drejer det sig om mere omfattende tab, må man også se i øjnene, at det ikke vil være muligt at forlange erstatning udredt inden for den normale prøvetid. Vilkåret vil let kunne medføre, at straffetruslen i praksis vil blive anvendt til at indkassere erstatningsbeløb hos de mindre lovovertrædere, som har forvoldt begrænsede skader. Udvalget finder endvidere anledning til at påpege, at der navnlig ikke i de tilfælde, hvor skadelidte har tegnet forsikring mod tab af den omhandlede art (fortrinsvis tyveriforsikring) eller efter almindelig sædvane burde have tegnet sådan forsikring, kan siges at være større grund til at imødekomme hensynet til skadelidte gennem et erstatningsvilkår. Sagen stiller sig noget anderledes, hvor skadelidtes erstatningskrav udspringer af f. eks. hærværk eller voldsforbrydelser.

Begge de ovenfor nævnte to synspunkter lider af den svaghed, at vilkåret vanskeligt lader sig håndhæve. Herved sigtes ikke så me-

get til den rent praktiske ulempe ved, at politi, anklagemyndighed og domstole på særlig måde skal engageres i en erstatningsinddrivelse, som kunne ske i sædvanlig fogedretsform - men mere til, at reaktionerne i anledning af vilkårs-overtrædelse, navnlig straf af soning, nok kan forekomme noget »inadækvate«, når de anvendes i anledning af en tilsidesættelse af et erstatningsvilkår. Det er svært at mobilisere en overbevisende begrundelse for, at en betinget dømt (eller tiltalefraget), der i øvrigt har overholdt den betingede doms vilkår, skal afsone straffen, fordi han ikke har betalt en idømt erstatning (der ikke er søgt inddrevet ved udlæg, eller for hvilken der er gjort forgæves udlæg) inden for den i den betingede dom (eller tiltalefrafaldet) fastsatte frist; det er således ikke underligt, at konsekvensen i praksis har en tendens til at blive gentagne fristforlængelser. Det anførte accentueres yderligere, når det i praksis jævnligt vil være vanskeligt at klarlægge, om manglende betaling skyldes svigtende betalingsvilje eller svigtende betalingsevne. Erstatningsvilkåret bliver kort sagt meget let en tom trussel, der ikke sikrer den forurettede, og som mister den pædagogiske effekt, det skulle have.

Hertil kommer, at erstatningsvilkår i forbindelse med tilsyn volder særlige vanskeligheder. De tilsynsførende er som regel spændt hårdt nok for med deres forsgsmæssige opgaver. Et yderligere arbejde med »erstatningsinddrivelse« er ikke alene en »fremmed« opgave for dem i forhold til deres øvrige funktioner, men det kan også, på grund af den dobbeltstilling, de får i forhold til klienten, modvirke forsgsarbejdet, jfr. straffelovskommissionens betænkning, der er citeret ovenfor.

På denne baggrund synes det rigtigt, at erstatningsvilkår fortsat kun anvendes i forholdsvis få, særlig udvalgte tilfælde.

Når vilkåret undtagelsesvis anvendes, må der i det enkelte tilfælde fastsættes betalingsterminer, således at det ikke kan give anledning til tvivl, hvornår straffetruslen bliver aktuel, jfr. også straffelovskommissionens betænkning af 1953, side 36.

Vilkåret kan formuleres således, at der fastsættes en termin for den endelige betaling eller terminer for afdragsvis betaling med angivelse af afdragenes størrelse. Er intet andet anført, skal de fastsatte beløb erlægges direkte til skadelidte, men tilsynsmyndigheden bør gennem forevisning af kvitteringer sikre sig, at betaling sker i overensstemmelse med vilkåret,

og foretage indberetning til anklagemyndigheden, dersom betalingsterminerne overskrides.

Vilkåret kan imidlertid også formuleres således, at det påhviler tilsynsmyndigheden at formidle inddrivelsen af erstatningen til de fastsatte terminer. Forsorgsselskabet har dog over for udvalget anført, at man — under hensyn til erstatningsvilkårets særstilling — har afgørende betænkeligheder ved at belaste forholdet mellem klienten og forsorgsmedarbejderen med inkassation af erstatning til skadelidte, idet der derved kan skabes uoverstigelige hindringer for etablering og bevarelse af en positiv holdning hos klienten over for de sociale støtteforanstaltninger, som er tilsynets primære funktion.

Udvalget er enig i forsorgsselskabets betragtninger. Det bemærkes dog herved, at det i tilfælde, hvor der er fastsat vilkår om indskrænkning i rådigheden over indtægter og formue m. v., jfr. ovenfor under pkt. 6, eller hvor tilsynsmyndigheden yder sådan bistand på frivilligt grundlag, ofte vil være hensigtsmæssigt, at tilsynsmyndigheden som led i den økonomiske sanering også tager sig af spørgsmålet om betalingen af erstatningen.

8. Andre vilkår.

Som det fremgår af formuleringen af straffelovens § 57, er lovens opregning af særvilkår ikke udtømmende, men alle de praktisk vigtige vilkår er nævnt. I justitsministeriets bemærkninger til forslaget til straffelovsændringen i 1961 udtaltes det, at en udtømmende opregning af vilkår ikke er påkrævet, når man foretrækker den betingede doms system fremfor den af straffelovskommissionen i betænkningen af 1953 foreslåede særlige forsorgsdom, og at det er værdifuldt, at domstolene har mulighed for på grundlag af indvundne erfaringer eller særlige omstændigheder i konkrete sager at anvende vilkår, der ikke er forudset i lovens regler.

Der har ikke siden straffelovsændringen i 1961 vist sig større behov for anvendelse af vilkår ud over de i straffelovens § 57 nævnte, men i et vist omfang har det dog været hensigtsmæssigt at kunne anvende andre vilkår.

Straffelovskommissionen foreslog i sin ovennævnte betænkning, at der skulle kunne anvendes vilkår om anden lægelig kur end psykiatrisk behandling. I enkelte tilfælde har vilkår om lægelig behandling for legemlige sygdomme været anvendt ved løsladelse på prøve,

f. eks. således at den pågældende ved prøveløsladelsen skulle tage ophold på hospital eller sanatorium til fortsat behandling for en (smittefarlig) tuberkulose. Vilkår af denne art bør dog kun benyttes under ganske særlige omstændigheder.

Det var tidligere ret almindeligt at fastsætte vilkår om, at den pågældende ikke måtte »købe eller nyde spirituøse drikke«. Et sådant vilkår vil stadig kunne anvendes, selv om man ved lovens formulering har foretrukket at fremhæve vilkår om at afholde sig fra misbrug af alkohol som det mere hensigtsmæssige. Vilkår om fuldstændig afholdenhed synes nu praktisk taget at være gået ud af brug.

9. Sammenfatning af udvalgets forslag til formulering af særvilkår.

Udvalget skal herefter sammenfattende foreslå, at de mere almindeligt forekommende særvilkår formuleres som nedenfor angivet:

Ophold, arbejde og uddannelse (§ 57, nr. 1).

1. ... efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelser om ophold og/eller arbejde og/eller uddannelse.

Samkvem med bestemte personer (§ 57, nr. 1).

2. ... ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke har forbindelse med (sin datter: , f. d.).

3. ... ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke modtager besøg af børn (eller drenge, eller piger) under 18 år eller selv tager ophold hos personer, hos hvem der opholder sig børn under denne alder.

4. ... ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke tager piger under 18 år i sin tjeneste.

Institutionsanbringelse (§ 57, nr. 2).

5. ... efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelser om ophold — herunder eventuelt om ophold i egnet hjem eller institution i indtil måneder.

(For prøveløsladte: Den samlede opholdstid i hjem eller institution i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid.)

Misbrug af alkohol (§ 57, nr. 3).

6. ... afholder sig fra misbrug af alkohol.

Behandling mod misbrug af alkohol (§ 57, nr. 4).

7. ... påbegynder (for prøveløsladte: fortsætter en før løsladelsen påbegyndt) lægeligt godkendt behandling mod misbrug af alkohol og i øvrigt i tilsynstiden underkaster sig sådan behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse.

8. ... såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent, underkaster sig en lægeligt godkendt behandling mod misbrug af alkohol.

9. ... (i forbindelse med nr. 7 eller 8 som yderligere vilkår) samt at han herunder efterkommer bestemmelser om behandling på hospital eller i særlig institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandlende læge.

(For prøveløsladte: Den samlede opholdstid på hospital i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid.)

Misbrug af narkotika eller lignende stoffer (§ 57, nr. 3).

10. ... ikke indtager eller forskaffer sig narkotika eller lignende stoffer ud over, hvad der måtte blive ordineret ham af hans sædvanlige læge, samt ikke skifter læge uden efter tilsynsmyndighedens godkendelse.

11. ... efter tilsynsmyndighedens bestemmelse underkaster sig kontrol for misbrug, evt. ved hospitalsindlæggelse.

(For prøveløsladte: Den samlede opholdstid på hospital i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid.)

Behandling mod misbrug af narkotika eller lignende stoffer (§ 57, nr. 4).

12. ... påbegynder (for prøveløsladte: fortsætter en før løsladelsen påbegyndt) lægeligt ledet behandling mod misbrug af narkotika eller lignende stoffer og i øvrigt i tilsynstiden underkaster sig sådan behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse.

13. ... såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent, underkaster sig en lægeligt ledet behandling mod misbrug af narkotika eller lignende stoffer.

14. ... (i forbindelse med nr. 12 eller 13 som yderligere vilkår) samt at han herunder efterkommer bestemmelser om behandling eller kontrol på hospital eller i særlig institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandlende læge.

(For prøveløsladte: Den samlede opholdstid på hospital eller institution i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid.)

15. ... straks efter *dommen* underkaster sig behandling mod misbrug af narkotika eller lignende stoffer på hospital eller i særlig institution, så længe det findes lægeligt begrundet, samt i tilsynstiden efter udskrivningen underkaster sig lægelig ledet behandling mod misbruget efter tilsynsmyndighedens bestemmelse og herunder efterkommer bestemmelser om genindlæggelse til behandling eller kontrol på hospital eller i særlig institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandlende læge.

Psykiatrisk behandling (§ 57, nr. 5).

16. ... påbegynder (for prøveløsladte: fortsætter en før løsladelsen påbegyndt) psykiatrisk behandling og i øvrigt i tilsynstiden underkaster sig sådan behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse.

17. ... såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent, underkaster sig psykiatrisk behandling.

18. ... (i forbindelse med nr. 16 eller 17 som yderligere vilkår) samt at han herunder efterkommer bestemmelser om behandling på hospital eller i særlig institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandlende læge.

(For prøveløsladte: Den samlede opholdstid på hospital eller i institution kan ikke overstige den resterende straffetid.)

Kriminalforsorgsudvalgets skrivelse af 6. april 1967 til justitsministeriet vedrørende statsstøtte til oprettelse af specialarbejderkurser på Dansk Forsorgsselskabs optagelseshjem »Assersbølgård«. *)

Efter kriminalforsorgsudvalgets kommissorium, der er fastsat ved justitsministeriets skrivelse af 9. september 1960, påhviler det udvalget at overveje, hvilke praktiske foranstaltninger der bør iværksættes med henblik på en effektivisering af kriminalforsorgen for de ikke-anstaltsanbragte kriminelle (betinget dømte, talefritagne og benådede, prøveløsladte m. v.); det udtales i kommissoriet, at der herved navnlig sigtes til bl. a. problemer vedrørende institutionsophold for de pågældende personer (optagelseshjem og ungdomspensioner).

Udvalget afgav sin første betænkning i efteråret 1965. Betænkningen behandler bl. a. spørgsmålet om behovet og mulighederne for institutionsanbringelse. Der henvises herom til betænkningen bilag 5 (s. 56-68) og bilag 9 (s. 74-83), samt til betænkningen s. 20-22 og 46-49. Som det fremgår heraf, har udvalget ikke færdigbehandlet dette spørgsmål, men alene afgivet indstilling vedrørende visse sider af spørgsmålet (ungdomspensionerne).

Udvalget er bekendt med, at Dansk Forsorgsselskab i skrivelse af 5. januar 1967 til uddannelsesrådet for ikke-faglærte arbejdere har indgivet forhåndsansøgning vedrørende statsstøtte til oprettelse af specialarbejderkurser på selskabets optagelseshjem »Assersbølgård«.

I tilknytning hertil skal kriminalforsorgsudvalget udtale følgende:

Ophold i optagelseshjem m. v. har allerede før de nugældende straffebestemmelser været anvendt som vilkår i betingede domme, prøveløsladelsesresolutioner m. v. Ved straffelovsændringen i 1961 blev der i lovens § 57 tilvejebragt udtrykkelig hjemmel for i betingede domme som vilkår at fastsætte, at den dømte »tager ophold i egnet hjem eller institution«. Og i 1965 blev en tilsvarende udtrykkelig hjem-

mel tilvejebragt med hensyn til prøveløsladelse fra fængsler og andre kriminalanstalter. De vilkår, som fastsættes i henhold til disse bestemmelser, giver imidlertid ikke noget fuldstændigt billede af behovet for institutionsanbringelse; i et betydeligt omfang opstår der i praksis behov for frivillige anbringelser på hjem eller anden institution af personer, der er under selskabets tilsyn. Der henvises herom til udvalgets 1. betænkning, jfr. ovenfor.

Straffelovsændringen i 1961 bygger på straffelovskommissionens betænkning af 1953 om forsorgsdomme og betingede domme og samme kommissions betænkning af 1959 om ungdomskriminaliteten. I begge betænkninger gives udtryk for, at de bestående muligheder for institutionsanbringelse er utilstrækkelige, og at der er et stærkt behov for tilvejebringelse af nye institutionsmuligheder. I forbindelse med fremsættelse af forslaget til den ovennævnte lov af 1961 blev der fra justitsministeriets side givet tilslutning til kommissionens vurdering af nødvendigheden af en effektivisering af det praktiske forsorgsapparat, som står til rådighed for kriminalforsorgen, og herved henvist til kriminalforsorgsudvalgets undersøgelser og overvejelser.

Som det fremgår af kriminalforsorgsudvalgets ovenfor omtalte 1. betænkning, er der et behov for anbringelse på institutioner af optagelseshjemstypen (institution, som åbner mulighed for både ophold og beskæftigelse), som ikke kan imødekommes under den gældende ordning. En hovedvanskelighed er, at beskæftigelsesmulighederne på Assersbølgård, der er forsorgsselskabets eneste optagelseshjem for yngre mænd, må karakteriseres som helt util-

*) Der er nu oprettet en specialarbejderskole på »Assersbølgård« pr. 27. oktober 1968.

fredsstillende efter de anbragtes behov, jfr. herved udvalgets betænkning s. 20 og forsorgsselskabets skrivelse af 5. januar 1967.

Kriminalforsorgsudvalget må anse det for et meget væsentligt fremskridt - i overensstemmelse med de intentioner, som har fundet udtryk i straffelovskommissionens betænkninger og kriminalforsorgsudvalgets 1. betænkning, og

som ligger til grund for de seneste straffelovændringer - om arbejdet på Assersbølgård kunne omlægges efter de retningslinjer, der er angivet i forsorgsselskabets skrivelse af 5. januar 1967.

Udvalget må således anse det for meget betydningsfuldt, om forsorgsselskabets ansøgning til uddannelsesrådet kan imødekommes.

P. U. V.

L. Nordskov Nielsen
formand

Kriniinalforsorgsudvalgets skrivelse af 12. juni 1967 til justitsministeriet. *)

Ved kommissoriet af 9. september 1960 blev udvalget anmodet om at overveje en revision af anordningen af 21. februar 1933 om tilsyn med betinget domfældte, prøveløsladte m. v. samt om den i straffelovens § 56, stk. 2, omhandlede særlige undersøgelse i sager angående betinget dom.

Om dette spørgsmål skal udvalget udtale følgende:

1. Efter bestemmelsen i borgerlig straffelovs § 57, stk. 2, fastsætter justitsministeren nærmere regler om gennemførelsen af tilsyn og af de i § 57, stk. 1, nr. 1-7, nævnte særvilkår.

Bestemmelserne i retsplejelovens kapitel 73 a om personundersøgelser indeholder ingen modsvarende regel. Det følger af justitsministeriets almindelige stilling i forhold til politi- og anklagemyndighed, at ministeriet i cirkulæreform kan give instruktioner til disse myndigheder vedrørende personundersøgelser, f. eks. om, i hvilke sager sådanne undersøgelser skal søges foretaget. Derimod kan det muligvis give anledning til tvivl, om justitsministeriet kan give regler for personundersøgerne (jfr. herved § 1, stk. 3, i de vedtægter, ministeriet har godkendt for Dansk Forsorgsselskab) om, hvorledes personundersøgelser skal foretages, herunder om, hvilket omfang de enkelte undersøgelser skal have. I hvert fald synes det på baggrund af den positive bestemmelse om tilsynsvirksomhed i straffelovens § 57, stk. 2, rigtigst, at en tilsvarende udtrykkelig bestemmelse optages i retsplejelovens kap. 73 a.

Udvalget foreslår herefter, at der ved en kommende revision af retsplejelovent optages følgende bestemmelse som § 800 d i lovens kap. 73 a:

»Justitsministeren fastsætter nærmere regler om foretagelsen af personundersøgelser.«

Man skal tilføje, at der for så vidt angår de personundersøgelser, der foretages af Dansk Forsorgsselskab, ikke skønnes at være noget presserende behov for fastsættelse af de regler, til hvis udstedelse udvalget nu — overvejende af principielle grunde - foreslår tilvejebragt hjemmel. Man henviser herved til den udførlige vejledning i foretagelse af personundersøgelser (stencil), som selskabet selv har udfærdiget i februar 1962.

2. Udvalget foreslår, at der i forbindelse med gennemførelse af den ovenfor omtalte bestemmelse i retsplejelovens § 800 d sker ophævelse af anordningen af 1933.

Rent bortset fra, at der kan synes at foreligge tvivlsspørgsmål med hensyn til anordningens hjemmel, og at der formentlig kan rejses spørgsmål, om ikke anordningen allerede er bortfaldet ved ophævelsen af de lovregler om personundersøgelser og tilsyn, som gjaldt, da anordningen blev udstedt, må det af flere grunde anses for mindre heldigt, at anordningen fortsat ikke formelt er ophævet:

Anordningens bestemmelser er på flere punkter forældede. De henviser til og gentager lovregler, som ikke længere er gældende i den form, de havde ved anordningens udstedelse. De bygger på forudsætningen om, at der - som tilfældet også var før 1951 - eksisterer flere anerkendte foreninger for personundersøgelses- og tilsynsvirksomhed.

*) Udvalgets forslag til § 800 d er indgået i det af justitsministeren den 12. december 1968 fremsatte forslag (nr. 146) til lov om ændring af lov om rettens pleje (pkt. 25).

Bestemmelserne i anordningen er allerede - uden at dette har manifesteret sig i nogen formel ajourføring af denne - erstattet - ikke alene af nye lovregler - men også af nye administrative bestemmelser, jfr. således senest justitsministeriets to cirkulærer af 25. august 1966 om betingede domme m. v.

Anordningen er på visse punkter vildledende; dette gælder i særlig grad anordningens § 12, sidste stk., der efterlader det urigtige indtryk, at vilkår i betingede domme er direkte eksegible (med politiets bistand).

De regler, der er fastsat i anordningen, er i dag i vidt omfang helt overflødige.

Blandt andet af de grunde, der er nævnt ovenfor, har anordningen i hovedsagen mistet sin praktiske betydning som grundlag for det praktiske arbejde med personundersøgelser og tilsyn.

Et enkelt punkt i anordningen berører et organisatorisk spørgsmål, der teoretisk set er af en vis principiel interesse. Man sigter herved til anordningens regler om tilsynsnævnet og dets virksomhed.

For så vidt angår prøveløsladte blev det ved en justitsministeriel skrivelse af 28. april 1955 (direktoratet for fængselsvæsenet j.nr. 2.k.A.80) bestemt, at spørgsmål vedrørende tilsynet, som hidtil havde hørt under tilsynsnævnet, fremtidig skulle forelægges justitsministeriet (direktoratet for fængselsvæsenet).

Også bortset herfra er tilsynsnævnets virksomhed i hovedsagen bortfaldet. Udvalget har haft lejlighed til at gennemgå tilsynsnævnets journal. Den viser, at nævnet i de sidste 15 år kun har behandlet 5 sager — og kun én af disse sager har angået en klage (over et tilsyns førelse). Udvalget finder det ikke rimeligt at op-

retholde et organ som tilsynsnævnet, når dette reelt har været uden nogen nævneværdig funktion i en lang årrække. Kriminalforsorgsudvalgets formand har drøftet spørgsmålet med tilsynsnævnets formand, der har erklæret, at han finder, at en ophævelse af tilsynsnævnet er ubetænkelig - og naturlig efter den udvikling, som har fundet sted.

Det har under drøftelserne i udvalget specielt været nævnt, at der ikke kan bortses fra, at der vil foreligge tilfælde, hvor en person ønsker at klage over den måde, hvorpå en af forsorgsselskabets medarbejdere har gennemført en personundersøgelse eller udført et tilsyn. Efter den gældende ordning kan den pågældende klage - foruden til selskabets ledelse - til tilsynsnævnet og til justitsministeriet, jfr. anordningens § 4, nr. 5, og § 5 (forudsætningsvis). Ophæves anordningen, bliver konsekvensen, at justitsministeriet - ligesom tilfældet allerede i 12 år har været med hensyn til prøveløsladte — bliver den direkte klageinstans, med samme beføjelse som hidtil, det vil praktisk set navnlig sige med beføjelse til at give udtryk for sin opfattelse af det passerende og at fremkomme med anmodninger om ændringer.

3. Man skal oplyse, at udvalget har påbegyndt sine overvejelser vedrørende udfærdigelse af administrative bestemmelser om tilsynsarbejde.

Man skal dog tilføje, at der efter udvalgets opfattelse ikke er grund til at stille ophævelsen af anordningen af 1933 i bero på ministeriets udstedelse af nye administrative regler om tilsyn og personundersøgelser. Ophævelsen synes at burde ske i forbindelse med den under 1 nævnte lovændring, selv om ministeriet ikke samtidig måtte kunne udstede de nævnte nye administrative regler.

P. U. V.

L. Nordskov Nielsen
formand

Sven Ziegler
sekretær

Kriminalforsorgsudvalgets indstilling af 13. marts 1968 til justitsministeriet vedrørende spørgsmålet om anvendelsen af faste medarbejdere i tilsynsarbejde m. v. *)

I sin 1. betænkning vedrørende tilsyn m. v. med betinget dømte og andre lovovertredere, der blev afgivet i oktober 1965 (nr. 400), udtalte udvalget (s. 44), at man fandt det ønskeligt, at der gradvis skete en forøgelse af antallet af de med personundersøgelser og tilsyn beskæftigede faste medarbejdere, således at de faste medarbejders andel i tilsyns- og undersøgelsesarbejdet, sammenlignet med de honorarlønnede medhjælperes andel i samme arbejde, kunne øges.

Udvalget lagde herved bl.a. vægt på, at flere af de vanskeligste tilsyn — f. eks. med betinget dømte alkoholister og med prøveløsladte fra ungdoms- og statsfængslerne m. v. - burde kunne henlægges til det heltidsbeskæftigede personale, og at hensynet til personundersøgelsesens ensartethed og kvalitet lettere ville kunne tilgodeses, hvis undersøgelserne i videre omfang end hidtil blev udført af faste medarbejdere. Med en udvidelse af antallet af de faste medarbejdere ville selskabet også få bedre muligheder for at instruere, vejlede og bistå de private tilsynsførende i deres arbejde. En sådan udvidelse ville desuden være en nødvendig forudsætning for oprettelsen af flere lokale afdelinger, for hvilke der i øvrigt havde vist sig behov. Der henvises i øvrigt til den nærmere argumentation i betænkningen s. 41—44.

Udvalget udtalte desuden (s. 41), at der også selv om forholdet mellem de faste og de honorarlønnede medarbejders arbejdsområde ikke - som foreslået af udvalget - jfr. ovenfor - blev ændret, var »et - moderat behov for en forøgelse af antallet af faste medarbejdere«; om grundelsen herfor henvises til betænkningen a. st.

Efter afgivelsen af udvalgets betænkning har

forsorgsselskabet oprettet to nye lokale afdelinger, den 1. august 1966 i Esbjerg (udskilt af Kolding-afdelingen) og den 1. april 1967 i Hillerød (udskilt af Sjællands-afdelingen).

I tiden fra 1. april 1964 til 1. marts 1968 har selskabet øget antallet af de faste medarbejdere, der er direkte beskæftiget med udførelsen af personundersøgelser og udøvelsen af tilsynsopgaver fra 36 til 49, d. v. s. med 36,1 %. Dansk Forsorgsselskab har således udfoldet bestræbelser på i overensstemmelse med indstillingen i betænkningen at videreføre udviklingen i retning af flere faste medarbejdere. Efter det for udvalget oplyste har nynormeringen da også bevirket, at tilsynsopgaverne i øget omfang varetages af fastansatte medarbejdere. Når resultaterne — således som det fremgår af bemærkningerne nedenfor - ikke helt har stået i forhold til de udviste bestræbelser, skyldes det i første række, at antallet af tilsyn med prøveløsladte i henhold til de nye regler fra 1965 om prøveløsladelse af personer med kortere fængselsstraffe er blevet væsentlig større end antaget (antallet af prøveløsladte under tilsyn er siden 1964 steget fra ca. 1000 til 1730 i januar 1968), og at tilsynsarbejdet med de pågældende gennemgående har vist sig vanskeligere end først formodet. Udviklingen vedrørende tilsyn har på den anden side medført, at faste medarbejdere i et vist omfang er trukket fra arbejdet med udførelsen af personundersøgelser til tilsynsarbejdet med prøveløs-

*) Denne skrivelse er af justitsministeriet oversendt til Dansk Forsorgsselskab ved skrivelse af 14. marts 1968. Justitsministeriet erklærer sig heri enig i udvalgets synspunkter og går ud fra, at disse vil indgå i selskabets overvejelser vedrørende normeringen af stillinger i selskabet for faste medarbejdere.

ladte, således at honorarlønnede medarbejdere nu i noget videre omfang end i 1964 udfører sådanne undersøgelser.

Når der hidtil ikke er ansat flere faste medarbejdere, har det efter det oplyste blandt andet sammenhæng med, at økonomiske og administrative grunde kunne tale for fortsat at anvende et forholdsvis stort antal honorarlønnede medarbejdere. Efter den forhøjelse af det offentliges betaling til forsorgsselskabet for tilsynsvirksomhed m. v., som finder sted pr. 1. april 1968, vil det formentlig blive således, at det - med en portefølje på ca. 60 tilsyn pr. fast medarbejder - vil blive nogenlunde lige bekosteligt at udføre arbejdet med personundersøgelser og tilsyn gennem faste og honorarlønnede medarbejdere. De økonomiske hensyn, som hidtil har gjort sig gældende, må herefter være trådt i baggrunden. Udvalget har derfor fundet det nærliggende — i fortsættelse af de ovenfor refererede overvejelser — at overveje, om dette ikke bør give anledning til normering af flere faste medarbejdere i selskabet. Udvalget skal derfor - bl. a. på grundlag af de af forsorgsselskabet meddelte statistiske oplysninger, hvoraf de væsentligste er opstillet skematisk i vedhæftede bilag 1 og 2 - udtale følgende:

På *centralkontoret i København* er siden 1964 yderligere 6,6 % af tilsynsopgaverne overtaget af de faste medarbejdere. Der kan dog være anledning til at pege på, at kun 39,1 % af de særligt vanskelige tilsyn med betinget dømte alkoholister pr. 1. marts 1968 udførtes af fastansatte medarbejdere, ligesom disse kun udførte 24,4 % af de ofte vanskelige tilsyn med prøveløsladte fra fængsel. Der kunne formentlig være grund til i væsentlig grad at lade disse tilsynsopgaver overgå til de faste medarbejdere på samme måde, som det allerede er sket med hensyn til de prøveløsladte ungdomsfængselsfanger. Medens der således kan konstateres nogen fremgang inden for tilsynsarbejdet, udføres stadigvæk godt $\frac{2}{3}$ af arbejdet med personundersøgelser af honorarlønnede medarbejdere. Ganske vist er kvaliteten af disse medarbejdere - og dermed det af dem præsterede arbejde - gennemgående forholdsvis høj i København, men det har i praksis som regel vist sig vanskeligt at opnå, at de honorarlønnede personundersøgere giver møde i retten under sagens behandling, hvilket dels i sig selv er uheldigt, dels medfører en stor belastning af de faste medarbejdere. Meget taler derfor for i øget om-

fang også at lade dette arbejde overgå til faste medarbejdere.

Tendensen har været nogenlunde den samme *uden for København*, hvor situationen pr. 1. marts 1968 var den, at kun 23,6 00 af alle tilsyn og kun 10 % af alle personundersøgelser varetoges af faste medarbejdere. Tallene indicerer i sig selv et generelt behov for at øge antallet af faste medarbejdere. Udvalget skal navnlig pege på det behov, som synes at foreligge i følgende enkelte lokalafdelinger:

I *Aalborg-afdelingen* udførtes i året 1963-64 samtlige personundersøgelser af honorarlønnede medarbejdere. Der kunne i året 1. marts 1967 - 1. marts 1968 konstateres en bedring i dette forhold, idet i denne periode 14 % af undersøgelserne udførtes af faste medarbejdere, men det har i de seneste måneder af arbejdsmæssige grunde på ny været nødvendigt at lade hele undersøgelsesarbejdet udføre af honorarlønnede medarbejdere. Der har i Aalborg været særlige vanskeligheder med hensyn til rekruttering af private personundersøgere med fornødne faglige kvalifikationer; der er ikke i byen samme muligheder som en del andre steder for at knytte socialrådgivere til selskabet som honorarlønnede medarbejdere. For så vidt angår tilsynsarbejdet, kan der navnlig peges på, at 44 tilsyn med betinget dømte alkoholister pr. 1. april 1966 blev ført af en honorarlønnet medarbejder, der er ansat ved alkoholistforsor-

gen. For *Århus-afdelingens* vedkommende blev der i bilag 10 til udvalgets 1. betænkning peget på det ønskelige i at normere en yderligere fast forsorgsmedarbejder. Siden 1. april 1964 er tilsynsmassen — med et uændret antal faste medarbejdere - steget fra 360 til 470 (d. v. s. med 30,6 %), og personundersøgelserne fra 225 til 267 (18,7 %). Resultatet er blevet, at kun 19,0 % af tilsynene og 13,1 % af personundersøgelserne udføres af faste medarbejdere (henholdsvis 27,8 00 og 22,2 % i 1964).

I *Viborg-afdelingen* er der siden 1964 normeret yderligere en fast medarbejder. Som følge af det stærkt stigende antal tilsyn (+ 53,0 %) udføres imidlertid 90,9 % af tilsynsarbejdet og alt undersøgelsesarbejdet af private medarbejdere.

Det fremgår af oversigten, at en lignende tendens gør sig gældende i flere af de øvrige afdelinger. Opmærksomheden henledes navnlig på tallene vedrørende tilsynsarbejdet i Kolding, Roskilde, Fyn og Hillerød-afdelingerne og ved-

rørende personundersøgelserne i Hillerød, Kol-ding, Esbjerg og Roskilde. For Roskilde-afdelingen vedkommende kan der yderligere hen-vises til, at det i praksis har vist sig vanskeligt at finde kvalificerede private personundersøgere i den vestlige del af afdelingens område.

Det er imidlertid ikke alene behovet for en mere hensigtsmæssig fordeling af arbejdsopga-verne mellem faste og honorarlønnede med-arbejdere, der kan tale for en forøgelse af antallet af faste medarbejdere. Der er også et behov for gennem ansættelse af flere faste medarbejdere at begrænse antallet af sager, som den enkelte faste medarbejder skal be-skæftige sig med.

Formålet hermed er ikke alene at mindske de enkelte medarbejders arbejdsbyrde, hvor denne er for stor, men også og navnlig at give medarbejderne tidsmæssige forudsætninger for en større og bedre indsats i de enkelte sager, jfr. herved udvalgets 1. betænkning side 41. Det fremgår af bilag 2, tabel IV, at udviklin-gen siden 1963-64 har medført en vis begræns-ning, navnlig i København, af medarbejdernes arbejdsmængde, udregnet i tilsyn på den måde, der er nævnt i noten til tabellen. Begrænsnin-gen er imidlertid ret lille i København og næ-sten ubetydelig for provinsens vedkommende. I de fleste afdelinger er tilsynsmængden over 60 pr. fast medarbejder, jfr. dog underbilag 1 (side 52), note 1, hvilket jævnlgt betrag-tes som et maksimum for en forsvarlig til-synsvirksomhed. I centralkontorets afdeling for betinget dømte samt i Århus-afdelingen er man nær ved 80 tilsyn pr. medarbejder, og behovet for flere medarbejdere er således her særlig markant. Bortset fra Lolland-Falster-afdelingen er der kun tre tilsynsafdelinger ved central-kontoret, der har under 60 tilsyn pr. fast med-arbejder; det gælder afdelingen for betinget

dømte alkoholister (52,6), afdelingen for prøve-løsladte fra ungdomsfængsel (46,5) og afdelin-gen for prøveløsladte fra statsfængsel (59,9). Alle tre afdelinger har imidlertid et meget krævende klientel. Udvalget ville finde det øn-skeligt, om man for de to første afdelingers vedkommende kunne holde sig inden for en norm på 40, som man tidligere gjorde i ung-domsfængselsafdelingen, og som det er forud-sat i bilag 10 og 11 til udvalgets 1. betænk-ning. Med hensyn til afdelingen for prøveløs-ladte fra statsfængsel må udvalget anse det for utilrådeligt, at normen sættes væsentligt højere end for de to andre afdelinger.

Der kan være grund til i tilknytning til bilag 2, tabel IV, at gøre et par bemærkninger om den dér anvendte beregningsmåde vedrørende tilsynsmængden. Ved beregningen er der gået ud fra, at man med en fast medarbejders ud-førelse af 1 tilsyn kan ligestille udførelsen af 3 overtilsyn, d. v. s. tilsyn, som udøves af ho-norarlønnede medarbejdere under den faste medarbejders ledelse. Dette svarer bl. a. til en opfattelse, der har været lagt til grund i svenske overvejelser vedrørende tilsynsførendes kapa-citet. Hvis man anlægger normen 60 (direkte) tilsyn pr. medarbejder, skulle en medarbejder, der udelukkende udfører tilsynsarbejdet som overtilsyn med honorarlønnede tilsynsførende, kunne overkomme 180 overtilsyn. Udvalget må imidlertid stille sig tvivlende over for forsvar-ligheden af en sådan overtilsynsmængde, for så vidt de honorarlønnede tilsynsførende ikke har særlige faglige forudsætninger for deres arbejde.

Udvalget finder under henvisning til foran-stående anledning til at understrege den ind-stilling om en forøgelse af antallet af forsorgs-selskabets faste medarbejdere, som har fundet udtryk i udvalgets 1. betænkning.

P. U. V.
L. Nordskov Nielsen
formand

Sven Ziegler
sekretær

Antallet af tilsyn og personundersøgelser fordelt på forsorgsselskabets enkelte afdelinger.

(I parantes angives, hvor stor en procentvis andel af arbejdet der udføres af selskabets honorarlønnede medarbejdere.)

Tilsyn.					
1.-4. 1964		1.-5. 1967		1.-3. 1968	
Centralkontorets afdelinger:					
Betinget dømte	1150 (73,0)	993 (68,7)		1007 (69,5)	
Betinget dømte alkoholister.	350 (67,1)	404 (61,9)		443 (60,9)	
Prøveløsladte	450 (88,9)	686 (88,2)		725 (75,6)	
Ungdomsfængsel prøveløsladte.	130 (0,0)	181 (0,0)		186 (0,0)	
Personundersøgelser.					
I alt	2080 (70,9)	2264 (67,9)		2361 (64,3)	
Lokalafdelingerne:					
Ålborg	360 (94,4)	342 (78,7)		325 (75,4)	
Århus	360 (72,2)	480 (82,7)		470 (81,0)	
Viborg	215 (93,0)	339 (87,3)		329 (90,9)	
Kolding	420 (92,9)	292 (95,2)		308 (87,0)	
Esbjerg	215 (69,8)	215 (69,8)		221 (61,1)	
Fyn	300 (76,7)	345 (76,5)		370 (73,0)	
Roskilde	500 (80,0)	387 (83,7)		408 (79,7)	
Hillerød	248 (83,9)	248 (83,9)		259 (73,4)	
Bornholm	70 (14,1)	48 (0,0)		59 (0,0)	
Lolland-Falster.	55 (72,7)	81 (74,1)		86 (42,7)	
I alt	2280 (82,0)	2777 (80,9)		2835 (76,4)	
Anstaltsafdelingerne.	? ?	? ?		410 (42,7)	
Hele virksomheden	4360 (76,7)	5041 (77,0)		5606 (68,8)	

Personundersøgelser:

	1.-4. 1964		1966		1.-3. 1968		Antal faste medarbejdere ¹⁾		
							1964	1967	1968
<i>Centralkontorets afdelinger:</i>									
Betinget dømte.....							7	7	7
Betinget dømte alkoholister....							3	4 ² / ₃	5
Prøveløsladte							2	6	6
Ungdomsfængsel, prøveløsladte.							3	4	4
Personundersøgelser	1190	(67,2)	1150	(48,6)	1290	(67,1)	5	6	6
	1190	(67,2)	1150	(48,6)	1290	(67,1)	20	27 ² / ₃	28
<i>Lokalafdelingerne:</i>									
Ålborg.....	260	(100,0)	—	—	250	(86,0)	2	3	3
Århus	225	(77,8)	—	—	267	(86,9)	3	3	3
Viborg.....	205	(75,6)	—	—	217	(100,0)	1	2	2
Kolding.....					175	(96,6)		2	2
Esbjerg	260	(96,2)	—	—	101	(95,0)	3	1	1
Fyn	140	(78,6)	—	—	163	(81,6)	2	3	3
Roskilde					191	(94,8)		3	2
Hillerød.....	275	(96,4)	—	—	123	(98,4)	3 ¹ / ₂	1	2 ²)
Bornholm	25	(0,0)	—	—	18	(0,0)	1	1	1
Lolland-Falster	45	(66,7)	—	—	47	(68,1)	1 ¹ / ₂	2 ² / ₃	1
	1435	(86,8)	1386	(91,1)	1552	(90,0)	16	10 ² / ₃	21
Hele virksomheden	2625	(77,9)	2536	(71,8)	2842	(79,6)	36	47 ¹ / ₃	49

¹⁾ Heri ikke medregnet lederne, bortset fra Bornholm og Lolland F., selv om lederne i et vist omfang også fører tilsyn, jfr. udvalgets 1. betænkning, bilag 8.

²⁾ Inkl. 1 fast medarbejder normeret pr. 1/3 68.

De faste medarbejderes arbejdsmængde.

I¹⁾

Centralkontoret	Antal medarbejdere ²⁾	Direkte tilsyn	Overtilsyn	Direkte personundersøgelse	„Overpersonundersøgelse“
Betinget dømte	7	310	840	—	—
Betinget dømte alkoholister	3	115	235	—	—
Prøveløsladte	2	50	400	—	—
Ungdomsfængsel					
prøveløsladte	3	130	0	—	—
Personundersøgelser	5	—	—	390	800
København i alt . . .	20	605	1475	390	800

Lokalafdelingerne :

Ålborg	2	20	340	0	260
Århus	3	100	260	50	175
Viborg	1	15	200	50	155
Kolding	3	30	390	10	250
Esbjerg					
Fyn	2	70	230	30	110
Roskilde	3½	100	400	10	265
Hillerød					
Bornholm	1	60	10	25	0
Lolland-Falster	½	15	40	15	30
Provinsen i alt	16	410	1870	190	1245
Anstaltsafdelingerne	—	—	—	—	—
Hele virksomheden .	36	1015	3345	580	2045

II¹⁾

Centralkontoret	Antal medarbejdere ²⁾	Direkte tilsyn	Overtilsyn	Direkte personundersøgelse	„Overpersonundersøgelse“
Betinget dømte	7	311	682	—	—
Betinget dømte alkoholister	4 ^{2/3}	154	250	—	—
Prøveløsladte	6	81	605	—	—
Ungdomsfængsel					
prøveløsladte	4	181	0	—	—
Personundersøgelser	6	—	—	591	559
København i alt . . .	27 ^{2/3}	727	1537	591	559

Lokalafdelingerne :

Ålborg	3	73	269	—	—
Århus	3	83	397	—	—
Viborg	2	43	296	—	—
Kolding	2	14	278	—	—
Esbjerg	1	65	150	—	—
Fyn	3	81	264	—	—
Roskilde	3	63	324	—	—
Hillerød	1	40	208	—	—
Bornholm	1	48	0	—	—
Lolland-Falster	2 ^{2/3}	21	60	—	—
Provinsen i alt	19 ^{2/3}	531	2246	124	1262
Anstaltsafdelingerne	—	—	—	—	—
Hele virksomheden .	47 ^{1/3}	1258	3783	715	1821

III¹⁾

Centralkontoret	Antal medarbejdere ²⁾	Direkte tilsyn	Overtilsyn	Direkte personundersøgelse	„Overpersonundersøgelse“
Betinget dømte	7	307	700	—	—
Betinget dømte alkoholister	5	173	270	—	—
Prøveløsladte	6	177	548	—	—
Ungdomsfængsel					
prøveløsladte	4	186	0	—	—
Personundersøgelser	6	—	—	425	865
København i alt . . .	28	843	1518	425	865

Lokalafdelingerne :

Ålborg	3	80	245	35	215
Århus	3	90	380	35	232
Viborg	2	30	299	0	217
Kolding	2	40	268	6	169
Esbjerg	1	86	135	5	96
Fyn	3	100	270	30	133
Roskilde	3	83	325	10	181
Hillerød	2	69	190	2	121
Bornholm	1	59	0	18	0
Lolland-Falster	1	32	54	15	32
Provinsen i alt	21	669	2166	156	1396
Anstaltsafdelingerne	—	235	175	—	—
Hele virksomheden .	49	1747	3859	581	2261

1) For *tilsyn* vedrører tallene de på tidspunkterne I: 1/4 64, II: 1/5 67, III: 1/3 68 løbende tilsyn.

For *personundersøgelser* vedrører tallene de i årene I:

2) Se underbilag 1 note 1).

1/4 63–31/3 64, II: 1966, III: 1/3 67–28/2 68 udførte personundersøgelser. For året 1966 er tallene ikke fordelt på de enkelte afdelinger.

IV¹⁾*Tilsyn pr. fast medarbejder.*

	1963-64	1966-67	1967-68
<i>Centralkontoret:</i>			
Betinget dømte	84,3	76,9	78,6
Betinget dømte			
alkoholister	64,4	50,9	52,6
Prøveløsladte	91,7	47,1	59,9
Ungdomsfængsel			
prøveløsladte	43,3	45,3	46,5
Personundersøgelser	46,8	59,1	42,5
København i alt . . .	66,5	57,6	57,3
<i>Lokaleafdelingerne:</i>			
Ålborg	66,7	54,2*)	60,9
Århus	72,2	71,8*)	79,2
Viborg	111,7	70,8*)	64,8
Kolding		53,8*)	66,5
Esbjerg	55,3	{ 115,0*) ²⁾	139,0 ²⁾
Fyn	82,3	56,3*)	69,3
Roskilde		57,0*)	65,8
Hillerød	68,4	{ 109,3*) ²⁾	66,8
Bornholm	78,3	48,0*)	69,8
Lolland-Falster	74,4	61,5*)	59,0
Provinsen i alt	71,7	68,9	70,7

1) Tallene angiver antallet af direkte tilsyn og overtilsyn samt direkte personundersøgelser pr. fast medarbejder – omsat til direkte tilsyn, således at 1 overtilsyn regnes lig 1/3 direkte tilsyn og 1 personundersøgelse lig 0,6 direkte tilsyn.

For året 1966-67 er for de enkelte provinsafdelinger ikke medregnet de direkte personundersøgelser. De med * afmærkede tal bør således forhøjes noget.

2) Disse tal giver dog ikke noget reelt billede af de pågældende medarbejders arbejdsbyrde, idet der foruden afdelingslederen kun var ansat én fast medarbejder.

Justitsministeriets (direktoratet for fængselsvæsenets) cirkulæreskrivelse af 18. august 1967 med ændring af 6. november 1967 til inspektørerne for de under fængselsvæsenet hørende anstalter, overlægerne ved forvaringsanstalterne og samtlige arrestinspektører.

Justitsministeriet vil indtil videre ved prøve-løsladelser efter straffelovens § 38 anvende de nedenfor anførte formuleringer af særvilkår i henhold til straffelovens § 39, stk. 2, jfr. § 57, stk. 1:

Ophold, arbejde og uddannelse (§ 57, nr. 1).

1. At den løsladte efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelser om ophold/arbejde/uddannelse.

Begrænsning i samkvem med bestemte personer (§ 57, nr. 1).

2. At den løsladte ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke har forbindelse med

3. At den løsladte ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke modtager besøg af børn (eller af drenge - eller af piger) under 18 år eller selv tager ophold hos personer, hos hvem der opholder sig børn under denne alder.

4. At den løsladte ikke uden tilsynsmyndighedens samtykke tager piger under 18 år i sin tjeneste.

Institutionsanbringelse (§ 57, nr. 2).

5. At den løsladte efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelser om ophold, herunder eventuelt om ophold i egnet hjem eller institution. Den samlede opholdstid i hjem eller institution i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid.

Misbrug af alkohol (§ 57, nr. 3).

6. At den løsladte afholder sig fra misbrug af alkohol.

Behandling mod misbrug af alkohol (§ 57, nr. 4).

7. At den løsladte fortsætter en før løsladelsen påbegyndt, lægeligt godkendt behandling mod misbrug af alkohol og i øvrigt i tilsynstiden underkaster sig sådan behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse.

8. At den løsladte, såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent, underkaster sig en lægeligt godkendt behandling mod misbrug af alkohol.

9. (i forbindelse med nr. 7 eller 8 som yderligere vilkår), samt at han herunder efterkommer bestemmelser om behandling på hospital eller i særlig institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandelende læge. Den samlede opholdstid på hospital eller institution i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid.

Misbrug af narkotika eller lignende stoffer (§ 57, nr.3).

10. At den løsladte ikke forskaffer sig eller indtager narkotika eller lignende stoffer udover, hvad der måtte blive ordineret ham af hans sædvanlige læge, samt ikke skifter læge uden efter tilsynsmyndighedens godkendelse.

11. At den løsladte efter tilsynsmyndighedens bestemmelse underkaster sig kontrol for misbrug af narkotika eller lignende stoffer, eventuelt ved hospitalsindlæggelse. Den samlede opholdstid på hospital i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid.

Behandling mod misbrug af narkotika eller lignende stoffer (§ 57, nr. 4).

12. At den løsladte fortsætter en før løsladelsen påbegyndt, lægeligt ledet behandling mod misbrug af narkotika eller lignende stoffer og i øvrigt underkaster sig sådan behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse.

13. At den løsladte, såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent, underkaster sig en lægeligt ledet behandling mod misbrug af narkotika eller lignende stoffer.

14. (i forbindelse med nr. 12 eller 13 som yderligere vilkår), samt at han herunder efterkommer bestemmelser om behandling eller kontrol på hospital eller i særlig institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandlende læge. Den samlede opholdstid på hospital eller institution i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid.

Psykiatrisk behandling (§ 57, nr. 5).

15. At den løsladte fortsætter en før løsladelsen påbegyndt psykiatrisk behandling og i øvrigt i tilsynstiden underkaster sig sådan behandling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse.

16. At den løsladte, såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent, underkaster sig psykiatrisk behandling.

17. (i forbindelse med nr. 15 eller 16 som yderligere vilkår), samt at han herunder efterkommer bestemmelser om behandling i hospital eller i særlig institution, som tilsynsmyndigheden måtte træffe efter samråd med den behandlende læge. Den samlede opholdstid på hospital eller institution i henhold til dette vilkår kan ikke overstige den resterende straffetid.

Opmærksomheden henledes på, at konkrete omstændigheder kan føre til fastsættelse af andre vilkår end de ovennævnte, jfr. for eksempel straffelovens § 57, nr. 6, eller til, at andre formuleringer bør foretrækkes.

Man anmoder om, at der i alle indstillinger om løsladelse på prøve tages udtrykkelig stilling til, hvilke særvilkår, der er behov for at fastsætte. Selv om indstillingen går ud på, at der ikke sker prøveløsladelse, anmoder man om, at det i almindelighed i indstillingen angives, hvilke vilkår, der bør knyttes til en eventuel prøveløsladelse.

Forinden afgivelse af indstilling til justitsministeriet om løsladelse på prøve af indsatte, der afsoner fængselsstraf i arresthus, anmoder man om, at spørgsmålet om vilkårsfastsættelse nærmere forhandles med den lokale afdeling af Dansk Forsorgsselskab, som i givet fald skal overtage tilsynet.

Til arrestinspektørerne vedlægges en genpart til udlevering til arrestforvareren.

P. M. V.
Nordskov Nielsen

B. W. Lauesen
eksp.sekr.

Prøveløsladelser af fængselsfanger i 1966 og 1967 fordelt efter straffetidens samt prøvetidens og tilsynstidens længde (straffelovens § 38, stk. 1 og 2).

a. 1966

Prøvetid år	Tilsyn år	Straffens størrelse			
		Indtil 9 mdr.		Over 9 mdr.	
		Antal	%	Antal	%
1	1	9	2	—	—
2	0	40	7	49 ¹⁾	8
2	1	101	18	11	2
2	til bestemt dato	1	—	—	—
2	2	419	73	546	89
3	2	—	—	1	—
3	3	—	—	5	1
4	4	—	—	1	—
5	5	—	—	1	—
		570	100	614	100

1) Heraf 31 militærnægttere.

b. 1967

Prøvetid år	Tilsyn år	Straffens størrelse							
		Indtil 9 mdr.				Over 9 mdr.			
		Antal		%		Antal		%	
		1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår
1	1/2	—	1	—	—	—	—	—	—
1	1	1	—	—	—	—	—	—	—
2	0	19	30	7	12	24 ¹⁾	23 ¹⁾	8	7
2	1/2	1	1	—	—	1	—	—	—
2	1	64	94	23	37	11	22	3	6
2	2	194	129	70	51	282	306	89	87
3	0	—	—	—	—	—	1	—	—
3	2	—	—	—	—	1	—	—	—
3	3	—	—	—	—	1	—	—	—
4	2	—	—	—	—	1	—	—	—
5	3	—	—	—	—	1	—	—	—
5	5	—	—	—	—	—	1	—	—
		279	255	100	100	322	353	100	100

1) Heraf i 1. halvår 21 militærnægttere og i 2. halvår 14 militærnægttere.

Justitsministeriets skrivelse af 6. juli 1962 til indenrigsministeriet, direktoratet for statshospitalerne.

I skrivelse af 24. august 1961 (j.nr. S 17/61-62) har direktoratet anmodet justitsministeriet om en udtalelse om forskellige spørgsmål i forbindelse med gennemførelsen af vilkår for betinget dom efter straffelovens § 57, stk. 1, nr. 5, om psykiatrisk behandling, eventuelt på et hospital.

I den anledning skal justitsministeriet udtale, at det næppe kan antages, at sindssygelovens regler skal iagttages med hensyn til de omhandlede personers hospitalsanbringelse.

Spørgsmålet om, hvem der kan træffe bestemmelse om hospitalsindlæggelse, må bero på den betingede doms indhold. Bestemmelsen kan tænkes truffet i selve dommen; men i almindelighed vil denne overlade afgørelsen til tilsynsmyndigheden, der i praksis vil støtte sig

på en lægelig udtalelse, selv om dette ikke er påkrævet efter dommen.

Efterkommer den dømte ikke bestemmelsen om indlæggelse, er konsekvensen heraf, at straffelovens § 60 og retsplejelovens § 1004 finder anvendelse. En tvangsmæssig indlæggelse kan kun ske efter sindssygelovens regler.

På tilsvarende måde må spørgsmålet om udskrivning bero på dommens bestemmelse. Overlader dommen afgørelsen til tilsynet, og overlader den pågældende hospitalet uden tilsynets tilladelse, vil der foreligge en vilkårsovertrædelse, jfr. straffelovens § 60 og retsplejelovens § 1004. - En tvangsmæssig tilbageholdelse kan kun ske i overensstemmelse med sindssygelovens regler.

